

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

**RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE
JANDARMA TEŞKİLATI ADLI ESERİN
TRANSKRİPSİYONU VE TAHLİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gazi İSMAİLOĞULLARI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. ÖZER ÖZBOZDAĞLI

Hatay-2021

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

**RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE JANDARMA
TEŞKİLATI ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU VE
TAHLİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gazi İSMAİLOĞULLARI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. ÖZER ÖZBOZDAĞLI

Hatay-2021

ONAY

GAZİ İSMAİLOĞULLARI tarafından hazırlanan **Rumeli Vilâyet-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Tahlili** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği ile **TARİH ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK KABUL EDİLMİŞTİR.**

09/07/2021

JÜRİ ÜYELERİ	İMZA
Doç. Dr. Özer Özbozdağı (Tez Danışmanı-Başkan)	
Doç.Dr. Sacit UĞUZ	
Dr.Öğr. Üyesi Aziz KILIÇ	

Gazi İSMAİLOĞULLARI tarafından hazırlanan **Rumeli Vilâyet-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Tahlili** adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Doç. Dr. M. Onur Kan

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile “Rumeli Vilâyet-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Tahlili” konulu tez çalışmamda yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (09/07/2021)

İmza

Gazi İSMAİLOĞULLARI

ÖNSÖZ

XIX. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlının başlattığı reformların genel amacı milliyetçilik akımları ile birlikte başlayan isyanların ve buna bağlı olarak yaşanan toprak kayıplarını önleyerek Osmanlılık fikir akımı doğrultusunda devletin devamını sağlamaktı. Bunu gerçekleştirmenin yolu Osmanlı kurumlarını batılı tarzda yeniden düzenleyerek daha işlevsel bir hale getirmektir. Bu amaçla 1903 Mürzsteg reform planı doğrultusunda o dönem batılı devletlerin şark sorunu doğrultusunda ilgilendikleri balkan coğrafyasında mali alandan güvenlik alanına kadar pek çok konuda reformlara girişerek buradaki statükoyu kendi çıkarları doğrultusunda koruma yolunu seçtiklerini görmekteyiz. Böyle bir ortamda II. Abdülhamit döneminde İtalyan General De Giorgis başkanlığında uluslararası bir komisyon Mürzsteg reform planını hazırlamakla görevlendirildi. Daha sonra reform programının başına Robilan paşa getirilmiştir.

Söz konusu bu çalışmada Robilan paşanın kaleme aldirdığı rapordan tercüme edilen Rumeli Vilayât-i Selasesinde Jandarma Teşkilatı adlı eserin transkripsiyonu yapılacaktır. Latin alfabesine transkript edilen bu metinler ferik Robilan Paşa'nın denetiminde Tensikat-ı Umumiye dairesinde kaymakam olan Lamoş Bey tarafından kaleme alınmıştır. Fransızca yazılan bu rapor Kaymakam Talat Bey tarafından Jandarma subay mektebinde görev yaptığı sırada Osmanlıca Türkçesine çevrilmiştir. Eser 1922'de İstanbul'da jandarma matbaasında basılmıştır.

Söz konusu bu eser üç bölümden, bir giriş kısmından ve ilave başlıklardan oluşmaktadır. Eserin giriş kısmında Talat Bey eseri tercüme etme nedenlerinden bahsetmektedir. Buna göre Makedonya'da reforme edilen jandarma teşkilatının tüm Osmanlı jandarma teşkilatının temelini teşkil ettiğini belirtmektedir. Bu raporun mukaddime kısmı ise bizzat Robilan paşa tarafından kaleme alınmıştır ve bu reformların doğru yolda olup olmadığını anlamak için yazdığını belirtmektedir. Raporun birinci bölümünde Makedonya Vilayetlerinde jandarmanın teşkilat yapısı ve hizmetleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde jandarmanın özlük hakları belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise jandarmanın levazım ve maaş durumları ile birlikte yapılan düzenlemeler anlatılmaktadır. Raporun sonunda ilave başlığı adı altında

Makedonya’da idari taksimat ile ilgili ayrıntılı tablolara yer verilmiştir ve manastır ile Kosova’da reforma tabi tutulmayan jandarma birliklerinin kıyaslaması yapılmıştır.

Tez konunun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar yardımlarını hiçbir konuda esirgemeyen, hazırlanan metni sonsuz bir sabırla tekrar tekrar inceleyip, gerekli uyarı ve müdahaleleriyle çalışmanın şekillenmesini sağlayan, tez danışmanım, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Özer ÖZBOZDAĞLI’ya teşekkürü borç bilirim.

Antakya-2021

Gazi İSMAİLOĞULLARI

RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE JANDARMA TEŞKİLATI ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU VE TAHLİLİ

Gazi İSMAİLOĞULLARI

Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021

Danışman: Doç. Dr. Özer ÖZBOZDAĞLI

ÖZET

XVIII. Yüzyılım ortalarından itibaren başlayan Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan bilim, sanayi ve askeri alandaki yenilikler tüm dünyada olduğu gibi Osmanlıda da bazı değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Bu yüzyılda Osmanlının girdiği savaşlarda peş peşe aldığı yenilgiler özellikle askeri alanda gelinen durumun sorgulanmasına neden olmuştur. Bu sorgulamalar beraberinde belirli askeri düzenlemelerin yapılmasına neden olsa da bir boyutu ile artık batılı devletlerin üstünlüğünün kabul edilmesi sonucu yabancı uzmanlardan yararlanma yoluna gitmekten de geri durulmamıştır. Yabancı uzmanlardan askeri anlamda yararlanmanın iç politikaya müdahale ile sonuçlanmasından da çekinen Osmanlı bu anlamda bir denge kurma yoluna da gitmiştir.

Böylesi bir ortamda Osmanlının bu durumunu ifade eden önemli örneklerden birisi Makedonya sorunu olmuştur. 1878’de önce Rusya ile yapılan Ayastefanos antlaşması ve sonrasında Batılı devletlerle imzalanan Berlin antlaşması sonrası Makedonya topraklarında ıslahat talep eden bu devletler, bir nevi vekâlet savaşlarına yönelerek Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan’ı el altından destekleyerek Makedonya sorununun büyümesine neden olmuşlardır. Bu gelişmeler karşısında Osmanlı devleti Mürzsteg Reform Planı ile bölgede jandarma teşkilatını güçlendirerek hâkimiyetini belirli tavizler vererek sürdürmeye çalışmıştır.

Mürzsteg Reform Planını her ne kadar İtalyan General De Giorgis denetimindeki komisyon başlatsa da Giorgis ’in ölümü üzerine reform planının başına Robilan paşa getirilmiş ve bu plan doğrultusunda yapılan faaliyetleri Robilan Paşa kaleme aldırılmıştır. Çalışmanın ana kaynağı olan bu rapor Robilan paşanın

Tensikat-ı umumiye kaymakamı Lamoş Bey tarafından kaleme alınan rapordur. Bu rapor Makedonya Vilayetlerinde Osmanlı jandarmasına yapılan düzenlemelerin ayrıntılı bir tarihini ve analizini konu edinmektedir. Eser Osmanlı jandarması ile ilgili kaleme alınan nadir çalışmalardan biridir. Çünkü Makedonya Vilayetlerinde jandarma teşkilatlarında yapılan düzenlemede sağlanan başarılar daha sonra diğer vilayetlerde yapılacak çalışmalara ciddi bir temel teşkil etmiştir. Eser bu anlamda modern Osmanlı jandarmasının anlaşılması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Sonuç itibari ile 1903 Mürzsteg Planı doğrultusunda Makedonya vilayetlerinde başlayan bu tenkiset ve Robilan Paşa'nın bu eser ile ilgili son derece titiz ve kıyaslamalı çalışmaları günümüze kadar hala varlığını sürdüren ve kara kuvvetleri ordusundan sonra en büyük ikinci askeri güç haline gelen Jandarma teşkilatının temelini oluşturmuş olması bakımından çok önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Robilan Paşa, II. Abdülhamit, Jandarma, Rumeli, Vilâyet-i selase, Balkanlar, Osmanlı, Harp Akademileri

**TRANSCRIPTION AND ANALYSIS OF THE WORK NAMED
GENDARMERIE ORGANIZATION IN RUMELIAN PROVINCES**

GAZİ İSMAİLOĞULLARI

Department of History, Master Thesis, 2021

Supervisor: Doctor, Faculty Member Özer ÖZBOZDAĞLI

ABSTRACT

Innovations in science, industry and military that emerged with the industrial revolution that started from the middle of the 17th century necessitated some changes in the Ottoman Empire as well as in the rest of the world. The successive defeats of the Ottoman Empire in the wars in this century led to the questioning of the current situation, especially in the military field. Although these inquiries led to the making of certain military regulations, in one aspect, as a result of the acceptance of the superiority of the western states, it was not hesitated to benefit from foreign experts. The Ottomans, who were also afraid that making use of foreign experts militarily would result in an intervention in domestic politics, also tried to establish a balance in this sense.

In such an environment, one of the important examples expressing this situation of the Ottoman Empire was the Macedonian problem. After the Treaty of San Stefano signed with Russia in 1878 and then the Treaty of Berlin signed with western states, these states, which demanded reforms in Macedonian lands, led to a kind of proxy wars and secretly supported Bulgaria, Greece and Serbia, causing the Macedonian problem to grow. In the face of these developments, the Ottoman Empire tried to maintain its dominance by making certain concessions by strengthening the gendarmerie organization in the region with the Mürzsteg Reform Plan.

Although the commission under the supervision of the Italian General De Giorgis initiated the Mürzsteg Reform Plan, Robilan Pasha was appointed as the head of the reform plan upon the death of Giorgis and the activities carried out in line

with this plan were dictated by Robilan Pasha. This report, which is the main source of the study, is the report written by Governor Lamosch, the district governor of Robilan Pasha's General Regulations Administration. This report deals with a detailed history and analysis of the arrangements made for the Ottoman gendarme in the Macedonian provinces. The work is one of the rare studies about the Ottoman gendarmerie. Because the successes achieved in the arrangement made in the gendarmerie organizations in the Macedonian provinces formed a serious basis for the work to be done in other provinces later on. In this sense, the work has a very important place in terms of understanding the modern Ottoman gendarmerie.

As a result, these regulations, which started in Macedonian provinces in line with the 1903 Mürzsteg Plan, and Robilan Pasha's extremely meticulous and comparative studies on this work still exist until today, and after the army of the land forces, it is very important in terms of forming the basis of the gendarmerie organization, which has become the second largest power.

KEY WORDS

Macedonia, Robilan Pasha, II. Abdulhamid, gendarme, Rumelian, Three Provinces, Balkans, Ottoman, Military Academies

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA SORUNU VE JANDARMA TENSİKATI

1.Makedonya Sorunu.....	6
2.Osmanlı Jandarmasının Kuruluşu ve Rumeli Jandarması.....	15
2.1. Makedonya’da Osmanlı Jandarması	19
2.2. Makedonya’da Jandarma Tensikati	21

İKİNCİ BÖLÜM

RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE

JANDARMA TEŞKİLÂTI ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU.....	32
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1.Makedonya’da Jandarma Teşkilatının Yapısı ve Görevleri.....	130
2.Jandarma Nizamnamesi	133
3.Kadro ve Özlük Hakları	133
4.Eğitim	135
5.Maaş ve Emeklilik.....	137
6.Silah ve Donanım	137
7.Karakollar	138
8. Bütçe	138
KAYNAKÇA.....	139
(Gazi İSMAİLOĞULLARI)	142

KISALTMALAR LİSTESİ

TTK.	Türk Tarih Kurumu
s.	Sayfa
S.	Sayı
ASAM.	Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
ATASE.	Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
c.	Cilt
Ed.	Editör

GİRİŞ

Makedonya stratejik ve ekonomik öneme haiz bir bölge olarak, bölge halklarının tarihi gelişiminde önemli bir iz bırakmıştır. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin gündemine oturan ve en çok uğraştırılan meselelerden biri de Makedonya sorunudur. 1877-1878 sorunlarından biri de Makedonya ve Makedonya'nın beynelmilel bir meseleye dönüşmesiyle 1878 tarihli Ayastefanos Anlaşması'ndan sonra Rusya'nın Osmanlı karşısında elde ettiği kazanımlardan endişe eden Avrupa diplomasisi sayesinde olacaktır.¹ Aynı yıl imzalanan Berlin Antlaşması, daha önce imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın rafa kaldırılmasına neden olurken, Büyük Bulgaristan'ı da üçe bölmekteydi. Berlin Antlaşması ile Bulgaristan Prensiği tesis edilirken, Doğu Rumeli adı altında bir de özerk bir eyalet oluşturuldu. Makedonya bölgesini kapsayan kısım ise reformlar yapılması şartıyla Osmanlı idaresi altında bırakıldı. Bundan sonra Makedonya bölgesi Balkan devletlerinin irredantist mücadelelerine sahne olmuştur.² Bu mücadele döneminde Osmanlı Devleti, 20. yüzyılın başlarında Makedonya'da asayişini sağlamaya ve yabancı müdahalesini önlemeye çalıştı.

Ayastefanos'da ele geçirdiği Makedonya topraklarını Berlin Antlaşması ile Bulgaristan Makedonya Bulgarları ile birleşme siyaseti gütmüşlerdir. Bu gelişmeye paralel olarak Bulgar unsurların yanında Makedonya'da Bulgar hâkimiyetine karşı çıkan Sırp ve Rumlar silahlı komiteler halinde örgütlenecekler, başta Arnavutlar olmak üzere Müslümanlar da bölgenin Osmanlı'nın elinden çıkmasıyla sürülecekleri korkusuyla silahlı çeteler halinde organize olmuşlardır. Makedonya Sorunu ve Büyük Devletler: Avrupalı büyük güçler şark meselesinin bir parçası olarak tanımladıkları Makedonya sorununda, Balkanlar'da statükoyu koruma temel düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Bu dönemde Avrupa devletlerinin bazı reform paketlerini Makedonya'da uygulamaya koyma yönündeki girişimlerdeki en büyük sebep, bölgedeki karışıklıklar ve bağımsız bir Makedon devleti kurmak için başlatılan isyanlardı. 1903 yılında, önce Viyana tasarısı ile ardından da Mürzsteg

1 Kaya Bayraktar, "Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi (1902-1905)", Bilig, S. 69, 2014, s. 5.

2 Mehmet Hacısalihoğlu, "İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkileri, Tarih Dergisi, S.38, İstanbul Üniversitesi Yayını, 2003, s. 101.

Reform Programı ile uygulamaya konulan bu reform paketleriyle ekonomik konulardan iç güvenlik teşkilatlarına kadar çok geniş sahada reformlar yapılması öngörülüyordu.³

Mürzsteg Reform planıyla kurulan uluslararası komisyonlarla Makedonya'da yabancı vesayeti başlamıştır. Bu komisyonlar Makedonya vilayetlerinde mali alandan jandarmaya kadar yapılacak reformları planlayacaktı. Mürzsteg reform planı çerçevesinde Osmanlı jandarmanında planlanan reformlar İtalyan General De Giorgis başkanlığındaki uluslararası bir komisyona bırakılmıştır. General Giorgisin vefatı üzerine tensikatın başına Robilan Paşa getirilmiştir.⁴ Bu çalışmada bu komisyonda yer alan Robilan Paşa'nın kaleme aldırıldığı rapordan tercüme edilen Rumeli Vilayât-i Selâsesinde Jandarma Teşkilâtı adlı eserin transkripsiyonu yapılacaktır.

Çalışmanın ana kaynağı Rumeli Vilayât-i Selâsesinde Jandarma Teşkilâtı adlı eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı'nda, Bel_Osm_K.06719 demirbaş kaydı ve 1338 R/1922 yer numarasıyla yer almaktadır. Eser 20x13 cm. ebattında ve 134 sayfadır. Kütüphane kataloğunda Rumeli Vilâyât-ı Selâsede Jandarma Teşkilatı adıyla yer almaktadır. Eser 1904'den 1908 senesine kadar gerçekleşen jandarma teşkilatında yapılan düzenlemeleri ve bu düzenleme sonucu jandarmanın durumuna dair Ferik Robilan Paşa'nın kontrolü altında tensikât-ı umumiye dairesinde kaymakam *Lamoş* Bey tarafından yazılan rapordur. Fransızca yazılan Rapor Kaymakam Talat Bey tarafından jandarma subay mektebinde görev yaptığı sırada Osmanlıca Türkçesine çevrilmiştir. Eser 1922 tarihinde İstanbul'da Jandarma matbaasında basılmıştır.

Rumeli Vilâyât-i Selâsesinde Jandarma Teşkilatı adlı eser üç bölümden oluşmaktadır. Rapor müterciminin eser hakkında birkaç söz başlığıyla başlamaktadır. Talat Bey eseri tercüme etme sebeplerini anlatmaktadır. Talat Bey'e göre Makedonya vilayetlerinde jandarma teşkilatı modern anlamda Osmanlı jandarmanının temelini teşkil etmektedir. Talat Bey eseri bu sebeple çevirdiğini

³ Ali Dikici, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürzsteg Reform Programı", *Karadeniz Araştırmaları*, c. 6, S. 24, 2010, s. 76.

⁴ 1907 yılının son günlerin General De Giorgis Paşa hastalandı ve izin alarak ülkesine döndü. 1908 yılı başlarında hayatını kaybetti. De Giorgis Paşa'nın yerine İtalyan devleti tarafından seçilen ve Rusya ve Avusturya sefirleri tarafından uygun görülen General Nicolis De Robilant 26 Mart 1908'de tayin edildi ve kendisine ferik rütbesi verildi. Daha geniş bilgi için bkz. Süleyman Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma*, Timaş Yayınları, İstanbul 2020, s. 65.

belirtmektedir. Raporun mukaddime/giriş bölümü Robilan Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Robilan Paşa düzenlenen jandarmanın hakiki bir istikamette olup olmadığının anlaşılması için bu raporun kaleme alındığını belirtmektedir. Bu çerçevede 1904'ten 1908'e kadar Makedonya vilayetlerinde yapılan düzenleme ve çalışmaların ayrıntılı bir analizine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir.

Raporun birinci bölümünde Makedonya vilayetlerinde jandarmanın teşkilat yapısı ve hizmetleri anlatılmaktadır. Bu bölümde teşkilatın yapısı tensikattan/düzenlemeden öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmektedir. Daha sonra Jandarma Nizamnamesi başlığıyla nizamnamenin hazırlanışı, yürürlüğe konusu ve uygulanmasında yaşanan sıkıntılardan bahsedilmektedir. Bununla birlikte tensikattan önce jandarmanın görevleri ve bu görevlerde tensikatla birlikte yapılan düzenlenmeler işlenmektedir.

İkinci bölüm jandarmanın özlük hakları kısmıdır. Bu bölümde öncelikle jandarma subay sınıfının kayıt, kabul ve kadrosu anlatılmaktadır. Subay sınıfında tensikatın başlamasıyla birlikte yapılan tasfiyeyle birlikte bu sınıfa alınan subayların kayıt ve kabul şartlarından bahsedilmektedir. Daha sonra jandarma efradının durumu ve tensikatla birlikte yapılan tasfiye analiz edilmektedir. Bununla birlikte jandarma efradında yapılan düzenlemeler ve Selanik Efrad-ı Cedide Mektebinde verilen eğitimin ayrıntıları üzerinde durulmaktadır. Efradın eğitim durumundan sonra Selanik'te açılan subay mektebiyle birlikte Manastır ve Üsküp'te açılan Posta kumandanları mekteplerinde verilen eğitimden, subay kadrosundan bahsedilmektedir.

Raporun üçüncü bölümü Levazım kısmıdır. Bu bölümde öncelikle Makedonya vilayetlerin jandarmaların maaş durumlarında tensikatın başlamasıyla birlikte yapılan düzenlemeler işlenmektedir. Bundan sonra emeklilik durumunda aldıkları tazminat durumları ve harcırahları üzerinde durulmaktadır. Daha sonra jandarmanın giydiği elbise, kullandığı teçhizat ve hayvanların durumuyla ilgili tensikatın öncesi ve sonrasında ayrıntılı bir analizi yer almaktadır. Bu kısmın en önemli başlıklarından biride jandarmaların kullandığı silahların durumunun karşılaştırmalı analiz edildiği bölümdür. Burada tensikatla birlikte silah donanımında yapılan değişikliklerden bahsedilmektedir. Bundan sonra jandarmaların kullandığı karakolların durumu ve tensikatla birlikte yeni inşa edilen karakollar hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü

bölümün son kısmında 1904-1908 tarihleri arasında jandarma tensikat bütçesi yer almaktadır.

Raporun sonunda ilave başlığı altında tensik olunan jandarmanın durumu Makedonya vilayetlerinin idari taksimatıyla ilgili ayrıntılı tablolarla birlikte verilmiştir. Daha sonra Manastır ve Kosova vilayetinde tensik olunmayan jandarmaların tablosu yer almaktadır. Bu tablolar tensikatın panoramik bir görüntüsünü sunmaktadır. Eseri tercüme eden Talat Bey yaptığı hatalarla ilgili bir düzeltme tablosu ve fihrist eklemiştir.

Rapor Makedonya vilayetlerinde Osmanlı jandarmanında yapılan düzenlemelerin ayrıntılı bir tarihini ve analizini konu edinmektedir. Eser Osmanlı jandarmanıyla ilgili kaleme alınan nadir çalışmalardan biridir. Çünkü Makedonya vilayetlerinde jandarma teşkilatında yapılan düzenlemede başarı sağlanınca daha sonra diğer Osmanlı vilayetlerinde de yapılacak düzenlemelere temel teşkil edecektir. Eser bu bakımdan modern anlamda Osmanlı jandarmanının anlaşılması için oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada modern Osmanlı jandarmanının tarihinin anlaşılması için önemli gördüğümüz Rumeli Vilâyet-i Selasesinde Jandarma Teşkilatı adlı eserin transkripsiyonu ve analizi yapılacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle jandarma tensikatına giden sürecin tarihsel arka planını oluşturan Makedonya sorununa değinilecektir. Daha sonra Osmanlı jandarmanının tarihsel süreciyle birlikte Makedonya vilayetlerinde Osmanlı jandarmanının durumu işlenecektir. Jandarmanın genel durumunda sonra 1903 Ağustosunda çıkan İinden İsyânından sonra Mürzsteg programıyla başlayan jandarma tensikatının ayrıntıları analiz edilecektir.

İkinci bölümünde araştırmaya konu olan Rumeli Vilâyet-i Selasesinde Jandarma Teşkilatı adlı raporun transkripsiyonu yapılacaktır. Transkripsiyonda eserde meydana gelen tahribattan dolayı okunamayan kelimler italik olarak *okunamıyor* şeklinde belirtilmiştir. Bununla birlikte Türkçe literatürde yer almayan yabancı sözcükler ve kişi adları italik olarak yazılmıştır. Yabancı şahıs adlarından Türkçe literatürde yer alan karşılıkları parantez içinde verilmiştir. Aynı şekilde Makedonya vilayetlerindeki yer alan ve literatürden doğrulanamayan nahiye ve köy adları italik olarak belirtilmiştir. Osmanlıca Türkçesinde imla olarak büyük-küçük harf ayrımı olmadığı

için şahıs, kurum ve yer adlarının baş harfleri büyük harflerle yazılması uygun görülmüştür. Mütercimim hata-savab bölümünde yer alan düzeltmeleri değiştirilmemiştir. Kelimelerin yazılışlarında Ferit Develioğlu'nun Osmanlıca Türkçe- Lûgati'ndeki ve Kamus-i Türki'deki yazılışları esas alınmıştır.⁵

Çalışmanın üçüncü bölümde transkripsiyonu yapılan eserin analizi yapılacaktır. Bu analiz çerçevesinde bir sonuç ortaya konacaktır.

⁵ Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Haz. Ferit Develioğlu, Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneşal, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1998;

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA SORUNU VE JANDARMA TENSİKATI

1.Makedonya Sorunu

Balkan Yarımadasının “Strama, Vardar ve Mesta” nehri havzalarını içine alan, yani güney batısını teşkil eden Selanik, Manastır vilayetleriyle Kosova vilayetinin Arnavutluk’ta kalan kısmına Makedonya denir. Makedonya meselesini meydana getiren başlıca neden etnografyası olmuştur. Makedonya çeşitli kökenlerden halkların bir arada yaşadığı bir etnografya müzesi gibidir. Halk değişik dini cemaatlere; İslam’a, Ortodoksluğa, Katolikliğe ve Museviliğe tabiydi. Bu coğrafyada Türkler, Makedonya Slavları, Rumlar, Sırp’lar, Arnavutlar, Ulahlar, Yahudiler bir arada yaşamaktadır. Bundan dolayı Sırp’ı, Bulgar’ı ve Yunan’ı Makedonya’nın medeniyet tarihine sahip çıkararak hak iddiasında bulunurlar. İşte Makedonya sorununun temeli budur.⁶ Makedonya’nın stratejik bir önemi vardır. Bu bölge Bulgaristan ve Sırbistan’a Ege denizine açılma fırsatı vermektedir. Yunanistan ise tarihi nedenlerle hak iddia ediyordu. Bu nedenlerle Balkan devletleri Makedonya’yı Osmanlı Devleti’nden ayırmak ve kendi topraklarına katmak istiyorlardı.⁷

Berlin Antlaşması’ndan sonra Makedonya genel olarak Manastır, Selanik, Kosova (Üsküp sancağı) vilayetleri için kullanılan bir terim olmuştur. Makedonya adını Makedonya krallığına veya Makedonların atası olarak kabul edilen Makedon’a borçludur. Makedonya dağlık yer, Makedon ise dağlı anlamına gelir. Balkanlar’da Osmanlı egemenliğinin başlangıcından sonra bir coğrafi ve idari bir birim olarak “Makedonya” adının artık olmadığını belirtmek gerekir. Bu bağlamda coğrafi bir alanı ifade eden Makedonya Osmanlı döneminde ayrı bir idari birim olarak adlandırılmamıştır.⁸ Osmanlı yönetimi resmi olarak Makedonya tabirini ayrılıkçı içeriğinden dolayı hiç kullanmayıp “vilayet-i selase” (üç vilayet) diye söz etmeyi uygun bulmuştur. Bu adlandırma II. Abdülhamid zamanında adı geçen vilayetlerin

⁶ Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK Yayınları, Ankara 1979, s.81.

⁷ Süleyman Kani İrtem, *Makedonya Meselesi*, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul 1999, s. 14.

⁸ Kaya Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası Mali Komisyon (1902-1909)*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2011, s. 11-15; Mehmet Hacısalıhoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu 1890-1918*, Çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 34.

tek bir vilayet altında birleştirilmesiyle ortaya çıkmış bölgenin adıdır.1903 yılına kadar vilayetler valiler tarafından ve sancaklarda kaymakamlar tarafından yönetiliyordu.⁹

Makedonya Krallığı ile Yunan ve Helenistik kültürün etkisi altında kalan 6. Ve 7. Yüzyıllarda Slav göçleriyle bölgenin etnik yapısı değişime uğramıştır. XV. Yüzyıldaki Osmanlı akınlarıyla Makedonya'nın nüfus ve etnik yapısına Türklerde dahil olmuştur. 1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra Makedonya'ya muhacirlerin yerleştirilmesiyle Müslümanların sayısı artmıştır.¹⁰

Makedonya Nüfusu üzerine Batılı ve Balkan kökenli araştırmacıların verdikleri rakamlar büyük oranda tutarsız olup, her ulusun politik iddialarını yansıtmaktadır. Nüfus oranlarıyla ilgili sayılar politik çıkarla doğrudan ilgilidir. Taraflar için önemli olan toprak taleplerini haklı çıkarmak için kendi nüfus oranlarını rakiplerinden daha yüksek göstermekti.¹¹ Güvenilir rakamlar vermeye çalışan araştırmacılar ise istatistiklerini Osmanlı kaynaklarına dayandırmaktadır. Karpat eserinde Osmanlı Devleti'nin yaptığı sayımların eksiliklerine rağmen en güvenilir demografik verileri ihtiva ettiğini ifade etmektedir.¹² Bulgar ve Avrupa kaynaklarında farklı istatistikler olmasına rağmen Hilmi Paşa'nın 1906 yılında yaptırdığı nüfus istatistiklerine göre Makedonya'da Müslüman (Türk, Arnavut), Fener Rum Patrikhanesi (Ulahlar dâhil) ve Bulgar Eksarhanesine (Bulgar kilisesi) bağlı (Yahudi, Ermeni, Katolik, Protestan) toplam 3.151.000 kişi yaşamaktaydı.¹³ Yapılan sayımın etnik kökene göre yapılmamasında, Balkanlardaki nazik durum çok etkendi. Bununla birlikte etnik Türk grubunun nüfusu Osmanlı egemenlik sistemi içinde önemsizdi.¹⁴

Makedonya sorunun uluslararası bir sorun haline dönüşmesi ise 1878 tarihli Ayastefanos Antlaşması'ndan sonra Rusya'nın Osmanlı karşısında elde ettiği kazanımlardan endişe eden İngiltere ve Avusturya'nın diplomasisi sayesinde olmuştur. Ayastefanos Antlaşmasıyla Makedonya ve Doğu Rumeli'yi Büyük Bulgaristan kurulması ve sınırlarının Karadeniz ve Ege Denizi'ne kadar uzanması, Rusya'nın İngiltere aleyhine siyasi kazanımları yeni bir konferansı zorunlu kılmıştı.

⁹ Gül Tokay, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, s. 32; Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası ...*, s. 11.

¹⁰ Bozidar Jezernik, *Vahşi Avrupa – Batı'da Balkan İmajı*, Küre Yayınları, İstanbul 2006, s. 214.

¹¹ Hacısalihoğlu, *Jön Türkler...*, s. 35.

¹² Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası ...*, s. 17.

¹³ Tokay, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, s. 189.

¹⁴ Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 9-13.

Bunun sonucunda 13 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan Berlin Antlaşması'yla Bulgaristan; Bulgar Prensiği, Doğu Rumeli ve Makedonya olarak üçe bölündü.¹⁵ Berlin Antlaşması büyük Bulgaristan fikrini bir hayal haline getirip Makedonya'yı Osmanlı yönetimine bırakmıştır. Fakat antlaşmanın 23. Maddesi Makedonya vilayetlerinde Avrupa devletlerinin denetiminde reformlar yapılmasını öngörmüştür. Bu madde Büyük güçlerin Makedonya'ya müdahalesi için zemin hazırlayacaktır.¹⁶ Berlin Antlaşması doğu sorununa kesin bir çözüm olmadı. Antlaşmadan ne Balkan Devletleri ne de Osmanlı devleti memnundu ve sınır düzenlemeleri anlaşmazlıklara neden oldu. Özellikle Makedonya sorunu antlaşmayı izleyen yıllarda Balkan devletlerini, Osmanlı hükümetini ve Büyük güçleri yıllarca uğraştırdı.¹⁷

Osmanlı hükümeti, 1880'de büyük devletlerin Berlin Antlaşması hükümlerinin tatbik edilmesi için yaptıkları teşebbüs üzerine "Rumeli Vilayetleri Nizamnamesi" hazırladı. Bu nizamname 23. Maddede belirtildiği mahalli komisyonları tarafından değil Bab-ı ali tarafından hazırlanmıştı. Bununla birlikte Berlin antlaşmasını imzalayan devletler bazı değişiklikler yaparak nizamnameyi onayladı. Fakat II. Abdülhamit bu nizamnameyi hiçbir zaman yürürlüğe koymadı.¹⁸

19. yüzyılın sonunda Makedonya sorununda Osmanlı Devleti ve Avrupa devletleriyle taraf olan Balkan devletleri arasında en çok Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan etkili olmuştur.¹⁹ Stratejik ve ekonomik önemi yüzünden komşu ülkelerin yayılma yönünde bulunan Makedonya hakkında Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, açık siyasi emeller besliyorlardı. Bu ülkeler Makedonya'da etnik ve tarihsel taleplerde bulunuyorlar ve bu iddialarını da dil, tarih ve dinsel iddialarla desteklemeye çalışıyorlardı.²⁰

Bulgaristan 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başında Makedonya sorununda en etkili olmuş devlettir. Bulgaristan'ın durumunu iki gelişme etkilemiştir. Birincisi Bulgar kilisesinin (Ekserhane) kurulması, ikincisi ise Ayastefanos Antlaşmasıdır.²¹ Bu antlaşmayla Bulgaristan Makedonya coğrafyasına sahip olmuştu. Berlin Antlaşmasında Osmanlı devletine bırakılan coğrafya ile ilgili Bulgaristan'ın hak

¹⁵ Hacısalihoglu, *Jön Türkler...*, s. 29; Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası ...*, s. 23.

¹⁶ Tokay, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, s. 33.

¹⁷ Hacısalihoglu, *Jön Türkler...*, s. 30.

¹⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri 1876-1907*, c. VIII, TTK, Ankara 2011, s. 150.

¹⁹ Meltem Begüm Saatçi, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu ve Makedonya'da Kurulan Örgütler", *Türkler Ansiklopedisi*, c. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 115.

²⁰ İrtem, *Makedonya Meselesi*, s. 141, Hacısalihoglu, *Jön Türkler...*, s. 40.

²¹ Saatçi, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu...", s. 110.

iddiaları gündemden düşmedi. Makedonya'daki Bulgar hareketinin üç ana kaynağı vardır. Bu kaynaklar; Bulgar hükümeti, Bulgar Makedonya- Edirne Devrimci Örgütü ve Eksarhanesidir.²² Makedonya meselesinin ortaya çıkmasının en önemli nedenlerden biri, Bulgarların, din ve milliyet yönünden Makedonya'da yaptıkları tahriklerdir. Din tahrikleri müstakil Bulgar kilisesinin kurulmasından sonra başlamış ve zamanla artmıştır. Bulgar müstakil kilisesinin kurulması ile ilgili 11 Mart 1870 tarihli fermanın 10. Maddesinde bu kilisenin ruhani nüfuzuna tabi olan yerler arasında sayılmıştı; ancak belirli bir Hıristiyan topluluğunun üçte ikisi bir plebisitte bu yönde oy verirse birleşeceklerdi.²³ Rum kilisesinin bu gelişmeyi tanımadığını ilan etmesi üzerine halk oylamasına gidilmiş ve ilk olarak Üsküp ve Ohri'de yapılan plebisitte Slav halkının üçte ikisi patrikliğe karşı olduğunu ilan etmiştir. Babıali halkın iradesi doğrultusunda Üsküp ve Ohri'nin Bulgar papazlarına berat vererek bir anlamda Makedonya sorununu da başlatmış oldu. Osmanlı yönetimi bu kararıyla Yunanistan'ın Helenizm hedeflerini dengelemeye çalışmıştı.²⁴ Bundan sonra Bulgar papazları bölgede Fener Patrikhanesine tabi olan Bulgarları, Ulahları ve hatta Rumları, Bulgar milli kilisesine bağlamak için her türlü vasıtayı kullanarak harekete geçtiler. Fener Rum Patrikhanesi bu faaliyetlere karşı tavır aldı.²⁵ Bu suretle Makedonya meselesi aynı zamanda din sorunuyla eklemlendi ve önemli bir mücadele alanı oldu.

Bulgar Emareti, 1885 tarihinde Doğu Rumeli'yi ilhak ettikten sonra Makedonya ile ilgilenmeye başlamıştır. Bulgaristan, Ayastefanos Antlaşması ile teşkil edilmiş olan büyük Bulgaristan'ı gerçekleştirmeyi amaç edinmişti. Bulgarlar Makedonya'da bu emellerine ulaşabilmek için evrimci ve devrimci olmak üzere iki yöntem kullandılar.²⁶ Devrimci akım Ayastefanos sınırlarının gerçekleştirilmesi için silahlı ayaklanmayı savunurken evrimci akımı temsil eden Bulgar Eksarhlığı bunun için okul ve kilise mücadelesine önem veriyordu. Özellikle eğitim kurumları Makedonya'da belli bir ulusal bilincini propagandası için en uygun araçtı.²⁷ Bu sebeple Bulgaristan amacını gerçekleştirmek için geniş bir eğitim politikasına girişti. Makedonya'nın okullarına Bulgar öğretmenler tayin ettirmek ve bu öğretmenler vasıtasıyla Makedonya'nın Bulgaristan ile birleşmesi fikrini yaymaya başladı. Bu

²² Tokay, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, s. 36.

²³ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 41.

²⁴ Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası ...*, s. 22.

²⁵ Karal, *Osmanlı Tarihi*, s. 151.

²⁶ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 108.

²⁷ Hacısalihoglu, *Jön Türkler...*, s. 43.

faaliyetler Makedonya için çalışan siyasi teşekküllerin kurulmasına zemin hazırladı. Devrimci yöntemin savunucuları ise Makedonya'yı özgürleştirmenin en iyi yolu ihtilalci çeteler kurarak sivilleri ayaklanmaya hazırlamak ve büyük devletlerin dikkatini çekerek sonuca gitmekti.²⁸

Sırbistan ise Avusturya-Macaristan'ın 1878'de Bosna-Hersek'i ilhak etmesiyle Sırbistan'ın Adriyatik'e inme şansı kalmayınca Makedonya'ya yönelmiştir. Sırbistan Makedonya'ya yönelişini büyük Sırbistan politikasına dayandırmıştır. Örgütsel çalışmalar, eğitim faaliyetleri, basın-yayın faaliyetleri kiliseler aracılığıyla dini güç alanını genişletmek gibi yöntemler etkinlikleri arasındadır.²⁹ Sırbistan, Makedonya bölgesinde kilise ve okul gibi kurumlar açısından yeterli donanımına sahip değildi. 1880'lerde iç politik sorunlar nedeniyle bölgede yeterince etkili olamamıştır.³⁰ Bu izleyen yıllarda Sırp hükümeti propaganda çalışmalarını kendi eline aldı. Sırp hükümeti bu çalışmaları yürütmek amacıyla eğitim ve dışişleri bakanlıklarında Makedonya'daki propaganda faaliyeti için özel bölümler kuruldu. Selanik, Üsküp ve Manastır'da Makedonya'da Sırp propaganda çalışmalarını da koordine eden konsolosluklar açıldı. 20. Yüzyılın başına gelindiğinde propaganda çalışmaları vasıtasıyla Makedonya sorununda ciddiye alınacak bir pozisyon kazanmıştı.³¹ Osmanlı Devleti bu dönemde uyguladığı denge politikasında Sırp'ların bu çalışmalarını desteklemiştir. Bu şekilde Osmanlı Devleti Makedonya'da güçlü tek bir unsur olmasındansa birbirini dengeleyecek birden fazla unsurun olmasını sağlamaya çalışmıştır.³²

Büyük Yunanistan – Megali idea- Yunanistan dış politikasının en temel özelliği olmuştur. Yunan irredantizminin adı olan Megali idea Ege adaları, Anadolu'nun ege kıyıları, İstanbul ve Makedonya'yı kapsamaktadır. Girit sorunu ve Teselya gibi nedenlerle Yunanistan 1904'lere kadar kültürel ve dini faaliyetler dışında bölgede örgütlü eylemler açısından etkili olamamıştır.³³ 19. Yüzyılın sonuna doğru Makedonya'daki en yaygın eğitim sistemi Rumlara aitti. Rum Patrikhanesi ve Yunanistan Makedonya'daki konsolosluklar vasıtasıyla kültür atağına katılmışlardı.

²⁸ Tokay, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, s. 33.

²⁹ Saatçi, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu...", s. 111.

³⁰ Meltem Begüm Saatçi, "Makedonya'da İki Örgütün Kuruluşu: Makedonya İç Devrim Örgütü ve Yüksek Makedonya Komitesi", *Toplumsal Tarihi*, c. 10, S. 56, s. 9.

³¹ Hacısalihioğlu, *Jön Türkler...*, s. 45.

³² Saatçi, "XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu...", s. 111.

³³ Saatçi, "Makedonya'da İki Örgütün Kuruluşu ...", s. 9.

Makedonya’da Rum Patrikhanesine bağı okul sisteminin geliştirilmesi için yöresel baz da ve Yunanistan’da bazı dernekler kuruldu.³⁴

Makedonya sorununu daha da karmaşıklaştıran 1890’lı yıllarda devrimci örgütlerin kurulmasıdır. Makedonya’da ulusal hareketler arasında adı geçen örgütler; Makedonya İç Devrim Örgütü (Bulgar), Yüksek Makedonya Komitesi (Dış Örgüt- Bulgar), Etnik-i Etreya (Yunan) ve St. Sava (Sırp) örgütleridir. Bunlardan ilk ikisi 1904’e kadar diğerlerine göre daha etkili olmuştur. Özellikle 1890-1897 yılları arasında örgütlerin yapılanma döneminde Yunanistan Teselya ve Girit konularıyla, Sırbistan ise 1895’e kadar Bosna Hersek sorunuyla meşgul olduğundan Bulgar kökenli iki örgüt diğerlerine göre daha etkin olmuştur. Rusya’nın Balkanlarda Bulgarları destekleme politikası da komitacılık eylemlerinde Bulgaristan’ın diğerlerine daha etkili olmasını kolaylaştırmıştır.³⁵ En büyük devrimci örgüt Makedonya Devrimci örgütü 1893’te Selanik’te oluşturuldu. Sonraki dönemde birkaç kez adı değişen ve 1905’ten itibaren İç Makedonya Devrimci Örgütü IMDÖ (VMRO) diye adlandırılan örgüt 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarında Makedonya sorununda önemli bir rol oynamaya başladı. Örgütün genel amacı Makedonya’nın özerkliği idi. bu örgütten başka Bulgaristan’da Mart 1895’te Yüksek Makedonya Komitesi (YMK) adlı örgüt kuruldu. Bu örgütün amacı Bulgaristan’ın politikası doğrultusunda “ilhak” için çalışmaktı.³⁶

Makedonya’da örgütlenen İç Örgüt’ün 1897 yılında Osmanlı hükümeti tarafından ortaya çıkarılması örgüt için büyük bir darbe oldu. Bu kritik durumda harekete geçen İç Örgüt 1898 sonbaharında silahlı birlikler oluşturdu ve çete harekâtına başladı. Bu gelişme Makedonya sorununa yeni bir boyut kazandı.³⁷ Çete olaylarının artmasıyla birlikte Makedonya 1901’den itibaren sürekli bir isyan atmosferi içinde yaşamaya başladı.

Bölgede ilk büyük isyan olan Cuma-Bala ayaklanması 23 Eylül 1902’de Yüksek Makedonya Komitesi tarafından Cuma-Bala kazasının Zelisnika köyünde başlatıldı. Avrupa’nın dikkatini de çekmek için gerçekleştirilen bu ayaklanma Osmanlı Devleti tarafından kasım ayının ortalarında bastırılmıştır.³⁸ İsyanın bastırılmasıyla birlikte Padişah bazı Avrupalı güçlerin Makedonya için radikal

³⁴ Hacısalihioğlu, *Jön Türkler...*, s. 43.

³⁵ Meltem Begüm Saatçi, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Döneminde Makedonya Sorunu”, Makedonya Sorunu Düünden Bugüne, Ed. Murat Hatipoğlu, ASAM Yayınları, Ankara 2002, s. 51.

³⁶ Hacısalihioğlu, *Jön Türkler...*, s. 45-47.

³⁷ Hacısalihioğlu, *Jön Türkler...*, s.52.

³⁸ Hacısalihioğlu, *Jön Türkler...*, s.104; Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 162-163.

reformalar isteyebileceklerinden çekinmekteydi. Bu sebeple her türlü olasılığa hazırlıklı olmak için Temmuz 1902’de, yani Cuma-Bala ayaklanması çıkmadan önce Rumeli vilayetlerinde idarenin düzeltilmesi için gerekli tedbirleri oluşturacak bir komisyon oluşturulmasını emretti. Bu komisyonun çalışmalarıyla Avrupa’nın müdahalesini engellemek için Sadrazam Said Paşa erken davranarak tarım, ticaret, endüstri, eğitim, yerel yönetim, askeriye ve adli konuları içeren bir reform planı hazırlamıştır. Fakat bu reform planı Padişahın bazı önerilere karşı çıkması yüzünden kısmen uygulanmıştır. Padişah yapılacak olan Hıristiyan yanlısı reforma Müslüman Arnavutların olumsuz tepkisine neden olacağı endişesiyle reform paketinin kısmen uygulanmasına neden oldu. Osmanlı kuvvetleri tarafından bastırılan bu isyandan sonra Avrupa devletlerinin talebi üzerine Osmanlı hükümeti reform yapmayı kabul etti. Osmanlı Devleti Kasım 1902’de “Rumeli Vilayetleri Hakkında Talimat” başlıklı reform planını yürürlüğe koydu.³⁹ Bu reform planına göre; uygulanması gereken reformları kontrol eden bir genel müfettiş atanmalı Jandarma Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşmalı, mahkemelere yanı sıra Hıristiyan ve Müslüman memur atanmalı, vilayet gelirlerinin bir kısmı kamu harcamalarına harcanmalı. Üç vilayetin müfettiş-i umumiliğine Yemen valisi Hüseyin Hilmi Paşa 1 Aralık 1902’de tayin edilmiş ve Selanik, Manastır ve Kosova vilayetleri müfettiş-i umumi tarafından yönetilmeye başlamıştır.⁴⁰

Sultan’ın reform planı Makedonya komiteleri tarafından yetersiz bulunarak reddedildi. Bununla birlikte Padişahın talimatıyla hazırlanan reform planı büyük güçler tarafından değersiz ve yetersiz görülmekteydi. Avrupalı güçler daha kapsamlı bir reform tasarısının uygulamaya konulma zamanının geldiğini düşünmekteydiler. Diplomatik görüşmeler sonunda Bu programa ek olarak Şubat 1903’te Rusya ve Avusturya-Macaristan Viyana tasarısını hazırladılar ve 21 Şubat 1903’te bir momerandum şeklinde Babıali’ye verdiler. Sözleşme ana hatları itibarıyla Sultan’ın reform planından farklı değildi. Bu yüzden Osmanlı Devleti tarafından kabul edildi.⁴¹ Bu reform planı ana hatlarıyla şu önlemleri öngörmekteydi;⁴²

-Umumi müfettiş, önceden belirlenen bir süre için atanmalıdır. Merkezi hükümete başvurmadan gerektiğinde kullanabileceği hazır bir birlikleri olmalıdır.

³⁹ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 43.

⁴⁰ Adanır., *Makedonya Sorunu...*, s. 167.

⁴¹ Tokay, *Makedonya Sorunu ...*, s. 45; Hacısalıhoğlu, *Jön Türkler...*, s.106.

⁴² Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 171.

- Jandarma nüfusları oranında Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşturulmalıdır. Hükümet gerekirse jandarmanın yeniden örgütlenmesi için yabancı subaylar tayin edecektir.

-Hükümet Arnavutların kanun dışı hareketlerini önleyecek tedbirler alacak.

- Siyasi suçlar nedeniyle cezalandırılan veya yargılanan kişiler affedilecek.

- üç vilayetin her birinin kendi bütçesi olacaktır. Osmanlı Bankası vilayetlerin gelirlerini kontrol edecektir. Aşarın iltizamı kaldırılacaktır.

Viyana reform planının, Osmanlı yönetiminin hazırladığı plandan farkı reformları üç vilayete sınırlandırmış olmasıdır. Osmanlı programı İmparatorluğun bütün Rumeli vilayetlerinde uygulanması öngörülmektedir.⁴³ Reformlara tepkiler yüzünden yüzüstü bırakıldığını düşünen Arnavutlardan ve reformları yetersiz bulan Bulgarlardan gelmiştir. Bölgede yaşanan huzursuzluk Mürzsteg Reform planına kadar devam etmiştir.⁴⁴ Reformlar İç Örgütün beklentilerini karşılamaktan uzaktı. Makedonya’da daha geniş özerklik isteyen örgüt 2 Ağustos 1903 tarihinde İinden Ayaklanmasını başlattı. İsyan Osmanlı kuvvetleri tarafından bastırıldı. Makedonya’da isyan ve kaos üzerine Ekim 1903’te Avusturya ve Rusya’nın dikte ettiği Mürzsteg reform programı açıklandı.⁴⁵ Mürzsteg programı şu esaslar içermektedir;⁴⁶

-Reformların uygulanışını kontrol için genel Müfettiş Hilmi Paşa’ya, Avusturya – Macaristan ve Rusya’dan birer sivil memur verilmesini,

-Üç vilayetteki jandarmanı ıslahı görevi Babıali’nin hizmetinde olan bir Avrupalı generale verilecekti. Büyük güçlerin subaylarının Generale yardımcı olmasını,

- Bölgede asayiş ve huzur sağlandıktan sonra Makedonya’daki vilayetlerin sınırları, ulusların gruplaşmalarına göre yeniden belirlenmesini,

-İdari ve Özerk kurumlar, yerel özerkliklerin gelişmesi yararına yenilenmesini,

⁴³ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 169.

⁴⁴ Saatçi, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Döneminde ...”, s. 61.

⁴⁵ Gökhan Çetinsaya, “II. Abdülhamid’in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi”, *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, XLVII (2016), s. 399.

⁴⁶ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 217.

-İsyan esnasında işlenen suçları incelemek için vilayet merkezlerinde karışık komisyonların kurulmasını,

-Osmanlı hükümetinin;

1-Kaçan Hristiyanların yurda dönüşlerini sağlamasını,

2- İsyan Esnasında maddi zarara uğrayan bu Hristiyanlara maddi destek vermesini,

-Tahrip edilen köylerin Hristiyan sakinlerinin, bir yıllığına vergiden muaf tutulmasını,

- Reformların hemen yürürlüğe konulmasını,

-Düzensiz ve başıbozuk birliklerin yasaklanmasını,

Osmanlı hükümeti bu reform planını sultanın egemenlik haklarına aykırı olduğunu belirterek reddetmişti. Fakat büyük güçlerin birlikte tavır almaları yüzünden kabul etmek zorunda kaldı.⁴⁷ Osmanlı yönetiminin kabul etmek zorunda kaldığı bu programla Makedonya’da yabancı vesayeti süreci başlamıştır.⁴⁸ Yabancı vesayeti ile birlikte Yunanistan ve Sırbistan’ın daha aktif politika izleme kararları Makedonya sorununun daha karmaşık daha gelmesine neden olmuştur.

Mürzsteg Reform planından Bulgarlar ve hiç kimse memnun kalmamış ve tasarı bölgede işleri daha da karıştırmıştı. Özellikle Makedonya vilayetlerinin etnik ve dini açıdan yeniden düzenlenmesi öngören Balkan devletleri tarafından Makedonya’da ulusal bölgeler yaratmak olarak algılandığı için sorunlar daha da artmıştır.⁴⁹ Programın üçüncü maddesi ulusal hareketlerin talep ettikleri bölgeleri yabancı unsurlardan temizlemek için ellerindeki bütün güçleri harekete geçirmeleri sonucunu doğurdu.⁵⁰

İlinden Ayaklanması sonrası 1904’te Yunan ve Sırp hükümetleri Bulgarlara karşı çete hareketlerini yeniden örgütleyerek daha aktif bir politika izlemeye başladılar. Bulgar-Makedon örgütlerinin faaliyetlerine karşı daha etkili bir siyaset izleme kararı alan Yunanistan, Selanik başkonsolosu ve sözde konsolosluk memuru olarak gönderilen subaylar aracılığıyla Makedonya’da sistematik bir Rum çete

⁴⁷ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 217.

⁴⁸ Çetinsaya, “II. Abdülhamid’in İç Politikası...”, s. 399.

⁴⁹ Saatçi, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Döneminde...”, s. 62.

⁵⁰ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 219.

harekâtı başlattı. Aynı yıl Sırbistan hükümeti de Sırp çete harekâtını organize etti. Ulahlarda Makedonya'daki etkinliğini artırmaya başladı.⁵¹ Artık Makedonya sorunu Bulgarların büyük Bulgaristan için ve uluslarında ortaya çıkan durumdan yararlanabileceği bir konu olmaktan çıkıp, farklı unsurların Makedonya'daki etkinliklerini artırabilmek için kendi aralarında çatışmasına ve diğerleri üzerinde egemenlik kurma çabasına dönüşmüştür. Osmanlı Devleti'nin denge siyaseti de bölgedeki sorunu arttırmış ve Bulgar çetelerine karşı diğer çetelere göz yumması sorunu daha da büyütülmüştür.⁵²

Mürzsteg reform planlarının da uygulamaya konulmasıyla Makedonya'da asayiş ve huzur sağlanmamıştır. Reformlar özellikle Müslümanları rahatsız etmiştir. Müslümanlar bir yandan Hıristiyan çetelerle uğraşırken bir yandan da Hıristiyanlar lehine yapılan reformlara katlanmak zorunda kalmışlardır. Bu reformlara tepkiler uzun vadede Jön Türk hareketi içerisinde kendi bulacaktır.⁵³ Makedonya'da Osmanlı devleti, Balkan devletleri ve Avrupa devletlerinin çok yönlü çekişmeleri Balkan savaşlarına kadar devam etmiş ve Balkan Savaşı'nın da sebebini teşkil etmiştir.⁵⁴

2.Osmanlı Jandarmasının Kuruluşu ve Rumeli Jandarması

Jandarma sözcüğü, Fransızca “Gendarmerie” sözcüğünün karşılığıdır. Fransızca “Gens” ve “D’armes” sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelen Gendarmerie, silahlı adamlar anlamına gelmektedir. Jandarma sözcüğünün Mısır'da yaşayan Türkler tarafından kullanılan Fransıza “candar” sözcüğünden dilimize geçtiğini ileri süren görüşler vardır. Bu görüşe göre candarma; hayat sağlığı anlamına gelen “can” ve tutan, tutucu anlamına gelen “dar” sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Buradan hareketle Anadolu köylerinde jandarmanın “candarma” olarak telaffuzu bu görüşü doğrular niteliktedir.⁵⁵

Osmanlı devletinde ülke kaza, sancak ve eyalet olarak adlandırılan idari birimlere ayrılmıştı. Kazalarda subaşılar, sancaklarda mirliya veya sancak beyleri, eyaletlerde ise mirmiran veya beylerbeyi askeri ve mülki otorite sıfatıyla, emrindeki askerlerle zabıta faaliyetlerini yürütürlerdi. Kazalardaki Subaşılardan daima zabıta

⁵¹ Mehmet Hacısalihoglu, “İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkiler, Pazarlıklar ve Sonuçları”, *Tarih Dergisi*, S. 38, 2003, s. 101.

⁵² Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 51.

⁵³ Saatçi, “Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde...”, s. 62.

⁵⁴ Karal, *Osmanlı Tarihi*, s. 161.

⁵⁵ Mehmet Kahraman, *Türk İdari Teşkilatında Jandarma*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2000, s. 4.

hizmetlerini yürütmesi nedeniyle tarihimizdeki ilk zabıta amiri sayılabilir.⁵⁶ Osmanlı devletinde zabıta hizmetleri 1826 tarihine kadar askeri görevliler tarafından askeri hizmetler olarak yürütülmüştür. Bu nedenle zabıta tarihimiz askeri tarihe eklenmiş askeri tarihimiz olarak görülmektedir.⁵⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nda Yeniçerilerin 1826'da kaldırılmasıyla, Asakir-i-i Muntazâma Mansure, Asakir-i-i Muntazâma Hassa ve 1834'te Asakir-i Redîfe askeri organları Anadolu ve Rumeli'nin bazı illerinde güvenliğin sağlanması ve kamu düzeninin korunması amacıyla kurulmuştur. Bu birlikler Jandarma'nın temelini oluşturmakla beraber, Jandarma terimi ilk defa 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanını takip eden yıllarda yayımlanan tatbik kararnamelerinde görülür. Jandarma Teşkilatı, 14 Haziran 1869'da Asâkir-i Zaptiyye Teşkilat Nizamnamesi'nin kabul edilmesiyle kurulmuş olmasına karşın "jandarma" kelimesine ilk kez 1839'daki belgelerde rastlanılmış olması sebebiyle teşkilat tarafından kuruluş yılı 1839 olarak kabul edilmiştir.⁵⁸ 1839 yılında Tanzimat Fermanının yayımlanması ile birlikte Osmanlı Devleti'nde toplumsal ve siyasal açıdan yapılan değişikliklerin yanında kolluk teşkilatında da çeşitli yenileşme girişimleri olmuştur. Bu amaçla daha önceden genellikle bölgesel bir tarzda yönetilen eyalet ve sancaklar, başta bütçe durumları olmak üzere merkezi yönetime bağlanmıştır.⁵⁹ Jandarma birlikleri Tanzimat'ın ilanı sonrasında Jandarma birlikleri Seraskerlik denetimi altında her eyalette "Umur-u Zaptiye" adı altında teşkilatlanmaya başlamıştır.⁶⁰

15 Şubat 1846 tarihinde Zaptiye Müşiriyeti'nin kuruluşu sonrasında bu kuruluşa bağlanan zaptiye birliklerinin yapısı 1846, 1861 ve 1869 yıllarında çıkarılan nizamnamelerle düzenlenmeye çalışılmıştır.⁶¹ Zaptiye askerlerinin hukukî durumunu tespit etmek amacıyla da, Haziran 1869 tarihinde yayımlanan "Asakir-i Zaptiye Teşkilat Nizâm-nâmesi" ile yurdun her tarafında düzenli bir zaptiye teşkilâtı kurulmuş ve bu zaptiyelerin nasıl yönetileceği, mülkî ve askerî görevleri belirlenmişti. Bu

⁵⁶ Nurettin Akman, *Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991, s. 61.

⁵⁷ Kahraman, *Türk İdari Teşkilatında ...*, s. 8.

⁵⁸ Ahmet Özcan, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatının Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi 1839", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 32, S. 53, 2013, s.175; Selma Göktürk Çetinkaya, "Umum Jandarma Kumandanlığı'nın Tarihi Gelişimi ve Değişimi (1919-1939)", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, c. 6, S. 3, s. 975.

⁵⁹ Necdet Koparan, *Türk Jandarma Teşkilatı 1908-1923*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 7.

⁶⁰ Ali Sönmez, "Binbaşı Mehmed Kemal Bey'in Eserine Göre Mahkeme-i Adalete Duhûl Edilen Kapı: Jandarma Karakolları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 13, S. 69, Mart 2000, s. 483;Koparan, *Türk Jandarma Teşkilatı ...*, s. 7.

⁶¹ Sönmez, "Binbaşı Mehmed Kemal Bey'in Eserine Göre...", s. 484.

dönemde Bursa, Konya, Ankara, Trabzon, Aydın, Kastamonu, Adana, Hicaz ve Yemen bölgelerinde birer zaptiye alayı kurulmuştu. Zaptiye askerlerinin hukukî durumunu tespit etmek amacıyla da, 21 Haziran 1869 ve 17 Mayıs 1870 tarihlerinde “Asakir-i Zaptiye'nin Görev-i Mülkiyeleri ve Görev-i Askeriyesi” adlı nizâm-nâmeler çıkarılmıştı. Zaptiye teşkilâtının ülkenin her tarafında birden kurulması mümkün olmadığından 1871 tarihine kadar kurulanların sayısı, Rumeli ve Suriye bölgelerinde her bir beş atlı taburdan kurulu ve her taburda yerine göre üç süvari bölüğü, üç ve daha fazla piyade bölüğü olmak üzere 13 zaptiye alayından oluşmaktaydı. Alay komutanına “alay beyi”, tabur komutanına “tabur ağası”, bölük komutanına “bölük ağası” denilmekteydi.⁶²

Ancak kuruluşu gereği polis- jandarma vazifesini aynı anda yapmaya çalışan ve genel olarak şehir merkezlerinde konuşlandırılan zaptiye birlikleri kırsalda meydana gelen eşkıyalık olaylarında etkili olamadı. Bu durum özellikle savaş ve isyanlar döneminde ciddi sıkıntılar yarattı. Özellikle Balkanlarda 1870'den sonra meydana gelen isyanlarda jandarmanın yetersiz kaldığı ortaya çıktı.⁶³

1877-1878 Osmanlı Rus- Savaşı ve sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması'yla Avrupa Devletleri'nin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla müdahale etmelerini mümkün kılan bir zemin ortaya çıktı. Bununla birlikte Berlin Antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nde iç güvenlik yapısı ve güvenlikle ilgili pratiği köklü biçimde değişmiştir. Çünkü Berlin Antlaşmasınının 23. Maddesi Makedonya'da reformlar yapılmasını öngörürken, 61. maddesi doğu Anadolu vilayetlerinde idari reformlar yapılmasını gerektirmekteydi. Böylelikle Osmanlı siyasetinin merkezine Makedonya ve Ermeni meseleleri oturacaktı. Bu bağlam Rumeli tensikâtı ve Anadolu Islahatı başlıklarıyla gündeme gelen Osmanlı vilayetlerinde jandarma ve polis teşkilatına ilişkin yeni düzenlemelerin çerçevesini bu siyasi konjonktür belirlemiştir.⁶⁴

Osmanlı yöneticileri de iç güvenliği sağlayabilecek yeni bir teşkilatın kurulmasını gerekli görüyorlardı. Çünkü bu konunun başarıya ulaşması bir yandan yabancı devletlerin güvenliği bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale gerekçelerini ortadan kaldıracak diğer taraftan ise merkezî otoriteyi

⁶² Zekeriyâ Türkmen, “Jandarma”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c.V, İstanbul 2016, s. 689.

⁶³ Sönmez, “Binbaşı Mehmed Kemal Bey'in Eserine Göre...”, s. 484.

⁶⁴ Nadir Özbek, “Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet 1876-1909”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 16, 2004, s. 71.

taşranın en ücra köşelerine kadar yaygınlaştıracaktı. Fakat ülkede ne jandarma ve polis eğitimi yapan bir okul, ne de bu sistemi yakından tanıyan bir kadro vardı. Bu nedenle Said Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Avrupa'dan, özellikle de İngiltere ve Fransa'dan subayların getirilmesine karar verilerek, ülke genelinde jandarma ve polis birliklerinin kurulmasına dair çalışma 1877 yılı başında Valentine Baker başkanlığındaki heyete bırakılarak, Zaptiye Müşiriyeti bünyesinde ve Valentine Baker başkanlığında bir Jandarma Heyeti oluşturuldu.⁶⁵ Bu uzmanlara bir reform projesi hazırlama talimatı verilmiştir. Osmanlı devleti iç güvenlik teşkilatını yeniden yapılandırmaya çalışırken Avrupalı devletlerin Berlin Antlaşması çerçevesinde Makedonya ve Doğu Anadolu'da idari reformlar yapılmasına yönelik baskılarının artmaya başlaması üzerine raporun hazırlanması beklenmeden 20 Kasım 1879 tarihli bir tezkere ile jandarma teşkilatının oluşturulması için hemen işe girilmiştir. Osmanlı Hükümeti'nin reform konusundaki bu aceleciliği Avrupa devletlerinin müdahale için kullanabilecekleri gerekçeleri mümkün olduğu kadar azaltma kaygısından kaynaklanmaktaydı. Said Paşa Hükümeti'nin reform doğrultusunda attığı en önemli adım Asakir-i Zaptiye teşkilatının Zaptiye Müşiriyeti'nden alınıp Seraskerlik bünyesinde yeni oluşturulan Jandarma Dairesi'ne bağlanması olmuştur. Yeni düzenlemeye göre vilayetlerdeki jandarma birlikleri doğrudan Seraskerliğin denetiminde olacaktı bu kararın, Avrupa devletlerinin gayrimüslimlerin mahalli jandarma birliklerinde nüfusları nispetinde temsil edilmeleri yönünde baskı uyguladıkları bir ortamda gündeme gelmiş olması oldukça önemlidir. Buradaki amaçlardan birisi taşradaki güvenlik birimlerinin, yerel güç odaklarının ve bunların aracılığıyla da Avrupa devletlerinin etkisi altına girmelerinin önünü almaktı. Yeni jandarma teşkilatının Seraskerlik bünyesinde ve dolayısıyla Hükümetin doğrudan kontrolü altında bulunacak olması bu açıdan çok önemliydi.⁶⁶ Asakir-i Zaptiye veyahut jandarmaların, mülki memurların emrinden alınarak askerî makamlara verilmesinin gerekçesine gelince, Bu kararın, Avrupalı Devletlerin gayrimüslimlerin mahalli jandarma birliklerinde nüfusları nispetinde temsil edilmeleri yönünde baskı uyguladıkları bir ortamda gündeme gelmiş olması hayli önemlidir. Buradaki amaçlardan birisi taşradaki güvenlik birimlerinin, yerel güç odaklarının ve bunların

⁶⁵ Sönmez, "Binbaşı Mehmed Kemal Bey'in Eserine Göre...", s. 484.

⁶⁶ Halim Alyot, Türkiye'de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum, Kanaat Basımevi, Ankara 1947, s. 178; Türkmen, "Jandarma", 689; Nadir Özbek, "Osmanlı Taşrasında Denetim Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma 1876-1908", Tarihsel Perspektiften Türkiye'de Güvenlik Siyaseti, Ordu ve Devlet, edited by Evren Balta and İsmet Akça, 47-78. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 59.

aracılığıyla da Avrupalı Devletlerin etkisi altına girmelerinin önünü almaktır. Ancak bu kaygılar sebebiyle hazırlanan reform planı devletin içinde bulunduğu mali sıkıntılar nedeniyle istenildiği ölçüde uygulamaya konulmamıştır. Bununla birlikte ayrıntılı bir şekilde hazırlanan 15 Nisan 1880 tarihli Jandarma Nizamnamesi yürürlüğe konmamış ve tasarı halinde kalmıştı. 1903 yılına kadar teşkilat çıkarılan talimatnamelerle yürütülmüş ve Makedonya hadiselerinden sonra 1904 yılında hazırlanan Jandarma nizamnamesi yürürlüğe konmuştur.⁶⁷

Devlet, taşra güvenlik teşkilatında ülkenin tamamını kapsayacak biçimde ve merkezi hükümetin taşradaki egemenliğini pekiştirmeye yönelik düzenlemeler yapmaya çalışacaktır.

Jandarmanın görevi özellikle ülkenin kırsal kesimlerinde güvenliği sağlamak ve polis teşkilatının bulunmadığı yerlerde polisin görevlerini yerine getirmektir.⁶⁸ Zaptiye askerleri, mülki memurlar tarafından kendilerine verilen görevleri yapmakla yükümlüdür. Zaptiyeler, derece derece üstlerine bağlı olup doğrudan doğruya mülki amirlerin emri altında çalışmamaktaydı. Bu nedenden dolayı mülki amirler, zaptiye askerlerine komutanları aracılığıyla görev verebiliyordu. Zaptiyenin adli görevleri arasında kasaba ve köylerin içinde ve dışında suç işlemiş olanları yakalayıp hükümete teslim etmek, hükümlüleri muhafaza etmek, gerektiğinde bir yerden başka bir yere sevk ve nakil etmek, cezaevlerini idare etmek vardı. Zaptiyenin idari görevleri ise; devriye gezmek ve karakolda beklemek suretiyle kamu düzeninin bozulmasına engel olmak, yollarda güvenliği sağlamak, yangın çıktığında söndürülmesine çalışmak, postalarla hükümete ait para ve eşyanın bir yerden başka bir yere gönderilmesini sağlamak, pasaport memurlarına yardım etmekten oluşmaktaydı.

2.1. Makedonya'da Osmanlı Jandarması

Makedonya meselesi 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başında Osmanlı devletini en çok uğraştıran meselelerden bir olmuştur. XX. yüzyılın başlarında Makedonya'da giderek artan isyan ve kargaşa yanında bölgedeki etnik çatışmalar sırasında jandarmaya büyük görevler düştü. Makedonya'da jandarma teşkilatının yeniden yapılandırma sürecinde Avrupa devletleri daha fazla müdahale etme imkânı buldular.

⁶⁷ Özbek, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Güvenlik...", s. 75.

⁶⁸ Tokay, *Makedonya Sorunu*, s. 117.

Makedonya bölgesinde artan asayişsizlik karşısında sahip olduğu güce daha fazla ihtiyaç duyulan bir teşkilat haline gelmiştir. Jandarmanın pek çok durumda ordunun görevlerini de yerine getirmekle yükümlüydü. Makedonya’da Jandarmanın diğer vilayetlerden farklı olarak sorumluluğunun fazlalığı ise jandarmanın sayıca artırılmasının yanında bir dizi ıslahatı da gerekli kılmıştır. İlk olarak 1896-1898 döneminde ardından 1898-1901 döneminde ıslahat yapılmaya çalışılmıştır. ıslahatın bu ilk döneminde yapılan düzenlemeler biraz da siyasi durumla ilişkili olmuş ve 1897’de yaşanan Osmanlı Yunan Savaşı’ndan etkilenmiştir. Makedonya’da Bulgar hareketi hız kazandıkça Osmanlı Devlet adamlarında Rusya’nın desteği ile Hıristiyan bir valiyle Girit benzeri bir muhtariyetin Makedonya’da da verilmesi için baskı yapılacağı endişesi hâkim olmaya başlamış, buna karşılık Bulgarlarda da Berlin antlaşmasının 23. maddesine göre Makedonya’da da Hıristiyan azınlığı kapsayacak şekilde bir reform sürecine gidilmemesi endişesi hâkimdi. Mayıs 1897’de Rusya ve Avusturya’nın statükoyu korumak için yaptıkları anlaşma Bâb-ı Âli’yi bölgede daha sıkı önlemler almaya itti ve bu karar zaten iyi olmayan ortamı daha da çıkmaza soktu.⁶⁹ Osmanlı Devleti güvenliği sağlamak için jandarmayı sayıca artırmış ve jandarmanın teftiş meselesine ayrıca eğilmiştir. Osmanlı Devleti’ni Makedonya’da komitaların artan faaliyetleri karşısında düzenli ve işe yarar bir teşkilat haline getirmeye çalışmıştır.⁷⁰ Ancak bütün bu çabalara rağmen Osmanlı devletinde bir jandarma teşkilatının kurulmasına rağmen teşkilata yön verecek kanun ve nizamlarının bulunmaması, donanım ve kadro eksiklikleri jandarmanın görevlerini tam olarak yerine getirmesine engel oluyordu. Bununla birlikte bir jandarma okulu olmaması sebebiyle zabıtlar nizamiye ordusundan seçiliyordu. Özel uzmanlık gerektiren bu birliklere liyakatli adamların seçilmemesi ciddi bir problemdi. Makedonya özelinde en önemli eksikliklerden biri personel eksikliğiydi.⁷¹ Bir diğer önemli nokta Makedonya komitacıları Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde görülen eşkıya takımından farklılık arz ediyordu. Başlarındaki liderleri tarafından sürekli askeri talimler yaptırılıyordu⁷² ve siyasi bir amaç için mücadele ediyorlardı. Makedonya’da komitacıların kontrol edilmesi için ülkede kuvvetli ve iyi yapılandırılmış bir zabıta teşkilatının kurulmasına ihtiyaç vardı.

⁶⁹ Adanır, *Makedonya Sorunu*, s. 74.

⁷⁰ Serap Sert, “Osmanlı Devleti’nin Rumeli Vilayetlerinde Asayiş ve Emniyetin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olarak Jandarma 1896-1901”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 6, S. 18, 2019, s. 495.

⁷¹ Türkmen, “Jandarma”, s. 689.

⁷² Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...*, s. 65.

Osmanlı devleti reform çabaları devam ederken mali bunalım nedeniyle Makedonya’da jandarma sayısını artıramamıştı. Bunun sonucunda özellikle Bulgar komitaları Makedonya kırsalında etkinliklerini artırmaya başladı. Cuma- Bala ve İlinden ayaklanmaları sonrasında Avrupa müdahaleleriyle jandarmanın ıslahı ve tensiki konusu Makedonya sorunun en önemli gündem başlıklarından bir olmuştur. Bu süreçte Osmanlı jandarması bölgede güçlü ve etkin bir yapıya kavuşacaktır.

2.2. Makedonya’da Jandarma Tensikati

Makedonya’da jandarma işlerine düzen verilmemesi, artan olaylar yabancı müdahalesiyle sonuçlandı. 1902 senesi Makedonya’da Bulgar genel bir isyan çıkartabileceği yönündeki bilgiler nedeniyle karışık ve gergindir.⁷³ Büyük devletlerin radikal reform talebiyle müdahalelerine meydan vermek istemeyen Osmanlı yönetimi, Makedonya vilayetlerinde durumun bozulmasını düzeltmek ve bunun orduya yüklediği külfeti ortadan kaldırmak için bir ıslahat komisyonu kurdu. Aynı yılın yılının Eylül ayında Bulgarların organize ettikleri Cuma-Bala ayaklanması çıkmış, Osmanlı kuvvetleri ayaklanmayı kısa sürede bastırmıştır. İsyân sonrasında Babıali bir yabancı müdahalesine fırsat vermemek için komisyonun önerileri doğrultusunda Sadrazam Said Paşa tarafından bir ıslahat paketi hazırlandı. Büyük devletlerin temsilcilerine paketin ayrıntıları hakkında haber verildi. Said Paşa’nın ıslahat paketi iki kısımdan oluşmaktaydı. Birinci kısım tarım, ticaret, endüstri ve eğitim alanındaydı. İkinci kısım ise askeri konuları içermekteydi.⁷⁴ Bu programın öncelikli konu başlıklarında biri Jandarma teşkilatını yeniden düzenlemektir. İlk hedef Jandarma teşkilatına her vilayetten nüfusuyla doğru orantılı olmak üzere, eş sayıda Hıristiyan ve Müslüman alınmasıydı. Bununla birlikte maaşlarının düzenli ödenmesi, daha donanımlı hale getirilmesi ve liyakatli subayların alınması reform planının öncelikli konularındandı. Bu çerçevede Askeri akademi mezunları da jandarma teşkilatına katılmaya başladı. 1902 yazında Makedonya Reform komisyonu kuruldu ve Hilmi Paşa üç vilayetin umumi müfettişliğine getirildi. Hilmi Paşa 8 Aralık 1902 tarihinde Selanik’e ulaşarak görevine başladı.⁷⁵ Bu çerçevede Hilmi Paşa’ya verilen

⁷³ Kemal Beydilli, “II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair”, *Osmanlı Araştırmaları*, IX, İstanbul 1989, s. 85-85.

⁷⁴ Alyot, *Türkiye’de Zabıta...*, s. 113-114.

⁷⁵ Beydilli, “II. Abdülhamid Devrinde Makedonya...”, s. 86; Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 118.

talimat “Rumeli Vilayetleri Hakkında Talimatname “adını taşımaktaydı. ⁷⁶ Makedonya’daki olayların önlenmesi ve yabancı müdahalesinin önlenmesi için mülki tedbirler ve jandarmanın ıslahı çok önemli konulardı.

Osmanlı devletinin bu reform programı Bulgar komiteleri tarafından reddedildi. Reform planında Arnavutlar ’da rahatsız oldular ve tepki gösterdiler. Bu gelişmeler yaşanırken Rusya ve Avusturya birlikte hazırladıkları Viyana tasarısını 1903 Şubatında Osmanlı Devleti’ne sundular. Bu tasarı Babıali’nin hazırladığı tasarıdan çok farklı değildi ve bazı ayrıntıları düzenlemekteydi.⁷⁷ Konumuz açısından bakıldığında Viyana reform planının üçüncü maddesinde, polis ve jandarmanın yeniden yapılandırılması yabancı uzmanların yardımları ve altyapısını hazırlamalarıyla tamamlanması öngörülmekteydi. Yabancı uzmanlar Osmanlı hükümetinin emri altında olacaktı. Hükümet yerel şartları gözetererek jandarmadaki gayrimüslim sayısının %20 oranında olmasını kararlaştırmışsa da bu oran mutlak olmamalı, Müslüman ve gayrimüslim jandarma sayısı nüfusla orantılı tespit edilmeliydi. Jandarma komutanları liyakatli ve yetenekli subaylardan seçilecekti. Hilmi Paşa bu maddeyle ilgili 26 Mayıs 1903 tarihinde yazdığı cevapta, Hıristiyanların Selanik’te %50, Manastır’da %51 ve Kosova’da %34’lük bir orana sahip olduklarını ve bu kural işletildiği takdirde ciddi sorunların meydana çıkabileceğini bu ferman üzere onda iki nispetinde devam edilmesi gerektiğini zaten konsoloslardan da bu konuda bir şikâyet gelmediğini belirtmiştir. Viyana reform planının onaylanmasından sonra Mart 1903’te Osmanlı hükümeti Norveç’ten Yüzbaşı Karl Ingvar Nandrup, İsveç’ten Viktor Axel Unander’i ve Belçika’dan Malfeyt, V. Simon, Bureau ile De Hanse’i Makedonya’daki jandarma kuvvetlerini yeniden organize etmek için maaşlı olarak görevlendirdi. Albay Malfeyt Serfice sancağında, Albay Simon ise Selanik’te jandarmanın yeniden yapılandırılmasından sorumluydu.⁷⁸ Ancak Manastır’da başlanan jandarma ve polis tensikatında, gerek Bulgar papazların aksi propagandası gerekse yeterince Türkçe okuma-yazma bilen Hıristiyan’ın bulunmaması sonucu çok az Hıristiyan jandarma olmak için başvurmuştu.⁷⁹ Bununla birlikte Bulgar komiteleri Hristiyanların Jandarma ve köy bekçisi olarak kaydedilmelerine izin vermemekte ve kayıt olanlarına

⁷⁶ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılap Tarihi*, c. I, Kısım: 1, TTK Yayınları, Ankara 1991, s. 167.

⁷⁷ Adanır, *Makedonya Sorunu...*, s. 169-171.

⁷⁸ Bayraktar, *Makedonya Sorunu ve Uluslararası*, s. 70-71.

⁷⁹ Dikici, “Osmanlı Makedonya’sında Kurulan...”, s. 79.

öldürmekteydiler.⁸⁰ Aynı şekilde, Makedonya Müslümanları özellikle Arnavutlar, Hıristiyanların jandarma ve kır bekçisi olarak istihdam edilmesine büyük tepki göstermişlerdi.⁸¹

Zabıta hizmetlerinin düzenlenmesi için öngörülen “polis ve jandarma teşkilatı vazafine dair nizamname” 1880 yılında Fransa’dan örnek alarak hazırlanmıştır 1903 yılında Viyana tasarısı çerçevesinde yürürlüğe konulan nizamname bu tercümeyle esas almıştı.⁸² Ancak mali sıkıntılar, kısa sürede kapsamlı bir jandarma reformunun uygulanıp sonuç alınmasına engel olmaktaydı. Bu durum jandarmaların sayısının artırılması, maaşların düzenli ödenmesi gibi konu başlıklarının da önündeki en büyük sorundu.

Yürürlüğe giren nizamnameye göre, her ilde piyade ve süvariden kurulu jandarma alayları bütün memleketi kapsayacak düzeyde yeniden yapılandırılmış ve her ilde bir jandarma alayı, her sancak/mutasarrıflıkta bir tabur, ilçelerde bir bölük teşkil edilmesi; bölüklerin takımlara, takımların da duruma göre karakol itibariyle bucak ve köylere dağıtılması sağlanmıştı. Bölüklerin mevcutları ise, mensup oldukları ilçelerin önem derecelerine ve ihtiyaçlarına göre tespit edilerek, piyade ve süvari erlerinden oluşturulmuştu. Karakolların 4-10 erden oluşması kararlaştırılmıştı.⁸³

1902 ayaklanmasının ardından Makedonya durulmamış ve 2 Ağustos 1903 tarihinde İlinden ayaklanması çıkmıştır. Osmanlı kuvvetlerinin batırdığı bu ayaklanma sonrası Avrupa devletlerinin yeni reform talepleri gündeme geldi. Ayaklanmanın ardından Avrupa devletleri 20 Ekim 1903 tarihinde Mürzsteg Reform planı Babıali’ye dayattılar. Bu reform planında jandarmayla ilgili yeni düzenlemeler talep edildi. Osmanlı Devleti egemenlik haklarını da zedeleyen maddeler bulunmasına rağmen uluslararası baskılar nedeniyle bu reform planını kabul etti.⁸⁴

Mürzsteg reform planında jandarmayla ilgili gerekçe de şu ifadelerle yer verilirdi; “*Türkiye’de jandarma ve polis tensikati, sükûn ve asayiş-i memlekete muktezi en esaslı tedâbirden olduğundan bu emr-i islahın ifâsının acil ve mübrem sûrette Babîali’den talep olunması. Mamefih şimdiye kadar istihdâm olunan ve ne*

⁸⁰ Beydilli, “II. Abdülhamid Devrinde Makedonya...”, s. 95.

⁸¹ Dikici, “Osmanlı Makedonya’sında Kurulan...”, s. 79-80.

⁸² Beydilli, “II. Abdülhamid Devrinde Makedonya...”, s. 89.

⁸³ Zekeriya Türkmen, “Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkiya İle Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri-1*, Genelkurmay ATASE Başkanlığı yayını, Ankara 2005, s. 292.

⁸⁴ Özbek, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İç Güvenlik...”, s. 73.

*elsine ve ne de şerâit-i mahalliyeye vâkıf olmayan bazı İsveçli zâbitân ve sairenin hizmetlerinden istifâde edilememiş olması nazar-ı dikkate alınarak ilk projede ta'dîlât-ı âtiyenin icrâsı muvafık ve şayan-ı temenni olacaktır.”*⁸⁵ Bu gerekçenin ardından reform planında jandarmanın şu şekilde düzenlenmesi öngörülüyordu.⁸⁶

a) Jandarma tensiki, Osmanlı hizmetine girecek olan Avrupalı generale ve aralarında bölgeleri taksim edecek olan Avrupalı zabıtlere verilecekti. Bu zabıtlere kontrol, talim ve tensik faaliyetleri arasında askerinin ahaliye karşı olan hal ve hareketini de kontrol edecekler

b) Zâbitân, lüzum gördükleri takdirde, tabiiyet-i ecnebiyeden bir miktar zâbit ve küçük zâbit ilavesini isteyebileceklerdi.

Bu kararlara göre üç vilayette jandarma tensiki işinin Osmanlı hizmetine girecek bir yabancı generale verilmesi, bunun yanında büyük devletlerin subaylarının olması ve gerekli görüldüğü takdirde başka yabancı subayların getirilmesi öngörülmekteydi.⁸⁷ Mürszteg'ten sonra tasarımı denetleyen devletler Makedonya jandarma teşkilatının yeniden düzenlenmesi için iki grup yabancı subay göndermeye karar verdiler. Birinci gruptakiler Osmanlı hizmetindeydi ve gönüllü olarak bu işe girmişlerdi. İki yıllık hizmet vereceklerdi. Avrupalı subayların temel görevi jandarmanın günlük faaliyetlerini denetlemek hatalı davranışları askeri delegelere ve sivil ajanlara bildirmektir. İkinci grubu oluşturan reformlardan sorumlu askeri delegeler General Degiorgis ile birlikte kendi hükümetlerinin hizmetlerindeydiler. Bunlar düzenli olarak Selanik'te bir araya gelerek jandarma tensikatının ilerleyişini tartışıp, jandarmayı daha iyi teşkilatlandırmanın yollarını arıyorlardı. Kararları ve önerileri Müfettişi-i Umumi'ye sunan ise çoğunlukla General Degiorgis oluyordu. Hilmi Paşa bunlarla ya kendi ilgileniyordu, ya da bunları Babıali'nin dikkatine sunuyordu.⁸⁸

Tensikata başlanacağı sırada Osmanlı jandarması modern bir kanun ve nizamnameye sahip değildi. Makedonya'da başlayacak tensikat öncesinde Fransız Jandarma Nizamnamesi alelacele birkaç değişiklikle Türkçeye tercüme edildi. Osmanlı tarihinde modern bir jandarma konusunda atılan en önemli adımlardan birisi

⁸⁵ Mürszteg reform planının tam metni için bkz. Nimet Ayşe Bakırcılar, “Makedonya Sorunu üzerine Bir Risale“, *History Studies*, 3 Ocak 2011, Sayfa 31- 32; Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e...*, s. 71.

⁸⁶ İrtəm, *Osmanlı Devleti'nin...*, s. 240; Bakırcılar, “Makedonya Sorunu üzerine..”, s. 70.

⁸⁷ Bayur, *Türk İnkılap...*, c. 1, Kısım: 1, s. 173.

⁸⁸ Tokay, *Makedonya Sorunu*, s. 125.

olan Jandarma nizamnamesi 1 Şubat 1904 tarihinde yayınlandı.⁸⁹ Fransız Jandarma Nizamnamesinden aynen alınarak düzenlenen nizamname dayandığı ilkeler, kurduğu teşkilat ve içerdiği prensipler itibarıyla çağdaş bir jandarma teşkilatının ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikteydi. Ancak yabancı bir devletin ihtiyaçlarına göre hazırlanan nizamname ülkenin tarihi, kültürü, kurumları, toplumsal yapısı ve diğer mevzuatına uymuyordu. Bu sebeple uygulanmasının zaman içerisinde birtakım sorunlara yol açacağı açıktı.⁹⁰ Nizamname ile uygulamadaki uyumsuzluklar üzerine tensik heyeti tarafından nizamnameyi göz ardı eden bir çalışma metodu uygulandı. Nizamnameden ziyade muharrerat-ı tensikiye adıyla talimatnameler hazırlanması yoluna gidildi.⁹¹ Jandarma tensikatı döneminde kumandanlığa sırasıyla Mirliya Hacı Nuri, Mirliya Münir ve Mirliya Nazif paşalar getirildi.⁹²

Reform planı imzalandıktan sonra, Osmanlı Jandarma Teşkilatını düzenlemek üzere bir general ve askeri delegeler atandı. Askeri delegeler kendi hükümetlerinin temsilcileri sayılacak, maaş ödemeleri kendi hükümetleri tarafından yapılacak ve kendi ordularının üniformalarını giyeceklerdi. Askeri delegeler ve Jandarma tensikatı generalliğine atanan, Jandarma tensikatı Başkomutanı General Degiorgis'in 1 Şubat 1904'te gelişinden sonra büyük devletlerin askeri ataşelerini de kapsayan bir uluslararası jandarma komisyonu kuruldu. Komisyon ilk toplantısını 8 Şubat 1904'te yaptı. Komisyonun ilk toplantıları İstanbul'daki Avusturya konsolosluğunda yapıldı. Komisyonun 8 Şubat ve 9 Nisan 1904 tarihlerinde her gün gerçekleştirilen toplantılarından sonra görüşmeler son buldu ve komisyon önerilerini Babıali'ye sundu.⁹³ İstanbul'daki toplantılar sona erdikten sonra De Giorgis 19 Nisan 1904'te maiyetiyle birlikte Selanik'e ulaştı. Komisyon Selanik'te Tensikat generalinin karargâhında sık sık toplanarak reformları denetledi.⁹⁴

Komisyon toplantılarına katılan delegeler ve General Degiorgis Osmanlı hizmetinde iki yıl çalışacak, 25 subay daha alacak ve gerekirse bu subayların sayısı

⁸⁹ Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e...*, s. 113.

⁹⁰ Türkmen, "Jandarma", s. 690.

⁹¹ Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e...*, s. 105.

⁹² Türkmen, "Jandarma", s. 690.

⁹³ Dikici, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan...", s. 87; Bu toplantılara katılan delegeler şunlardı; Jandarma Tensikati Generali Degiorgis, Eğitim Okulları Müfettiği Vali Von Alten, Avusturya Kurmay Subayı Albay Salis- Sewis, Avusturya Askeri Ataşesi Albay Baron Giesl, Fransız Kurmay Subayı Albay Veraud, Fransız Askeri Ataşesi Komutan Dupont, İngiliz Askeri Ataşesi Albay Maunsell, İngiliz Kurmay Subayı Albay Fair holme, Rus Kurmay Subayı General Schostak, Rus Askeri Ataşesi General Kalnie, İtalyan Askeri Ataşesi Yüzbaşı Zampelei, İtalyan Kurmay Subayı Albay Vali Signonie. Daha geniş bilgi için bkz. Tokay, *Makedonya sorunu*, s. 119.

⁹⁴ Tokay, *Makedonya Sorunu*, s. 125; Tekir, s. 83.

artırılabilir. Makedonya’da Osmanlı jandarması Selanik merkez olmak üzere yabancı subaylar tarafından yeniden yapılandırılacaktı.⁹⁵ Jandarmanın komutası konusu yabancı subayların görev ve yetkileri konusundaki belirsizlik en baştan itibaren Osmanlı ve Avrupa yetkilileri arasında tartışma konusu olmuştur. Yabancı subaylar bu yetkini Mürzsteg tasarısına göre kendilerinde olduğu belirtiyorlardı. Bu konu Babıali’ye sunulduğunda Osmanlı hükümeti, reformların uygulanmasının Osmanlı yetkililerine verilmesi konusunda ısrar etti ve reformların en doğru şekilde uygulanacağı konusunda garanti verdi. Osmanlı hükümeti yabancı subayların tek görevinin jandarma kuvvetlerinin denetlenmesi konusunda ısrar etti. Osmanlı hükümetinin önerisi Alman delegenin ısrarıyla kabul edildi. Bir diğer konu maaşların düzenli ödenmesiyle ilgiliydi. Maaşlar ve diğer bütün masraflar Osmanlı devleti tarafından garanti edilecek ve Osmanlı bankasına önceden yatırılacaktı. Osmanlı hükümeti bu önerileri kabul etti.⁹⁶ Reform projelerinin ve reformlara ilişkin masraflar askerlere düzenli ödeme yapılmasını neredeyse imkânsız kılmaktaydı.⁹⁷ Jandarma ve orduda maaşların düzenli ödenmemesi erat arasında ciddi rahatsızlık yaratmıştır.

Askeri delegelerin Makedonya’ya gelir gelmez ilk hedefleri jandarma ıslahatı yapmak için plan yapmak ve alayların karargâhını belirlemek olmuştur. Jandarma tensikatı sistem yerine oturur oturmaz askeri delegeler kendi bölgelerinin müfettişi gibi hareket etmeye başladılar. Jandarma teşkilatının ihtiyaçlarını ve işleyişini ilgilendiren konular askeri delegelerin düzenli aralıklarla yapılan toplantılarında belirleniyordu. Talepler Osmanlı Devletine ilerletiliyordu.⁹⁸

Reformlar konusunda karar verilmesi en uzun süren nokta Denetim Tabur bölgelerinin kurulması konusu oldu. Komisyon 5 adet denetim bölgesi kurulmasına karar verdi. Bu düzenlemeye göre taburlar Üsküp, Manastır vilayetleriyle, Selanik, Serez ve Drama bölgelerine yerleştirilecekti. Her devlet kendi askeri delegeleriyle bir bölgeden sorumlu olacaktı. Buna göre, Serez Sancağı Fransa’ya, Drama Sancağı İngiltere’ye, Manastır vilayeti İtalya’ya, Kosova vilayeti Avusturya Macaristan’a, Selanik vilayeti ise Rusya’ya verilmişti.⁹⁹

Reformlarla birlikte üç vilayette bir jandarma alayı, Serez ve Drama sancaklarında iki bağımsız tabur olacaktı. Bununla birlikte müfrezler kurulmuştur.

⁹⁵ Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...*, s. 75.

⁹⁶ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 119-120.

⁹⁷ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 134-135.

⁹⁸ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 126.

⁹⁹ Türkmen, “Jandarma”, s. 69; Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 120; Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...*, s. 86-87.

Müfrezeler dört ya da daha kalabalık gruplardan oluşuyordu ve sorumluluk sahalarının asayiş ve denetiminden sorumluydu.¹⁰⁰ Manastır Jandarma alayı 5 taburdan oluşacaktı.¹⁰¹ Reformdan sorumlu subayların çok önem verdikleri konulardan birisi jandarma karakollarıydı. Bu nedenle uygun gördükleri yerlerde yeni karakollar kurulması için çalışmalar başlatmışlardı. Kısa bir süre sonra da Selanik vilayetinde 20 bölük, 235 karakol, Manastır vilayetinde 13 bölük ve 129 karakol, Üsküp sancağında da 12 bölük ve 98 karakol olmak üzere toplam 45 bölük ve 462 karakol açılmıştı. Böylece reform bölgelerinde birbiriyle bağlantılı çalışan bir karakol ağı kurulmuş oldu.¹⁰²

Tensikatın başlamasıyla beraber jandarma zabitanından işe yaramayanlar ve emeklilik yaşına gelenler hizmetten men edildiler. Oluşan boşluk Harbiye mektebinden atanan zabitanla ile doldurulacaktı. Jandarmalardan önemli miktarda zabitanın okuma –yazma bilmediği tespit edilmiştir. Bu sebeple Makedonya’da jandarma alaylarına nizamiye ve redif firkalarında görevli mektepli zabıtanlardan dürüst ve becerikli olanların geciktirilmeden atanması kararlaştırıldı.¹⁰³

Zabitan sınıfı gibi işe yaramayan erlerde tasfiye edilmişti. Tasfiyeyle birlikte jandarmaya er toplanması ve sayısının artırılması gerekiyordu. Jandarmaya nefer kayıt etmek karşılaşılan en önemli güçlüklerdi. Dört kategoride jandarmaya nefer toplandı. Birinci grup deneyimli jandarmalar bunlar nizam askerleriydi. İkinci grup asıl görevi orduda olmasına rağmen jandarmaya gönderilendi. Üçüncü grup askere alma yaşı gelmediği halde gönüllü olarak jandarmaya kaydolun gençlerdi. Dördüncü grup ise Hıristiyan gönüllülerdi.¹⁰⁴ İşe yaramayan erlerin tasfiye edilmesiyle cephanelerin muhafazası, adliye maliye ve diğer kamu kurumları nezdindeki postaların taşınması sorunu ortaya çıktı. Kısa sürede çözüm bulunamayınca ikinci derece/ sınıf bir jandarma birimi oluşturuldu. Jandarmadan daha az maaş alan bu sınıf kamunun gündelik işlerini yapmak üzere göreve başladı. İstasyonlarda daimi surette istihdam edilen jandarmalar kaldırıldı. Tren garlarına devriyeler gönderildi.¹⁰⁵

Jandarmaya kaydedilen er ve subayların eğitimi tensikatın öncelikli konu başlığıydı. Bunların iyi bir eğitimden geçirilmesi Avrupalı subayların en önem verdiği konuydu. Bu amaca yönelik olmak üzere başta Selanik olmak üzere çeşitli

¹⁰⁰ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 120.

¹⁰¹ Alyot, *Türkiye’de Zabıta...*, s. 138.

¹⁰² Alyot, *Türkiye’de Zabıta...*, s. 138-139.

¹⁰³ Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ...*, s. 85.

¹⁰⁴ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 134.

¹⁰⁵ Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ...*, s. 108-109.

yerlerde mektepler açıldı. Bunların başında Selanik'te kurulan Efrad-ı Cedide mektebi, Zabitan Mektebi ve Posta Kumandanları Mektebi geliyordu.¹⁰⁶ 1905 yılından itibaren jandarma er okluna Üçüncü ordudan askerlerin yerleştirilmesi uygulaması başladı. Jandarma teşkilatına katılan herkes jandarma eri sayılana kadar erler okulunda eğitim görmek zorundaydı. Jandarma erleri bu okulda 9 aylık bir eğitimden geçirilmeye başlanmıştı. Jandarmaya personel alım sistemi tamamen yenilendi ve bazı temel şartlar getirilmişti. Daha önce nizamiye ve redif sınıflarında askerlik yapan, disiplinsiz adayların yerine, gönüllülük esasına uygun olarak sicili temiz adaylar kabul edilmeye başlanmıştı. Eğitime alınan adaylara eğitim ve öğretim süresince mesleki derslerin ve uygulamaların yanı sıra özellikle okuma-yazma öğretilmekteydi. Okul Selanik'te Üçüncü orduya yakın bölgede kurulmuştu. Okul Major Alten'in denetiminde ve Teğmen Bonhamın yönetimindeydi. 1904-1908 yılları arasında okula 3267 kişi alındı. Erler okulu jandarma tensikatu içinde Avrupalı subayların ve Osmanlı yetkililerin uyum içinde çalıştıkları alanlardan bir oldu.¹⁰⁷ Makedonya'da er sayısını artırmak için Hıristiyanlardan da jandarma alınacaktı. Reformların başında Hıristiyanlar orduya girmekte hevesli görünüyorlardı. 1904-1905 yıllarında bazı alaylardaki Hıristiyan asker sayısı %20 kadar arttı, ancak 1904-1908 yılları arasındaki artış %10 civarında kaldı. Hıristiyanların ilgisi çabuk söndü, çünkü kendi cemaatlerinin tepkisinden çekinmekteydiler. Bununla birlikte komiteler halkın jandarma katılmasına izin vermiyordu. Bulgar komitacılar jandarmaya girmiş olanları mili davaya ihanet etmekle suçlayıp hain ilan ediyorlardı. Bu sebeple Bulgarlar jandarmayı boykot ettiler.¹⁰⁸

Jandarma tensikinin bir diğer önemli konusu rütbeli sınıfının eğitimi ve sayılarını artırılması konusuydu. Selanik'te kurulan Jandarma Subay Mektebi'nde (Zabitan okulu) subayların yetiştirilmesine başlanmıştır. Subay okulunda üç tür askere alma mevcuttu. Birincisi teşkilatta kalması uygun görülen jandarma subayları ile reformdan önce gelmiş olan subaylardı. İkincisi kategoride ise yine ordudan gelen ve rütbelerini korumuş subaylardı. Üçüncü kategoride okulda bir yıllık eğitimden sonra astsubaylıktan subaylığa terfi edecek askerlerdi. Bu okul jandarma teşkilatının ilk eğitim kurumuydu. Bir başka adı da St. Sophia okuluydu ve Selanik'te

¹⁰⁶ Tokay, *Makedonya Sorunu ...*, s. 121; Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ...*, s. 98.

¹⁰⁷ Alyot, *Türkiye'de Zabita...*, s. 141.

¹⁰⁸ İrttem, *Osmanlı Devleti'nin...*, s. 243; Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 121.

bulunmaktaydı.¹⁰⁹ Subay mektebi müfettişliğine Alman Von Altzen, müdürlüğüne İtalya subay Rudolphi subay mektebi komutanlığına da Almanya’da eğitim görmüş Ferit Bey getirildi. Üsküp ve Manastır’da da birer subay okulu açıldı.¹¹⁰ Ordudan bu okula alınan subaylar beş altı ay kadar jandarmanın vazifesini, zaptiye işlerini, bunlara ait kanun maddelerini öğrenerek jandarma zabiti olarak alaylara gönderilmişlerdir. Tabur ve alay komutanları ise ordunun tecrübeli ve liyakatli subayları arasından seçilmeye başlamıştır. Subay okulunda 1904-1908 devresinde on farklı kurs açıldı ve kurslara 239 zabıt katıldı. Bunların 146’sı mezun olarak jandarmada göreve başladı.¹¹¹ Subay okuluyla birlikte Üsküp ve Manastır’da posta kumandanları mektepleri açıldı. Posta kumandanları mektebinde karakol kumandanlığına aday olan zabıtlere yönelik eğitim veriliyordu. Orduda geçen küçük zabıtlar bu mektebe gönderiliyordu.¹¹² Bu çalışmalar sayesinde daha profesyonel jandarma sayısı çoğalmaya başlamıştır.¹¹³ Meşrutiyet ilan edildiğinde jandarma tensikat bölgesinde 179 zabıt ile 5742 er bulunuyordu.¹¹⁴

Jandarma teşkilatında hizmet süresi beş yıldız ve göreve devam etmek isteyenlere bir üç yıl daha tanınmaktaydı.¹¹⁵ Tensikat başladığında Osmanlı jandarmasının esas vazifesi olan nahiye, köy ve kırsaldaki otoritesinden oldukça yoksundu. Jandarmanın sivil görevleri; yolları denetlemek, vergi toplayıcılara refakat etmek, hapishanelerin korunması, orduya asker toplanması, orduya yardım etmek gibi geniş bir yelpazede görev yapıyordu. Fakat asli görevi olan suçluların takibi ve yakalanmasını çoğu zaman yerine getiremiyorlardı. Karakollar birbirine çok uzaktı ve birbiriyle irtibatsızdı. Bununla birlikte karakolların mntıkaları belirsizdi. Tensikat ile jandarmaların görev yapacağı mntıklar kesin olarak belirlenmiştir. Yeni karakollar inşa edilmiş ve köyler arasında devriyeler oluşturulmuştur. Şehirlerdeki karakollarda posta neferliği vazifeleri kaldırılarak boşa düşen erler kırsala kaydırılmıştır.¹¹⁶

Bu reformlar sayesinde jandarma teşkilatı Avrupa’dakilere benze bir kurum olmuştur. Bununla birlikte Jandarma subay ve erlerinin maaşlarının düzenli ödenmeye çalışılması, okullarda verilen nitelikli eğitim okuma-yazma bilen personelin sayısının

¹⁰⁹ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 123.

¹¹⁰ Türkmen, “Jandarma”, s. 690.

¹¹¹ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 123.

¹¹² Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ...*, s. 98-99.

¹¹³ Baki Sarısakal, *Rumeli’de Jandarmalar*, <http://bakisarissakal.com/rumelidejandarmalar.pdf>, s. 5.

¹¹⁴ Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ...*, s. 112.

¹¹⁵ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 123.

¹¹⁶ Tekir, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ...*, s. 106; Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 123.

artırılması, karakol bölgelerinin iyi tespit edilmesi ve mümkün olduğunca birbiriyle irtibatlandırılması, köylerde devriye faaliyetlerinin uygulanması ve seçkin subayların jandarmaya kaydırılmasıyla komitalarla mücadelede olumlu sonuçlar elde edildi.¹¹⁷ Başarının elde edilmesi için en önemli konulardan biri jandarmanın elindeki silahların değiştirilmesi meselesiydi.¹¹⁸

Komitacılarla mücadelede silah donanımı eksikliği jandarma için her zaman sorun olmuştur. Reformların ilk yılların jandarma Martini tüfekleriyle donatılmıştı. Bu eski silahlar komitacılarla mücadelede jandarmayı zor durumda bırakıyordu. Bu yüzden jandarmaların ellerinde Martini tüfeklerinin piyadelerde bulunan Mauserlerle değiştirilmesi sorunu çözebilirdi. Kısa süre içerisinde jandarmaya Mauser tüfekleri verilerek aradaki fark giderilmeye çalışıldı. Silah konusunda eksikliklerin giderilmesi 1907 yılını bulacaktır.¹¹⁹

Makedonya'daki Jandarma tensikatının iki önemi bulunmaktadır; birincisi jandarma tensikati, Avrupa varlığını ve müdahalesini en fazla hissettiren reform olmuştur.¹²⁰ Bütün bu düzenlemeler bölgede Osmanlı hâkimiyetinin sınırlandırılması anlamına gelmekteydi. Osmanlı yöneticileri bu durumu bertaraf etmek için büyük çaba sarf etmişlerdir. Hüseyin Hilmi Paşa ile General De Giorgis arasında yaşanan sürtüşmeler, Serasker Rıza Paşa'nın jandarma tensikatına karşı oluşu ve orduyla jandarma arasında yaşanan gerilimler bu mücadelenin bir sonucuydu. Osmanlı yönetimi bu süreçte bir yanda yabancı gözlemcilerin görevini gözlemcilikle sınırlandırmaya çalışmış diğer yan da uzman kişilerden jandarma teşkilatının geliştirilmesi bakımından yararlanmayı ummuştur. Makedonya'da Osmanlı hâkimiyetini sınırlayan bu şartlar ancak 1908 Devrimi ardından yabancı görevliler varlığına son verilmesiyle aşılabilmiştir.¹²¹ İkincisi Jandarma tensikati Osmanlı askerleri arasında hoşnutsuzluğu yol açmıştır. Bu sebeplerle Osmanlı yetkilileri ve Makedonya'daki Müslümanlar Jandarma tensikatının uygulanması sırasında sorun çıkardılar. Bununla birlikte jandarma teşkilatında Avrupalı subayların varlığı Jön Türk hareketinin Üçüncü ordu subayları arasında hızla yayılmasının en önemli nedenlerinden bir olmuştur.¹²²

¹¹⁷ Koparan, *Türk Jandarma Teşkilatı...*, s. 19.

¹¹⁸ Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ...*, s. 92.

¹¹⁹ Tekir, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ...*, s. 101.

¹²⁰ Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 118.

¹²¹ Özbek, "Osmanlı İmparatorluğu'nda...", s. 84.

¹²² Tokay, *Makedonya Sorunu...*, s. 118.

Burada genel çerçevesini verdiğimiz Jandarma tensikatı döneminde yapılan reformlar ilgili eseri transkripsiyonunun analiz edildiği çalışmanın değerlendirme ve analiz bölümünde daha ayrıntılı bilgiler verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE JANDARMA TEŞKİLÂTI ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU

RUMELİ VİLÂYÂT-I SELASESİNDE JANDARMA TEŞKİLÂTI

1904'den 1908 senesine kadar tensikâtın sûret-i cereyânına ve tensik olunmuş jandarmanın hâl-i hâzırına dair cenerâl Ferik Robilân Paşa'nın nezâreti altında kâimakâm *Lamoş* Bey tarafından (yâzılân râpor.)

Mütercimi / Kâimakâm Tal'at
Hasılatı jandarma matbaasına âiddir.

Dersa'âdet

1338

Eser Hakkında Birkaç Söz

1903 senesinde Makedonya’da ibtidâr olunan rapor, jandarma tensîkâtına me’mûr ve pek vâkfâne ve hayr-ı hâhâne bir ikdâm ve gayretle jandarmamızı tensîk etmekle meşhûr İtalyalı Cenerâl De Corcis’in vefâtı üzerine müşarünileyhi istihlâf eyleyen Ferik Cenerâl Kont De Robilan Paşanın nezâreti altında tensîkât-ı umûmiyye dâ’iresine me’mûr Frânsız kâimakâmı Mösyö Lâmoş’un tahrîr eylemiş olduğu râpor şeklindeki bu eser umûmiyet i’tibârıyla 1904(1319-1320) senesinden 1908(1323-1324) senesine kadar Rumeli vilâyât-ı selasesinde icrâ ve tatbîk edilmiş olan jandarma tensîkât ve ıslâhâtının bir târihçesidir.

Bugün ki Osmânlı jandarmasının teşkilât ve vezaîf ve hidemâtının esâsını vilâyât-i selasede tatbîk edilmiş olan jandarma tensîkâtı teşekkül eylediğinden tensîkât-ı mezkûrenin sûr ve tarz-ı icrâsına ve ta’kîb eylemiş olduğu tarîk-i ıslâhâtı bilmek hemân her meslekdâş için elzem denecek mertebededir.

Bu eser ‘aynı zamânda şimdiki jandarma sınıfımızın târihçesi demektir. Vâk’îâ sınıfımızın elde mevcûd ve mu’teber ya’nî vesâik-i sahîha üzerine müstenid bir târihi mevcûd değildir. Hemân Osmânlı Devletinin tesisiyle bâşlâyân ve devletin sinîn-i hayâtıyla hem sinî bûlunân zâbitanın bu mertebe-i kadem ve ehemmiyetine rağmen geçirmiş olduğu safahâtı muhtelifeye ve teşkilât-ı esâsiyesine kat’i olarak bilmediğimiz için bugün ki jandarmamızın târihi 1903 ya’nî 1319 senesinden itibâr etmekde haklı add olunuruz. Bu nokta-i nazırdan da bu eserin ma’nevi bir kıymeti hâiz olduğunu teslîm etmeliyiz.

Eser gerek dâire-i merkeziyyede ve gerek jandarma zâbitân mektebinde ki vezâifimden ihtilâs edebildiğim zamânlarda tercüme edilmiştir. Binâenaleyh tercümede görülecek kusûrlar bu eserin âslında, rûhunda değil ifâdesinde olduğundan o kâdâr ehemmiyete şâyân değildir. Maa-hazâ âsıl şâyân muâheze olanlar dehâ mükemmel sûretde tercüme kudretleri olduğu hâlde böyle eserleri lisânımıza nakl etmekde izhâr-ı terâhi ve tekâsül eyleyenlerdir.

Son sözüm muktedir arkâdâşlarımdan mesleğimizin terakkîsine hâdim eserler vucûda getirmeleri ve bû sûretle pek fakîr olan kütübhâne mezleğimizi zenginleştirmelerini istihâmından ‘ibâretidir. Tevfik-i ilâhidir .

Kâimakâm Talat

MUKADDİME

Zât-ı hazret-i pâdişâhı tarafından jandarma tensikâtının icrâsına memûr buyurulmak şeref âlisiyle mübâhi olduğumdan evvel emirde bi-irâde-i seniyye ‘uhdeme lutfen tevdi’ edilmiş olan hıdmetin hüsn-ü ifâsında yâpılacak işleri dahâ iyi ân lâmak ve ve mesâ’i-i müstakbelemin istinâd eyleyeceği bir esâsâ mâlik olmak için tensikâtın bidâyetinden beri ne yâpılmış olduğunun nazar-ı dikkate alınmasını vazîfemden add eylerim.

İşte bu âsıl ve sebep tensikât-ı umûmiyye merkezinde bu eserin nezâretim altında tahrîr edilmesine bâ’is olmuştur. Bu eserde tensikâtda ta’kîb edilmiş olan tarîk-i hareketle her hıdmete müte’allick elde mevcûd vesâikin yardımıyla münessak jandarmanın bugünkü hâlini göstermeğe çalışılmıştır.

Bu muhtıraya mütâlaa eyleyen bi-taraf bir hâkimin istihsâl olunân âşikâr şâyân-ı ehemmiyet netâyic hakkında bâ-husûs nokta-i hareket ve iktihâm olunân müşkilât nazar-ı i’tibâre âlındığı hâlde memnûniyet ve takdîr ile müttehassis olacağını zannediyorum. Bu müşkilât kısmen mâddi ve kısmen ma’nevi olmak üzere muzâ’af mâhiyeti hâiz idi. Rûmeli vilâyât-i selasesine idhâl olunan ıslâhât yalnız jandarma tensikâtı olmâdığından tensikât-ı mezkûre ıslâhât-ı sâire ile mütevâzin ve âhengzâr olmak için ister istemez mâliye komisyonununun murâkibası âltında bûlunuyordu. Mezkûr komisyon birçok ihtiyâcât kârşısında tazyîk edilmiş bir vaz’iyyetde bulunduğundan mahmûd bir bütçenin menâbinden ancak bir kısmını jandarmaya verebilecektir.

İşte bu eserde tensikât-ı umûmiyye merkezinde vaktinde yâpılân taleb ve mürâcaâtlara rağmen hâlâ ikmâl edilemeyen muhtelif idâredeki naksâtlar bir fikr-i mûâheze ile değil esbâbının ma’lûm olmasına arz ve izâh maksadıyla beyân edilmiştir. Diğer cihetden hemân her memleketde olduğu gibi uzûn müddetden beri te’sis eylemiş bir hâlin tebdîliyle i’tiyâdâtı haleldâr ve kökleşmiş efkâr ve i’tikâdâtı rahnedâr etmeyecek ve her ne kadar izhâr edilmese de tensikât-ı umûruna gâyet nâzik ve müşkül hâle sokân bir hâlet-i miz’aceye tevlîd edecek münâkaşâta sebebiyet vermeyecek sûretde ba’zı nukâtdan evvelce mevcûd olanların tamâmıyle senedine müessesât-ı cedîde ikâme eylemek çok müşkildir.

Ba’zı me’mûrin mülkiyye ve askeriyyenin âdem-i emniyetini, bir diğer kısmının suistimalini ve bû eserde mevzu’-i bahis olan ba’zı küçük rekâbetlerle gizli i’tirâzâtı anlâyabilmek için bâlâdaki mülâhazâtı nazar-ı itibâra âlmalı ve bunları

zarûri olân sukûnetle hüküm eylemelidir. Zamân ve herkesin hüsn-ü niyeti bu işi de muvafakkiyetle bitirecektir.

Diğer cihetden çetelerin tenkîlinde münessak jandarmanın fa‘âliyetinin gayr-ı müessir olduğunu zannetmekte haksızlıktır, jandarma kendisinden talep olunân muâvinine dirîg eylemiş ve hatta bû muâvenet o derece müessir ve fedâkârâne bir sûrette tecelli etmiştir ki birçok jandarmaların bu yolda terk-i hayât eylemiş bunun en büyük delilidir. Bundan bâşka bu râporda umûmiyetle münessak jandarmanın büyük bir şecâ‘at ve hakîki bir istikâmetle müttehalli olduğundan bahs olunması bu son zamânlarda ifâ edilmiş olân tensîkât-ı umuriyenin zâyi‘ edilmiş olmâdığına kâfi derecede bir delil teşkîl etmektedir.

Jandarma Tensîkâtına Me’mûr

Ferik

Robilân

BİRİNCİ KISIM

JANDARMA TEŞKİLÂT VE HİDEMÂTI

Teşkilât-ı Umûmiyye

Osmanlı jandarması, bizi alakadar eden tensikât devresinden mukaddem dahi emr ve kumanda, idare, kayd ve kabul, zabt ü rabt i'tibâriyle harbiye nezâretine merbût bir hey'et-i askeriye idi. Maamâfih zâbitânı doğrudan doğruya jandarma küçük zâbitasından alınıyor ve bunların heman ekserisi orduda hiç hizmet etmemiş bulunuyordu.

Zaten jandarma zâbitânı ordunun sunûf-u sâire-i zâbitânına tamamıyla benzemiyor, hatta rütbeleri alay beyi (alay kumandanı), tabûr ağası (tabur kumandanı), bölük ağası (bölük kumandanı) (sayfa 8) bölük ağası muâvni (mülazım) gibi hususi nam ve ünvanı haiz bulunuyordu.

Maa-hazâ düvel-i muazzama zâbitânı tarafından tensikât başlamazdan birkaç sene evvel bu fark ortadan kalkmış, jandarma zâbitânı da ordu zâbitânı gibi aynı rütbe isimlerini taşımakta bulunmuş idi. Ordunun sunûf-ı sairesinden ve hatta pângaltı harbiye mektebinden neş'et eylemiş bir miktar zâbit da mevcûd idi. O zaman dahi jandarma şimdiki gibi alay, tabur ve bölüklerden müteşekkil idi. Ancak bölükleri münhasıran piyade veya süvâriden tereküb etmiş bulunuyordu. Piyade bölüklerindeki mülazım-ı evvel ve sâniler atlı değildi. Her vilâyette bir jandarma alayı ve her sancâkta bir tabur mevcûd idi. Umûmiyyetle her kazâda bir piyade bölüğü vardı; fakat her vilâyet ve sancâk merkezlerindeki kazaların iki veya üç bölüğü vardı. Hâlbuki vilâyet dâhilindeki ba'zı kazalar bir jandarma bölüğü mıntıkası teşkil etmek üzere ikişer ikişer birleştirilmişti. Her taburun bir süvari bölüğü vardı. Yalnız Selanik sancâğında üç bölüklü bir süvari taburu mevcûd idi.

İstanbul'da ittihâz olunan mukarrerât-ı mucîbince tensikâtın derhal başlayacağı mıntika-i tekmil Selânik vilâyetiyle Manastır sancâğı ve Görice sancâğının Kesriye kazası ile Manastır vilâyeti ve yalnız Üsküp sancâğıyla da Kosova vilâyetiydi (sayfa 9).

Tensikâta tâhsis olunan jandarma kıta'âtının 1904 senesindeki kuvve-i umûmiyesiyle teşkilatı âtîdeki cetvelde irâe olunmuştur.

Tabur	Bölüklerin Mikdarı				Kadroya nazaran kuvve-i umûmiyye-i efrâd		
	Piyade	Süvari	Yekûn	Zabitân	Piyade	Süvari	Yekûn
Selanik Piyade*	14	0	14	48	1097	0	1305
Selanik Süvari	0	3	3	10	0	208	
Siroz	0	1	6	20	384	94	478
Drama	3	1	4	14	192	40	240
Selanik alayının yekûnü	22	5	27	92	1673	350	2023
Manastır	8	1	9	32	796	177	972
Görice	1	0	1	3	110	0	110
Manastır Alayının Yekûnu	9	1	10	35	906	177	1083
Üsküp	11	1	12	41	876	87	963
Tensik olunacak kıta'atın yekûnu	42	7	49	167	3455	614	4069

Her ne kadar istihdâm olundukları mevki'e nazâran bölüklerin mevcûdu mütehâlif ise de bir yüzbaşı, bir mülâzım-ı evvel ve bir mülâzım-ı sânidan olan kadroları yek-şekl idi.

* Alay kumandanlığına merbut Taşoz takımı dâhil]

Bu üç zâbit da umûmiyyetle bölük merkezinde bulunuyorlardı. Yalnız iki kazâ mıntıkasında istihdâm olunan bölüğün mülâzım-ı evveli yüzbaşı bulunmayan diğer kazânın merkezinde o kazânın jandarma kumandanı gibi bulunuyordu. Süvari bölüğü zabîtanı sancâk merkezinde bulunuyorlardı (sayfa 10).

Piyade bölüklerinin küçük zâbitân ve efrâdının büyük bir kısmı, kazâ merkezlerinde mutasarrıf veya kâimâkâmın emri altında bulunuyorlardı. Bir takım süvari muhtelif kazâlara taksim edilmiş bulunuyor ve mütebakisi sancâk merkezlerinde kalıyorlardı. Kazâ merkezlerinin haricinde iki veya üç piyade veya süvariden ve hatta bazen tek bir jandarmadan ibaret müfrezeler mevcûd idi ve bu müfrezeler heman münhasıran âtîdeki nukatta bulunuyorlardı:

- 1- Nahiye merkezlerinde müdirin yanında ve birkaç mühim karyelerde;
- 2- Ahâlinin terkiâtı, ahvâli bir kârışıklık ikâ'na müstaid mahallelerde;
- 3-İstasyon, köprü, inşaat, sına'ıye gibi mühim nukatın muhafazası için yollarda ve şimendüfer hatlarında;
- 5- Kalağoz gibi ordu refakatinde;

Bu taksîmat-ı ba-lâda görüldüğü vechle hiçbir sistem ve muntazam jandarma hidemâtına tevâfuk edebilecek şekil dahilinde değildi. Ekseriye bu küçük postalar ani bir icab-ı hal üzerine te'sis edilir. Ve o hal-i za'il olduktan sonra oradaki jandarmaların celbi unudulur. Bu suretle hiçbir işe yaramayarak müfrez bir halde kalırlardı.

Merkezde jandarma hidemâtı başlıca âtîde ki mevâddan ibaretti:

1. Hükümet konaklarında, veznede, postada ve telegrafhanede ve eskseriya bank-ı osmani gibi müessesat-i husisiyede nöbetçilik (sayfa 11)
2. Kasaba ve civarındaki karagollarda bulunmak devriye yapmak.
3. Mahbushanenin dâhili ve harici muhafazası.
4. Posta sürücilerine refakat.
5. Teftişe çıkan me'mûrin-i hükümete ve ahali-i mu'tebereye muhafızlık

Ba-lada beyân olunan hidemâtla meşgul olmayan jandarmalar me'mûrin-i mülkiyye ve adliye emrinde bulunarak evrak müvezzi'lik, adliye müzekkeresi tebliğinde, celb ve cem'inde, ta' kib olunan eşhasın taharri ve derdestinde istihdam olunuyorlardı.

İşbu hidemâttan birine lüzum görüldüğü takdirde mahalli jandarma kumandanı me'mûr-ı mes'ûlünün talebi üzerine 'aliyy-ül imiyyâ ta'yin edildiği bir veya birkaç jandarmayı ba'zen iki, üç günlük mesafede bulunan mahal-i matluba gönderdi.

Hulasa bir jandarma hey'eti daha doğrusu bir jandarma kıt'ası mevcûd idi. Ancak bizim garbda virdiğimiz ma'nada bir jandarma idaresi yoktu.

Bâ-lâda görüldüğü gibi vechle muntazam bir jandarmanın vazife-i asliyesi olan kabr ve karyelerdeki zabıtâ-i mani'â ve zecriyye hiç menzelesinde idi.

Kasabalarda ise esasen polise müte'allik olan polis hidemâtında veyahut ordu efrâdı tarafından ifâ olunacak nöbetçiliklerde istihdam olunuyorlardı.

Şehir haricinde, kırlarda, şimendüferlerin yolların nukat-ı mühimmesini (sayfa 12) muhâfaza gibi sırf askeri mâhiyetindeki vezâif-i takayyüdiyeden başka muhâfızlık, postacılık ve sâ'îlik gibi işlerde kullanıyorlardı.

Hatta vezâif-i adliyenin ifâsında (müthemlerin taharri ve derdesti) vazifeleri hemân dâima gayr-i fa'li bir hâlde kâlıyor ve her hâlde usul ve kâ'idesiz bir sûrette ifâ olunuyordu.

Karyedeki karagollar sûret-i mahsûsada kendilerine tevdi' olunân nukâtın haricinde hiçbir şeye dikkat ve nazârat etmiyorlardı.

Ne civâr karagollarla ve ne bölük merkeziyle muntazam hiçbir râbtaları yoktu. Ekseriye böylece bölük merkezinden pek evzân bulunân karagollar uzûn müddet nezâretsiz kalıyorlar, bölüğe merbût olmayân işbu efrâd her türlü kıyâfet-i askeriye ve zabt ü rabtdan mahrûm bulunuyorlardı.

Tensikât

Vilâyât-i selasede jandarma tensikâtı için hükümet-i Osmâniyenin emrine verilen düvel-i muazzama zâbitânı (1320)1904 Nisanı nihyetinde Selânik'e vâsıl oldular ve mayıs ayı içinde vazîfelerine mübâşeret ettiler. Bunların adedi her devletten beş zâbit idi. Fakat bunun içinde muâvin-i askeriler dâhil değildi. Bunlardan başka jandarma mekteblerinin tensik-ı için İngiliz hey'etinden bir zâbitla İtalyân hey'etinden bir zâbit Selânik'de alıkondular. Her ne kâdar Selânik sancâğı tensik olunacak (sayfa 13) mıntıkada tamâmiyle dâhil idiye de* livânın vus'at arazisi beş Rus zabıtı tarafından tensikâtın tamamiyle 'uhde edilmesine müsâid değildi. Binâenaleyh heman kâmilen Rûm ve Ulah âhâliyle meskûn olân ve

* Aynaroz hususiyet-i idareye malik olmak dolayısıyla ıslâhât mıntıkası haricinde add olunmuştur.

tamâmiyle harekât-ı ihtilâliyeden âzâde kalmış bulunan Karaferiye, Katrin ve Kesendire kazaları muvakkaten Rus mıntikasının haricinde bırakılmış ve bu sûretle Rus zâbitânına yalnız dokuz kaza kalmış idi.

Evvelce Mürşteg (Mürzsteg) programıyla hükümet-i Osmaniyye tarafından jandarma tensîkine me'mûr edilmiş olan bir Belçikalı bir zabıt icab eden Rus zâbitânı gelüb işgal edinceye kadar bu üç kazanın tensîkâtını ihzâra me'mûr edildi.

Rus zâbitânının mikdârı ertesi sene beştan on bire iblağ olundu. İşbu zâbitân diğer kazalarda tensîkât-ı umurı ilerledikçe peyder pey Karaferiye, Katrin kazalarında da tensîkât vezâifini der-i uhde eylediler. Ve nihâyet 1906 senesinde Kesendiriye'yi daire-i tensîkâtına idhal eylediler.

Kesendire kazası Rus zâbitânı tarafından alındığı vakit tensîkât nokta-i nazarından hemân hiçbir şeyi yapılmamış olduğu anlaşıldı. Bu kaza pek vasi' olduğundan ba'zı hususatta (başlıca karagolların sûret-i kat'iyede te'sisi) diğer kazalarla nisbeten geride kalmıştı. Taşoz mıntikası Belçikalı zâbitâ tevdi' edilmişti. 1906 (sayfa 14) senesinde bu zâbitân hareketinde bu mıntika her ne kadar jandarma tensîkâtı mıntikasına dâhil idiye de ecnebi tensîk-i zâbitânın vezâifi haricine bırakıldı.

Zaten bu takım hiçbir tabura merbût olmayıp doğrudan doğruya alay kumandanına merbût idi.¹²³

Tensîkât-ı umura (1320) 1904 Mayısında ibtidâr eyledi. Diğer bahsde zikr edilecek olan (2 kısım kayd ve kabul) zâbitân ve efrâd tasfiyesinden bâşka (2 kısım jandarma efrâd-ı kayd) jandarma tensîkâtında husûle getirilen başlıca ta'dilat ber-vech-i âtîdir:

1. Hidemâtın hüsn-ü cereyanını te'mine mukteza zâbitân ve küçük zabitan ile alaylar hey'et-i zâbitânın teşkili tamı.

2. Müstakil kıt'a halinde süvari bölüklerinin ilgâsı ve efrâd ve zâbitânın diğer bölüklere tevzi'i. Bu tedbir ile piyade zâbitânı ile piyade zâbitânı süvari zâbitânı arasında evvelce mevcûd olan fark kaldırılmış oldu. Bu zamandan i'tibâren bütün jandarma zâbitânı sunûf-ı râkibeden ma'dûd bulundu.

3. Bölüklerin takım kumandanı mülâzımın bölüneceği merkez ile bir mıntika-i araziye ihtivâ eyleyecek surette takımlara taksimi her bölükte merkez (sayfa15)

¹²³ Taşoz adası başlı başına bir sancak teşkil eder (Taşoz kâimakamlık idi).

takımı, bir cüzi-i kısım müstesna olduğu halde, doğrudan doğruya bu bölük kumandanının taht kumandasında bırakıldı.¹²⁴

Takımların adedi ve binâenaleyh mülazım-ı evvel ve sanilerin mikdârı bölüğün ehemmiyetine ve arazisinin vus'atına nazaran mütehalliftir.

4. Gerek piyade ve gerekse süvari jandarmalar bölük mıntıka arazisine taksim edilmiş ve her birinin müteaddid köyleri hâvi bir muhit nezareti bulunmuş olan ve Fransa ile İtalya'daki *berigada* mukabil bulunan karagollara tevzi' edildi.

Bu son tertibat tensikâtın esasına teşkil eder. Çünkü iyi bir jandarmanın vezaif ve hidematı karagol teşkilatı üzerine müessesdir.

Ecnebi zâbitânının ifâ eyledikleri ilk iş karagollara verilecek mevâkı' ve karagollara mukteza mebaniyi taharri köylerin karagollar arasında taksimini tedkik eylemek oldu. 1904 senesi nihayetinden i'tibâren bir miktar karagollar te'sis edilmiş oldu. Başlıca evvelce mevcûd olan müfrezelerden istifade edildi. İşbu karagollar kurâ devriyesi mücâvir karagollar arasında muhabere devriyesi, Fransız nizâmnâmesi esası üzerine İstanbul'da tanzim edilmiş olan nizâmnâme ahkâmına mümkün mertebe yaklaşmak suretiyle hakiki bir jandarma vezâifini te'mine başladılar (sayfa 16).

Aynı zamanda jandarmalar tarafından ifâ olunan şehirdeki karagollar, nöbetçi ve posta neferliği gibi vezâifin büyük bir kısmı ilga olundu ve yerlerine ordu efrâdı ve polis ikame olundu. Bu suretle yeniden kurâda karagollar te'sisine müsaide elde efrâd bulunmuş oldu.

İlgası mümkün olmayan şehir hidemâtına tahsis olunan efrâd (hapishane muhafızı, me'mûrin-i mülkiyye ve adliye ve maliye nezdlerindeki postalar) fa'âl jandarmaların maâşından daha devn bir maâş alan ve başka bir elbise telbis eden ikinci sınıf teşkil ettiler.

Süvari bölüklerinin ve birtakım mülazım mevkilerinin lağvından başka (Üçüncü Selanik Üçüncü Üsküp, Demirhisar, Rupçoz, Sarışaban) bölükleri de zâbitân mikdârını tenkîs eylemek ve mevcûdu iyi bir surette tevzi' eylemek noktasından ilga olundular. Muhtelif mıntıka-i zâbitân tarafından teklif ve müfettiş-i umûmî tarafından tasvip edilen projelere nazaran tensik olunan taburlar (1905,1321 sene-i maliyesi nihayetinde) âtîdeki teşkilatı ihtiva ediyordu. (Sahife 18)

¹²⁴ Bu tedbir muvakkat idi. Zabitan mikdârının tezyîd müşkilâtından masrafı çoğaltmak ihtirazından mütevellid idi. 'Asker mu'âvinlerinin birçoğu her bölük kumandanının yanında birtakım kumandanı melâzım bulunmasını talep eylediler.

O zamanda mevcûd takımlarla karagolların mikdârı aid oldukları taburların eylevm mevcûd takım ve karagollarından bir miktar tehâlûf eder.

(‘Îlâvede -B- Cedveline Mürâcaât)

1905 senesi evâsıtında mevcûd karagolların nisfından fazlası eski karagollara hükûmete aid mebâniye veya köylüler tarafından teberru‘ edilmiş veya kira ile tutulmuş mebâniye yerleşdiler(sayfa 17).

TABUR	Bölüklerin Adedi	1321 senesi bütçesine nazaran kadro				
		Zâbitân	1. Sınıf Piyade	2. Sınıf Piyade	1. Sınıf Süvari	Yekûn
Selanik	13	48	1120	186	195	1501
Siroz	5	14	373	34	74	481
Drama	2	10	152	65	45	262
Selanik Alayının Yekûnü	20	72	1645	285	314	2244
Manastır	7	27	728	66	130	974
Görice (Keseriyedir ki)	1	3	81	7	15	103
Manastır Alayının Yekûnü	8	30	809	73	145	1027
Üsküp	10	31	670	287	87	1044
Tensik olunan kıt'atın Yekûnü	38	133	3124	645	546	4315

Bu karagollardaki hidemât adedi mahdûd, tecrübesi az ve hatta rütbeleri bile ancak okuyup yazabilen efrâdın müsademesi tespitinde oldukça mükemmel ifâ edildi.

1906 senesinden itibaren heman her mıntıkada karagollar tamamiyle tesis edildi.

1905 Kanun-i sanide ecnebi tensik zâbitânın mikdarı Selanik ve Üsküp mıntıklarında 11 Manastır'da ve Siroz'da 10 ve Drama'da 6 zâbitâ iblâğ edildi.¹²⁵

Zâbitânın bu teziyüdi ve Üsküp ile Manastır taburlarında tensikât (sayfa 18) işinin ilerlemesi şimdiye kadar hariç bırakılmış olan Kosova ve Manastır vilâyetlerinin daha bir kısmı arazisinde teşmili düşünöldü.

(1907 – 1908) 1323 sene-i maliyesi ibtidâsından itibâren Serfice taburu (Manastır alayı) Priştine taburunun Gilan ve Preşova bölüklerinin (Kosova alayı) tensik olacak jandarma adedine idhalleri takarrür eyledi.¹²⁶

Manastır mıntika zâbitâni Serfice taburunun tensik noktasından icab eden tedabire derhal ittihâz eylediler bu suretle yalnız karagolları muvakkat mahallelere yerleştirilmiş olmaktan başka bugün mezkûr tabura ikmâl edilmiştir. Priştine sancâğında bir taraftan Ârnâvûd ahalinin vaz'iyet husmânesi diğere taraftan mevcûdun 'adem-i kifayesi yukarıda beyân olunan bölüklerin tensikâtının ikmalini şimdiye kadar te'hîr eyledi.

Şimdiki halde (1908 Temmuz) vaz'iyet bir vech-i âtidir:

Tensikât Mıntıkası

1. Tamamıyla Selanik vilâyeti 28 kaza¹²⁷
2. Manastır ve Serfice sancâklarının tamamı Görice sancâğının Kesriye kazası (12) kaza
3. Üsküp sancâğı, Priştine sancâğının Gilan, Preşova kazâları (12) kazâ

Cem'an elli iki kazâ 'ilâvede ki –a- işaretli vilâyet-i selase taksîmât-ı idariye (sayfa 19) cedveline –b- işaretli jandarmanın teşkilat ve taksimat levhasına mürâca't tensikât haricinde Manastır vilâyetinden 10 kaza, Kosova vilâyetinden 19 ki cem'an 29 kalıyor. Tensik olunan jandarmanın (B) cetveline gösterilen terkiyatı hûlasaten âfide gösterilmiştir (sayfa 20);

¹²⁵ Bu zâbitândan bir Frânsız ve İtalyân zâbitı tensikât merkezine, bir İtalyan ve İngiliz zâbitı da Selanik mekteplerine memûr edildi.

¹²⁶ 1323 senesi bütçesinin kabulündeki tevhüründen dolayı bû kıta'âtının efrâdı tensik olunmuş jandarmaya bahş olunan menafiden ancak 1 Ağustos Sene 1323, 14 Ağustos Sene 1907 de istifade ettiler.

¹²⁷ Birde –a-dairesinde bir kaza 1906'da Selânik sancağında ihdâs edildi.

Taburlar	Adedi			1323 bütçesine nazaran mer'î kadro			
	Bölük	Karagöl	Zâbitân	1. Sınıf Piyade	2. Sınıf Piyade	Sivari	Yekân
Selanik 1. Taburu *	7	73	53	1331	145	251	1727
Selanik 2. Taburu	6	63					
Taşoz takımı	0	3					
Siroz	5	64	18	507	36	136	679
Drama	2	29	12	287	29	45	361
Selanik alayının yekûnu	20	235	83	2125	210	432	2762
Manastır**	6	69	28	684	58	135	877
Görice	1	10	3	84	7	15	106
Serfice	6	50	22	496	38	115	649
Manastır alayının yekûnu	13	129	53	1264	103	265	1632
Preştne	10	86	38	929	151	115	1195
Üsküp	2	12	5	107	22	19	148
Üsküp alayının yekûnu	12	98	43	1036	173	134	1343
Tensik jandarma yekûnu	45	462	179	4425	486	831	5742

* Selanik taburu ehemmiyeti hasebiyle 1907 senesinden itibaren Vardarın sol sahili ve sağ sahili itibâriyle iki tabura ayrıldı.

** Manastır kazası), (Resne, Presne) nahiyelerini ihtiva eyleyen Resne bölüğü 1907'de lağv olunarak ikinci Manastır bölüğüne rabt edildi.

Askeri muâvinlerinin bazıları tarafından 1324 senesine mahsus kadronun tezyidi hakkında vukû bulan talebler tensîk dairesi reisi cenreal'in o sürede mevcûd bulunmasından dolayı sâha-i fa'ale çıkmadı. Zaten bu teklifat kabul edilmiş olsaydı böyle nazarı bir mâhiyeti haiz olacaktı. Çünkü yukarıdaki cedvelde beyân olunan kadronun pek nefer noksanı vardır.

Maa-hazâ az zaman içinde mevki'-i fa'ale konulabilecek şayan-ı arzu-i tâ'dilat Siroz taburunda Zihne kazasında bir altıncı bölük ihdası ile hâlihazırda on bölükden ibaret bulunan Üsküp taburunun iki tabura iblâğı olabilir.

Jandarma Nizâmnâmesi

1904 Kanun-i sanisesinde jandarma tensîkâtı başlamazdan evvel Dersa'âdetde Harbiye Nezaretine merbût jandarma dairesi tarafından jandarma nizâmnâmesi tanzim olmuş ve iradiye iktirân eylemişti. Bu nizâmnâme heman alelacele tanzim olunmuş ve ba-husus Fransız jandarma nizâmnâmesinden mülhem bulunmuş (birçok mevâddı harfiyen tercüme edilmiş) ve ahvâl-i mahalliye nazar-ı dikkate alınmaksızın yazılmış olduğundan birçok nevâkıs yazılmış ve tatbîkâtda müşkilatı meşhûd oluyordu. Bu nizâmnâme evvelâ Türkçe yazılmış ba'de Fransızcaya tercüme olunmuştu.

1906 senesi iki ictimâ'da askeri muâvinler komisyonu (sayfa 21) birçok maddelerin yeniden taharrini ve ba-husus zâbt ü rabta aid kısma yeni bir nam verilmesini kabul eyledi. Bu mesâi elzem görünen yeni baştan bir tahsise-i esas olacak ve bu def'a esas teşkil eden yeni Fransızca metni Türkçe'ye tercüme ile ikmal edilecektir.

Nizâmnâmenin metninde husûle getirilecek esaslı tâ'dilattan başka bu tashih nizâmnâmenin ilki mütercimleri ile 1905' te İstanbul' da yapılan tashihatın muharrirleri bu babta kafi derecede vukuf ve ma'lûmâta malik olmadıklarını gösterdiklerinden Fransızca tercümesinde lisân noktasından daha doğru bir şekil verilmesini mûcib olacaktır.

Jandarma Vezâifi

Jandarmanın hidemât-ı 'âddiye ve fevkâl'âdesini teşkil eden mevâdd işbu nizâmnâmenin dördüncü babında beyân edilmiştir.

Fakat heman daima Fransız nizâmnâmesinden iktibas edilmiş olan bu ahkâm ve muamelat bir sûret-i müessire ve şedide de tatbik olunamamıştır.

Memleketin tabiatını, ahvâlini ve jandarmanın muavenete mecbûr yâ'ni hidemât-ı saire teşkilatını nazar-ı dikkate almak lazımdır.

Maa-hazâ bu zeminde netâyic-i mühime istihsal kılınmıştır. Bâ-lâda beyân olunduğu vecihle tensikâtdan evvel jandarmanın ancak nöbetçilik, muhafızlık, postaya refakat gibi vezâiften başka bir şeyi ifâ etmiyordu. Şimdiki halde işbu vezâif hadd-i asagiriye tenzil kılınmış zamanlarının (sayfa 22) kısm-ı azami devriyeye, iştigâlât tabi'yelerini teşkil eden devr-i kurâ ve muhabere devriyesine tahsis kılınmıştır. Maa-hazâ âtîde ki hidemât birdenbire ilgâ edilememiştir.

1. Me'mûrin-i mülkiyyenizden de posta neferliği, yalnız büsbütün müstesna ba'zı ahvâlde bu hizmet (296)ncı maddede gösterilen ahvâle hasr edilmiştir. Yalnız yirmi dört saatte tebdil olunacak jandarmanın yerine daimi surette bu vazife ikinci sınıf jandarmalara tahsis kılındı.

İkinci sınıftan olan efrâd muhtelif merkezlerde vezne muhafızlığında ve mahkemeler nezdinde istihdam edildiler.

2. Hapishane muhafızlığı. nizâm-nâmenin (105)inci maddesine nazaran jandarmanın hapishanesinin harici vazifesiyle mükelleftir. Hakikatde ise birçok sancâk ve kaza merkezlerinde jandarmanın hapishanelerin hem harici ve dâhili vezâifi ifâ ve te'min eylemektedir.

Hapishanelerde sivil gardiyan tesisi hayli zaman evvel ve add olunmuştu. (Bu gardiyanlar miyanına ikinci sınıf efrâd da dâhil olabilecektir). Fakat vilâyet merkezleriyle haricde bu babda pek az bir şey yapabildi. (1907) senesinin martında tanzim olunan bir cedvele nazaran ikinci sınıf jandarmalardan 220'si yani bu sınıfa dâhil olan efrâdın takriben nisfi hapishane muhafızlığında bulunuyordu.

3. Posta hidemâtı ve muhâberât-ı resmiye. Bu hizmet (sayfa 23) jandarmayı en ziyade meşgul eden hidemâtından biridir ki bunun icrası nizâm-nâme ile ta'yin olunan hududu pek ziyade tehâvüz etmektedir.

Fakat burada pek mirem lüzum karşısında bulunuyor. Posta ve telgraf umuru, hatta vilâyât-ı selasede daha pek çok noksandır. Umûmiyyetle bir kazada yalnız merkez kazada bir posta ve telgraf dairesi bulunur; bâ'zen kezâlik diğer mühim bir mahallede (nahiye merkezinde) de bulunuyor. Fakat mühim bir ticaret merkezi. Dört, beş bin nüfusa hâvi kasabalarda posta ve telgraf yoktur. Telefona gelince merkezle jandarmanın karagolları arasında muhaberat-ı seriye tesisinde fevâid kesiresi olan telefon hiçbir tarafda mevcûd değildir. Bu halde telefonun şerâit-i tabiyye altında işlediği zaman karagollar tarafından telefonla görülebilecek birçok işler doğrudan doğruya jandarmanın üzerine tahmil olunmaktadır. Bundan başka posta merkezi

olan bir kasaba şimendüfer istasyonu karibinde bulunmuyorsa postanın sevkine süvari jandarmasının muhâfazası tahtında icrâ olunur.

Birçok yollarda ise süvari jandarma posta çantalarını kendi hayvânıyla nakleder.

Müfettiş-i umûmiyle ve vuku' bulan bir itilaf üzerine süvariler tarafından nakl olunacak posta çantalarının sıklığı beş kiloyu tecavüz etmeyecektir. Fakat posta me'mûrlarının ihmal ve *tesebbübi* yüzünden bu itilafın hükmü ara sıra birtakım ihtilafata meydan vermektedir. Müfettiş-i umûmî (sayfa 24) gelecek sene için posta hizmetinde bulunan süvari jandarmalarına tazminat ifâsı ümidinde bulduysa da hiçbir karar kat'î ittihâz olunmadı (3. Kısım. Ma'lûmât ve tazminata) mürâcaât, posta bulunmayan mahallerde me'mûrin-i mülkiyye, adliye ve maliyenin daire-i me'mûriyeti dâhilinde bulunan bazı köylerle muhaberesinde vasıta-i yegâne jandarmadır.

Bundan başka kezalik jandarmalar me'mûrin muhtelifinin nizâmnâmenin (50.) maddesinde muharrer adliye müzekkerelerini ve diğer evrakı nahiyelere, muhtarlar tebliğ için ali'ül devâm taşıyup dururlar. Aynı zamanda yol amele-i mükellefesini toplamak ve ta'lîm devresinde redifleri celp eylemek vazifesiyle de mükelleftiler. Bunun bu vezâif-i jandarmayı pek ziyade işgal ettiği gibi pek çok da yormaktadır. Fakat bunların tebdili kabul değildir. Çünkü jandarma olmazsa me'mûrin-i hükümet mıntıkâ-i idaresiyle vesâit muhabereden mahrum kalmış olurlar yalnız müzekkerelerle davetiye varaklarının sevk ve tebliğini alelade posta günlerine tertip eylemek suretiyle jandarmanın şekl-i istihdamı tanzim ve hizmetini taklil eylemek tecrübe edildi.

(21 Nisan 1324 tarihli müfettiş-i umûmîliğin b s d tebliğine müracaat).

4. Tahsildarlara refakât, muhtelif hidemât-ı maliyeye mu'âvenet jandarma nizâmnâmesinde münderic hakikatde pek elzem olan bu muhtelif hidemât pek çok suistimalata meydan veriyordu. Ba'zen bir karagolun (sayfa 25) tek mil-i mevcûdu günlerce tahsildarlara refakât ediyordu; bundan başka bir yüzbaşı kaçak suretiyle zer' olunmuş tütün zer'iyâtının kal' olunmuş bizzât idare etmesi hakkında emir alıyordu. Bâ-lâda beyân olunan tamin bu hidemâtın nisbet-i ma'kule dairesinde ifâsını tehdit ve te'min eyledi. Bu suretle istihsal olunan netâyic mevcub-ı memnuniyettir.

5. Müessesât-ı hususiyenin muhafazası_en lüzumlularına hasr edilmek suretiyle taklil edildi. Osmanlı bankası şubelerinde jandarmaların yerine efrâd-ı nizamiye ikame edildi.

Şimendüfer hatlarında daimi surette istasyonlara tahsis kılınan iki jandarmanın mümkün olabilen mahallerden çekilmesini ve garların muhafazasında istenilen zamanda civar karagollardan gönderilecek devriye ile vezâife-i nezaretin ifâsı ve yalnız lüzumu müddetçe orada kalması (21 Nisan sene 323 tebligâtı) ile takarrür etti. Fakat bu tertibat-ı şimendüfer kumpanyalarının hükümet-i Osmaniyye ile aralarında mün'akid mukâvelenâmelerindeki sırahatle istifadeyle vuku' bulan şikâyetlerinden dolayı tamamıyla muhafaza edilmedi.

6. Müfreze-i askeriyelerin yanında jandarmalar. _ Kırlarda icrâ-yı harekât iden müfreze-i askeriyelerin yanında jandarmaların bulunmasına gerek kalagozluk ve ahvâl-i mahalliyyeye vukuflarından gerek jandarmanın vezâifine ta'alluk eden muamelat-ı adliyeden dolayı ekseriye lüzum görülmektedir. Fakat kendilerine hiç lüzum olmadığı zamanlarda da müfreze-i askeriyelerin (sayfa 26) yanlarında daimi suretle jandarma bulunmak âdet hükmüne girdi. (21 Nisan 323). Ta'mimi jandarmaya ihtiyacı olan müfrezelerin civar karyelerden talep etmeleri ve ancak en lüzumlu zamanlarda yanlarında alıkoymaları emr ve tebliğ edildi. Başka bir karagolun mintikasında icra-yı harekât eden müfreze o mintikanın karagolundan jandarma isteyecek ve evvelkileri mahallerine iade edecekti.

7. Me'mûrin ve muteberan-ı eşhasına refakât. - Bu kabil muhafızlık süvari jandarmalarına pek büyük vakit kaybettirdiği gibi gerek kendisine ve gerek hayvânına da pek ziyade yorgunluğu mucib olmaktadır. Mühim yollar üzerinde bulunan karagollar heman münhasıran me'mûrin ve eşhasa refakat ve posta muhafızlığıyla meşguldurlar. Bunun tamamıyla ilgası me'mûl değildir. Ancak bu hizmete kısmen ordu süvari efrâdı tahsis eylemek veya arabaya binmek suretiyle piyade jandarması verilerek süvari jandarmasının yükü tahfif edilmiş olur. Jandarma hidemâtını ihlal eyleyen esbab-ı maruzaya rağmen jandarma, hidmât-ı esasiyesi eylevm hiç olmazsa gündüzleri suret-i muntazamada ifâ olunmaktadır. Ali'ül-umum Osmanlı askerleri gibi jandarmalarında gece hidemâtı hususunda gösterdikleri itikat batıl derecesindeki nefretlerine galebe çalmak istenirse büyük müşkilâta tesadüf olunur.

Osmanlı zâbitânı ile ecnebi tensik zâbitânı tarafından kontrol edilen 'âdi devriyeler, kurâ ve muhâbere devriyeleri ekseriye noksan olan (sayfa 27) karagollar mevcûdunun müsâadesi nisbetinde muntazaman ifâ olmaktadır. Karagol kumandanlarıyla jandarmalar kâfi derecede mintikalarını ve ahaliyi tanıyorlar. Me'mûrin-i mülkiyye ve adliye vakit münasebetinde mükemmel bir surette izahât-ı

lâzıma itâsına ihtimam eyledikleri takdirde şüpheli eşhasa nezaret vazifesi de tamamıyla ifâ edilmektedir.

Bu son zamanlarda okur-yazar efrâdın miktarı his olunacak mertebede çoğaldığından her karagolda veya lüzumu olanlara lâ-âkl bir okur-yazar bulunmakla muamelat-ı kal'emiyye umûmiyyetle matlûb derecede ifâ olunmaktadır. Jandarmalar cünha ve cinayât tâ'kîbâtında olduğu gibi istihsal eyledikleri ma'lûmâtı derhal tebliğ ve itâ hususunda da adliyeye pek müfid bir muâvin oldu; hatta bazı ahvâlde me'mûrin-i adliye tarafından terk edilen tahkikatı kendi teşebbüsleriyle muvaffakiyetle devam ettirdiler.

İngiliz muâvin-i askeriyesinin beyânına nazaran¹²⁸ umûmiyyetle hükâm jandarmalardan pek memnundular ve onları ihtimal lüzumundan fazla isti'mâl ediyorlar.

Buna mukabil diğer mıntikalarda tensîk zâbitâni, me'mûrin-i adliyenin jandarmadan talep eyledikleri hidemâtı tamamıyla takdir eylediklerini görerek beyân-ı teessüf etmekte dirler.

Her ne kadar jandarma kadrosunun küçüklüğünden dolayı çetelerin takip ve imhasında müstakilen bir rol ifâ eyleyemediyse de yine jandarmalar (sayfa 28) her tarafta asilere karşı vukû bulan müsademâta ordu efrâdıyla iştirak ve ekseriye bu müsademâtda da fedakârlıklarıyla iştirak eylediler. (Jandarmalardan telef ve mecruh olanların tesbit-i mühimi buna şahittir.) Bundan başka hissiyat-ı insaniye ve gayret-i meslekleriyle muktedir olabildikleri derecede sakin-i mutîa' ahalinin şahıslarına veya emvaline karşı vukâ bulan kasıtlara da mâni' oldular.

Birçok mahallerde jandarma vezâif-i aslıyesini ifâ hususunda gerek mevcûdunun azlığı gerek memleketin karışıklığı hasebiyle ordunun muâvenetine ihtiyaç eylemektedir. Bu babda ba'zı jandarma karagolları yanına askeri müfrezeler ikame oldular. Birçok zamanlar ordu efrâdıyla jandarmanın müşterek hareketi müşkilâtle ifâ olundu ve bu hususta ecnebi tensîk zâbitânı fûlan ü fûlan karagolların hidemât-ı hariciyesi jandarmaya refakât eyleyecek ordu efrâdının alınmasından dolayı muntazamân ifâ edemediklerini görerek pek çok şikâyette bulundular. Maamâfih herhalde hidmetin menfâ'ati namına tesisi arzu edilen bir itilaf-ı tâm ile bu vaz'ıyyet ıslah edilmiş olur.

¹²⁸ Mavi kitab numero 3 (1908) 203. sahife

İKİNCİ KISIM
MU'ÂMELÂT-I ZÂTİYE
KAYD VE KABÛL VE KÂDRO

A- Zâbitân

Tensîkâtden Evvel ki Hâl ve Vaz'iyet

Tensîkâttten evvel ordu zâbitânından tamamıyla farklı bir sınıf teşkil (sayfa 29) eden (birinci kısım teşkilat-ı umûmiyye; mürâcaat) jandarma zâbitânı heman tamamıyla küçük zâbitândan yetişiyordu. Maa-hazâ tensîkâtden birâz evvel ordudan ba'zı zâbitân jandarmaya geçmesine başlanmış idi ki bu zâbitânın mevcûdiyeti jandarmayı tensîke me'mûr ecnebi zâbitânın pek işine yaradı.

Jandarma hey'et-i zâbitânı umûmiyyet i'tibâriyle vasat derecede idi; hakikatte hey'et-i zâbitân arasında vicdanlı; fedakâr ve ta'lîm ve terbiyenin fikdânına mukabil tecrübe-i müktesebe ve zekâlarıyla iş görebilen birkaç zâbitâ vardı. Bunlar miyânında ümmi olmalarına rağmen tensîk zâbitânın mazhar-ı takdiri olarak alıkonanlar oldu; fakat hey'et-i mecmuâsına ba-husûs en eskiler miyanında câhil; geyretsiz; şehir hayatına alışmış me'mûrin-i idariyeye karşı fazla samimi vaz'iyette (süvari bölükleri zâbitânı müstesna) bulunanlardan ibaretti.

Hatta bu zâbitânın en müsta'idleri bile kendilerine fâide bahş olunmasına rağmen böyle yeni bir şeyin tesisine arzu-keş değildiler. Bunu me'lûf oldukları şeyden pek farklı zan' ediyorlardı. Fakat bunun eskisine olan fâikiyyet ve rüchâneti tanımak istemiyor veya anlamıyorlardı.

Tensîk-i zâbitânının en birinci mühim vazifeleri hüsn-i hizmete kabiliyeti olmayan zâbitânı tefrik etmek oldu. Bu, işi birinci kısmın birinci fasılda beyân olunan ba'zı ilgallerden mütevellid, zâbitân kadrosunun his olunacak derecede azalmasını kolaylaştırdı(sayfa 30).

Aynı zamanda Selanik mektebinde ordudan gelen zâbitân ile jandarma mülazım-ı saniliğine namzedliğe layık olduklarına hükm olunan jandarma küçük zâbitânına mahsus ihzârı dersler tesis olundu.

Jandarma hey'et-i zâbitânının teşkilât-ı hâziresi tensîk olunmuş jandarma hey'et-i zâbitânı elyevm âtîde mezkûr üç unsurdan teşkil eder.

1. Tensîk olunan bölüklerde istihdama layık olduklarına hükm edilen eski jandarma zâbitânıyla tensîkâttten evvel gelen ordu zâbitânı;

2. Tensîkâttten sonra ordudan rütbe-yi hâliyeleriyle gelen ve zâbitân mektebinde bir devre-i tadrisiye takip eden zâbitân

3. Selanik posta kumandanları ve zâbit namzedi mektebinde bir senelik bir devre-i tahsiliye ta'kibiyle mülazım-ı sani nasb olunan küçük zâbitân (Çavuş ve başçavuş)

Esas tensikâtda zâbitân mevki'-î miktarından yapılan tenzîlâta binâen jandarma kadrosu, bidayette büyük miktarda tasfiye yapılmış olmasına rağmen hiçbir zaman zâbitân kadrosu mertebesinde mühim boşluklar 'arz etmedi.

Muhtelif mıntikalarda üç alayın mer'î kadrosunda ki zâbitân adediyle her sene mevcut olan zâbitânın mikdar vustasını âtîde ki cedvelde beyân ediyoruz (sayfa 31).

Mıntika	1321		1322		1323		1324	
	Mer'î kadro	Mevcûd hazır vusta	Merî kadro	Mevcûd hazır vusta	Mer'î kadro	Mevcûd hazır vusta	Mer'î kadro	Mevcûd hazır vusta
Selanik	48	49	52	46	53	50	53	53
Siroz	14	17	15	15	18	15	18	15
Drama	10	10	11	10	12	10	12	12(?)
Manastır	30	29	33	28	53	47	53	49
Üsküp	31	33	34	30	43	36	43	38
Yekûn	133	138	145	129	179	158	179	167

Bâ-lâda ki erkam yalnız alaylara aiddir. Binâenaleyh Selanik Jandarma mekteplerinin daimi kadrosunu teşkil eden 19 zâbitı da mer'î kadroya ilave etmek lazımdır. Bu suretle mer'î kadroda mecmu' zâbitân 198 yekûne baliğ olur. Diğer taraftan Selanik'teki iki mektepte yalnız efrâd-ı cedide mektebi kumandanlığı şimdilik ordudan bir zâbit tarafından işgal olunmaktadır. Elyevm müstahdem on sekiz zâbitı da ilave edersek mevcûd zâbitânın adedi 185'e baliğ olur.

Tensik olunmuş jandarma hey'et-i zâbitânın teşkilat-ı hazırası esası menşe-i. nokta-i nazararından ber-vechi âtîdir. 185 zâbitândan 118'i ordudan gelenlerden 67'si jandarmadan yetişenler değildir ki %67.7'si ordudan gelenler 36.3 jandarmadan yetişenler teşkil etmektedir. Rütbe i'tibâriyle de taksimat ber-vechi âtîdir (sayfa 32).

	<u>Ordudan [1</u>	<u>Jandarmadan</u>
Miralay	3	
Binbaşı	6	2
Kolağası	3	12
Yüzbaşı	38	14
Mülazım Evvel	35	29
Mülazım-ı Sani	29	4
İdare Emiri	29	6
Tabur Katibi	3	6
İmam	1	

Jandarma sırasındaki heman bil-cümle mülazım-ı saniler jandarma namzetleri Selanik jandarma mektebinde tahsil eden küçük zâbitândan yetişmiş olanlardır. Bu mektepten şimdiye kadar 27 mülazım-ı sani yetişmiştir. Tensik olunmamış kıt'ata ta'yin suretiyle 156 zâbit tensik olunmuş jandarmadan çıkarılmıştır.

İşbu zâbitân rütbe itibarıyla ber-vechi âti taksim olunurlar.

	<u>Jandarmadan</u>	<u>Ordudan</u>	<u>Yekûn</u>
Miralay	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>2</u>
Binbaşı	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
Yüzbaşı	<u>32</u>	<u>19</u>	<u>51 (sayfa 33)</u>

(1) Bunlardan başka ordudan 2 yüzbaşı 4 mülazım-ı evvel 5 mülazım-ı sani ki cem'en 11 zâbit jandarmaya geçmek üzere dir.

Mülazım-1 evvel	34	17	51
Mülazım-1 sani	34	12	46
İdare Zâbitânı	2	12	3
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	156	51	105

Sene i'tibârıyla ber-vechi atidir.

1904	20	20	20
1905	68	15	83
1906	5	16	21
1907	8	15	23
1908	4	5	9

Tasfiyenin en büyük kısmı (iki sülsü) cedvelde görüldüğü ve pek tabîi tahmin olduğu vechle tensikâtın ilk 2 senesinde vukû' bulmuştur.

Bu devirde ihraç olunmak keyfiyetinin en mühim sebebi birçok jandarma zâbitânının cehalet ve kabiliyetsizlikleri idi. Ba'zen evvelki zamanlardan daha ziyade fa'âliyyet talep eden hidemâta kabiliyet cismaniye (*silik-okunmuyor*) noksanı ve ba'zen ahali ve maznunin hakkında sû-i muamelede devamları ihracı mucib oluyordu.

Muhtelif Unsurların Kıymeti

Şimdiki halde jandarma hey'et-i zâbitânın teşkil eden muhtelif (sayfa 34) unsurlar umûmiyyetle iyi bir haldedirler. Eski zâbitânın tabî tutuldukları şiddetli tasfiye bunlardan en çalışkan, en müsta'id olanlarını alıkoydu. Bunlar tensikâtın ba'is olduğu feva'idi anlayarak bunun gayret ve sadık ve muhâlasatla itimada lâıyk olmağa çalışıyorlardı. Ma-mafih birkaç kişi ihtimal harici te'sirata kapılarak bilâhare sûniyet

gösterdiklerinden tensik zâbitânı tarafından bunların tensik olunmamış kıta'at gönderilmeleri teklif edildi.

Taburların küçük zâbitânı miyanında en ileri olarak ayrılan ve ahiren mülazım-ı sani nasb olunan jandarma çavuş ve başçavuşları mektepte kifayet-i derecede uzun bir ta'lim ve terbiyeye ve bu suretle yeni bir ıstıfaya tabî tutulduklarından gayet iyi zâbit oldular.

Ordudan gelen zâbitân ekseriyetle jandarmadan yetişmiş zâbitâna karşı daha vasi' bir ma'lûmât-i umûmiyye ve daha yüksek bir tahsil, daha mükemmel ma'lûmât-ı askeriyyeye malik olmakla haiz-i tefavvuk idiler. Fil-hakika işbu zâbitânın pek müstaîd ve liyâkatlı unsurlarını teşkil ediyorlar. Fakat gerek mektebde ve gerek alaylarda icrâ kılınan tetkât neticesinde mektebe kabul olunan işbu zâbitânın intihabı daima muvafik zuhur etmediği görüldü. Bunlar miyanında bazıları iyi seciyyeye, vazife muhabbetine, jandarma zâbitliği gibi gayet nazik bir vazifeyi ifade-i lazım gelen fikri tekâmüle malik değillerdi. Zâbitân mektebinde geçirdikleri zaman kıymet-i maneviyelerini tamamıyla anlayabilmeğe gayr-i kâfi olduğundan (sayfa 35) birçokları vazifeye dâhil olduktan sonra tekrar sınıf-ı âsliyelerine i'ade olundular. Ahiren işbu zâbitânın iki, üç ay stâj yaptırıldıktan sonra suret-i kat'iyede jandarmaya kabulü hakkında ittihâz olunan tedbir sonucu bir istifayı mucib ma'lûmât-ı istihsal müsaîd olacaktır.

Zaten zâbitân mektebi kumandanının fikrine göre son devredeki talebe-i zâbitân daha iyi intihab olunmuş (henüz ikmal etmeyen) olanlarından dahâ ümit bahş bulunmuş görünüyorlar.

B. Efrâd

Tensikâtden Mukaddem Âhvâl

Her ne kadar tensikâttten evvelde jandarma bir hey'et-i askeriyeden ma'dud idiyse de buradaki hizmet-i silahaltında bulunan hidemâta mu'âdil değildi. Yalnız hizmet-i fi'liyeden arada olanlarla nizamiye ve redif sınıflarında vazife-i askeriyelerini ifâ eyleyenler jandarmaya kayd-ı kabul olunuyorlardı. Birkaç seneden beri esasen hiçbir hizmet-i fi'liye-i askeriye ile mükellef olmayan Osmanlı tebaasında gayr-ı Müslimlerde kabul olunuyordu.

Seneler i'tibariyle sunuf-ı redifiyeye mensûb olanlar, jandarmaya dâhil olabiliyorlardı. Ancak gerek harbde ve gerek hal-i sulhda emsalları silahaltına celb olduğu zaman bunlar da davete icabete âmâde bulunuyorlardı (sayfa 36). Böyle bir

davetin bütün imtidâdınca jandarma maâşı yerine ancak bir nefer maâş alıyorlardı. Tensîk-i zâbitânın muvassılatında jandarmalardan bir kısmı bu halde bulunuyorlardı.

Ceneral De Corcis'in ilk işi bir irade-i seniyye istihsal ederek bu hale hâtime çekmek ve iki maâş arasındaki farkı izale ve ikmal eylemek oldu.

Gönüllü olarak jandarmaya kayd ve kabul olunanlar hizmet-i askeriyeden muaf veyahut hidemât-ı nizamiye ve ihtiyâtiye müddetlerini ikmal etmiş 25:45 yaşında bulunanlardı. Gönüllü dâhil olanlar iki sene için mükellef bulunuyorlardı. İkinci senenin nihayetinde ahlak, liyâkat ve kabiliyet cismaniyesi müsait olanlar seneden seneye tecdid-i kayd olurdu.

Bu suretle jandarmaya girenler pek azdı. Jandarmaların kısm-ı â'zamı sınıf-ı nizamiyede hizmet etmiş olmadıklarından hiçbir ma'lûmât-ı askeriyeleri yoktu. Pek az silahlarını kullanmağı biliyorlardı.

Ekseriyetle istihdam olunduıkları emr-i birlik ve nöbetçilik vezâifi zabt ü rabt ve intizama alıştıracak mahiyette değildi. Maâşları gayr-i muntazam-ı te'diye edilen, fena surette iskân, ilbâs olunan ve ekserisi müte'ehhil ve kesîr'ül-aile jandarmalar bütün ihtiyaç ve masrafına medar olmak için mümkün olduğu kadar köylülerin sırtından yaşamak suretiyle birtakım çarelere başvuruyorlardı. Bu fenalık bilhassa uzun müddet ve hatta senelerce hiçbir teftişe tabi olmayan müfrez karagollardaki jandarmalarda hüsn olunacak derecede idi (sayfa 37).

Birçok jandarmalar ihtiyarlıklarına kadar sınıfında muhafaza olunuyorlardı. En büyük ekseriyeti, rütbeliler de dâhil olmak üzere, tamamıyla ümmiler teşkil ediyordu. Tensîkâte takdim eden son seneler zarfında nisbeten mühim bir miktarda Hristiyan gönüllüler jandarmaya alınmıştı. 1904 senesinde bazı jandarma kıta'atında gayr-i müslim jandarmalar %20 nisbetinde bulunuyorlardı. Ma'âlesef bu gönüllüler Hristiyan ahalinin umûmiyyetle iyi anasına mensup olmadığı gibi ve iyi bir suretde de intihâb olunmamışlardı. Bu suretle birçoğunu tasnif etmek mecburiyeti hâsıl oldu.

Tensîkâtın ilk vazifesi zâbitân için olduğu gibi efrâd için de kuvve-i bedeniyeye cehalet ve (sarhoşluk ve irtikâp gibi) seiyyât-ı ahlakiceye kabil-i istifâde olmadıkları anlaşılmanın tasfiyesi oldu. Nisbeten fena olanlar iki müessesatdan yerlerine yenileri geldikçe tedbil olunmak muvakkaten alıkondu.

Efrâd Âhz ve Kabûlünün Şimdiki Tarzı

1904 senesinin ibtidasında İstanbul'da tanzim olunan Jandarma nizâmnamesi, kayd ve kabule aid eski usulleri muhafaza eylemişti. Bu usul hususat-ı sâireden

ma'âda yaşlı adamların jandarmaya kabulü ve jandarmaya kayd olunanların pek kısa bir müddet için mükellefiyetleri mahâzirini havi idi. Ceneral De Corcis bu usulün ta'dili (sayfa 38) hakkında teklifatta bulundu. El-yevm kabul ve mevki'-i mer'iyetinde bulunan âhkâma nazaran jandarmaya ber-vechi ati surette kayd ve kabul olunur.

1. Kısım-ı saniye mensûb Müslüman efrâddan ku'ra keşidesinde jandarmaya talip olanlar.

2. On sekiz yaşını ikmal etmiş ve fakat henüz sin-i mükellefiyete dâhil olunan genç efrâd

3. Hidmet-i fi'liyesine ifâ eylemiş müstebdil efrâd ile 28 yaşını geçmeyen Müslüman efrâd.

4. 18-23 yaşında bulunan Osmanlı tebaasında gayr-i müslimler kuvve-i umûmiyyenin %20 nisbetinde kabul olunurlar. Tensikâtın bidâyetinde bu nisbet mevcûd iken bil-ahire azaldı birçok gayr-i müslim jandarmalar ilk müddet-i mükelleflerinin hitamında çekilip gittiler ve yerlerine pek az geldi.¹²⁹

Müddet-i mükellefi ilk önce 5 senedir. 5 sene sonra temdid-i müddet eyleyenler için 3 senedir. Evvelce de mevcûd olan, boy, kuvve-i bedeniyye ve ahlâk... İlah-ı şerâitden başka bekâr olması şerâiti (sayfa 39) ilave edildi. Yalnız temdid müddet eden jandarmalara te'mil itmeğe müsaade olundu.

Tensikâtle birebir jandarmalara te'min olunan o şayan-ı ehemmiyet-i menâfi mâddiyyeye (3. kısma müracaât. maâş tazminat.) ve ahali nazarında yeni jandarmaya verilemeğe başlanan kadr ve i'tibâra rağmen bâ-lâda beyân olunan menabî-i tabîiye jandarmanın efrâd ihtiyacâtına gayri kâfi idi; Fil-hakika bu ihtiyaç yalnız vusati olarak her ay husule gelen 40 – 50 neferlik noksanı imlâ değil aynı zamanda el-yevm binden fazla mevcûd noksanı ikmal etmek ve jandarma tecrübe ile ta'yin edecek olan teşkilât-ı kat'iyyesine iktisab etmezden mukaddem kadronun tezyid muhtimline çaresiz olmak noktasından pek büyüktür. Jandarmaya ahz ve kabul usulünün âdem-i kifayesi esbâbı miyanında henüz isnâna dâhil olmayan gençlerin silahlaltına alınmaktan muâf olan tertib-i saniye numerolarının isabet edebileceğini ümid ederek

¹²⁹ Jandarma efrâd-ı cedide mektebinin bidayet tesisinden itibaren dâhil olan 3267'den yalnız 16'sı gayr-i müsellahtır. Yukarda beyân olunduğu vechle beş, altı sene evvel gayr-i müslimler nisbeten çok miktarda idi. Ancak bunlar iyi unsurlardan intihab edilmiş olmadıklarından pek çoğu terhis edildi. Buna müteakip Hristiyanların jandarmaya dâhil olması ve dahil olmuş bulunanların istifade etmeleri komiteler tarafından bir tazyik icra edilmiş olduğunu zan ettirmektedir.

jandarmaya yazılmakda tereddüt eyledikleri ve kısm-ı sâni efrâdının da muâvenetlerine muhtaç olan ailelerinin bırakmadıkları zikr olunabilir.

Hristiyanların da jandarmaya girmekte pek az meyilleri olduğu kayda şayandır.

Menâbi'-i adinin adem-i kifayesine çaresiz olmak için arasıra ku'ra efrâdlarının veyahud silah altında bulunan askerin jandarmaya geçmesine dair irâdeler istihsal edilmiştir. Fakat bu irâdelerin istihsâli (sayfa 40) uzun zamana muhtaç olduğu gibi ekseriye bunlar nâkıs bir surette mevki'-i tatbika konulmuşlardır.

Meselâ 1322(1906) Kanun-i evvelinde ordunun 300 ku'ra efrâdının jandarmaya verilmesi hakkında irade-i seniyye üzerine ancak 146 nefer alınabildi. (31 Teşrin-i evvel 1907 muntirasına müracaât).

Âhz-ı kabul usûl-i hazırasının nekâis miyanında gerek namzedlerin mikdarı ve gerek kıyamet-i maneviler (%50 okuryazar) i'tibâriyle iyi neticeler veren kısmında henüz esnan-ı askeriyyeye vasil olmamış gönüllülerin bilakis gerek teşkilât-bedeniyece tekemmül etmemiş ve ba-husûs rütbeli olmayanların böyle birçok hususâtta teşebbüs ve mesuliyet zatiyesiyle hareket mecburiyetinde bulunduğu böyle bir vazifede elzem olan fikir ve seciyece kemale ermemiş jandarma teşkil ettiğini dahi zikr ve beyân etmelidir.

Ahz ve Kabûl Netâyic-i Mâddiyesi

Hülusa: Efrâd ahz ve kabul keyfiyeti tensîkâtın heman en az muvafık ciheti oldu. Bu nokta üzerinde pek çok müşkilata tesadûf olundu. Buna mukabil pek nâkıs netâyic-i istihsal kılındı. Merbut grafik tensîkâtın tamamıyla faaliyete başladığı zaman add olunan 1321 (1-14 Mart 1905) senesi ibtidasından itibaren aydan aya tensîk olunan kıta'at mevcûdunun tahvilatını gösterir.

1323 (1907) Martında yani tensîkâtın dördüncü senesinin (sayfa 41) ibtidasında ilk senesinin nihayeti (1905) 1320 Şubat kuvvesinden (takriben 50 nefer) bir fark görülür.

1321, 1322 seneleri esnasında kayd ve kabul hususunda sarf edilen bütün gayret nihayet ancak *tabîi* surette husule gelen boşlukları doldurmaya yaradı. 1323 senesi ibtidasında husule gelen ani terfi' Serfice taburu ile Preşova ve Gilan bölüklerinin tensîkâta idhal edilmiş olmalarından mütevelliddir. Atideki cedvel/1321 Martı ibtidasından itibaren en mühim mevâdd-ı erkâmiyyeyi beyân eyler.

Sene	Târîh	Mer'î Kâdro		Münhallât
1321	İmâretde 190 Sene ortası 28 Şubat, 1906	4315	6553 3476 3456	762 829 763
1322	İmâret, 1907 sene ortası 28 Şubât 1908	4583	3456 3747 3685	1031 839 960
1323	İmâret, 1907 sene ortası 28 Şubat 1908	5742	4280 4523 4711	1426 1219 1021

28 Şubât 1323 (13 Mârt 1908) de ki münhalât-ı mer'î kâdronun hâlâ %14'ünü teşkil idiyordu. 1323 senesinde ki kayd ve kabûl netâicinin kuvve-i umûmiyenin 421 nefer artmasıyla nisbeten iyi olduğu görülür(sayfa 42).

Fakat bu hesâbla da lüzum görülecek tezâyidi nazar-ı i'tibâra almaksızın hâl-i hazır kadrosunu ikmal için takriben iki buçuk sene lazım gelir

Alaylardan alınan son cedvellere nazaran 31 Mayıs 1324 (13 Haziran 1908) kuvve-i umûmiyye 4694 neferdir. İşbu mevcûd mer'î kadroya nazaran yüzde 2,18 noksanı irâe etmektedir.

Ahvâl-i Ma'neviyye

Hal-i hazırda jandarma kıta'âtı efrâdını atideki unsurlar teşkil etmektedir.

1. Jandarmadan ibka edilmiş olan eski jandarmalar: Bunlar tensikât zamanında jandarmada bulunanların en iyileridir. Bunların arasında vazifeye cidden heveskâr, ciddi ve tecrübeli adamlar vardır. Hatta içlerinde bazıları ümmî olduğu halde bir yazıcının muâvenetiyle pek güzel karagol kumandanlığı yapıyorlar. Fakat kısm-ı azamı pek cahil ve yeni hizmetin talep ettiği hususâtı pek mükûlatla ifâ ediyor. Hala eski irtişa ve cebr ve şiddet ananesini terk edemeyenler de bulunuyor ki bunlar da jandarmadan çıkarılacaklardır. Bu unsur tekaüd edilmek ve müddet-i mükellefesinin hitamında çıkarılmak suretiyle günden güne azalmaktadır.

Bu eski jandarmaların büyük bir kısmı ikinci sınıf jandarmayı teşkil ediyorlar (sayfa 43).

2. İrâde-i seniyyeye tevfiikan ordudan jandarmaya geçen efrâd; senelerinin kuvvet ve zindegîsine malik olan bu efrâd oldukça ma'lûmât-i askeriyeye malik

olmak i'tibâriyle şayan istifadedir. Maa-hazâ kendilerinden intizar olunduğu kadar iş göremedikleri gibi umûmiyyetle doğrudan doğruya başıbozuk hayatından çıkmış gençlerden zabt ü rabt ve liyâkat i'tibâriyle da daha geridirler.

3. Jandarmaya verilen kur'a efrâdı ve ikinci sınıf efrâd; Bu efrâd oldukça iyidir fakat ma'lûmâtları azdır. Ba'zen Anadolu kur'a efrâdı verildi ki bunlar gayet terbiyeli, itaâtlı adamlardır ancak bunlar mahalli lisânına aşına olmadıkları gibi öğrenmek isti'dadına malik olmaları mahzuru vardır. Bu suretle Rumca, Bulgarca' dan başka lisân bilmeyen kazalarda bu efrâd ifa-yı vazifede ciddi müşkülata uğruyorlar.

Rûmeli kur'a efrâdına gelince, bunlar az mutâvaatkâr fakat açık fikirli, müteşebbis ve umûmiyyetle Türkçe'den mâ'adâ milli birkaç lisâna aşınadırlar.

4. Esnân-ı askeriyyeye henüz vasıl olamayan gençlere en ziyade ma'lûmâtlı olan unsur bunlardır. Ba'zılarının oldukça ma'lûmât-ı vesîası vardır. Lakin ma'alesef maddi ve manevi nukat-ı nazardan henüz tekâsül etmemiş, pek gençtiler.

5. Gönüllü gayr-i müslimler oldukça ma'lûmâtlı (umûmiyyetle Rumca, Bulgarca' yı okuyup yazarlar) (sayfa 44) fakat adetleri pek azdır. Zaten bunların çoğalmasını arzu eden kimse yoktur. Çünkü milli kin dolayısıyla mevki'-i istihdamları pek müşküldür.

Jandarma Mektepleri

Tensîkâtın ibtidasında gerek Selanik ve gerek iki vilâyet merkezinde küşâd olunan jandarma mektepleri başlıca atideki maksad üzerine tesis olunmuşlardır.

1. Jandarmaya yeni kayd olunan efrâde malumât-ı askeriye ifâ veya bu malumâtı ikmal eylemek ve mesleğe ait malumât-ı hususiye vermek.

2. Karagol kumandanlığı vezâifini ifâya davet olunacak veya suret-i umûmiyyede küçük zâbitân kadrosunda terfi eyleyecek olan rütbeli rütbesiz jandarmalara muvafık bir malumât-ı mütimme i'ta eylemek.

3. Jandarmaya girmek isteyen ordu zâbitânıyla mülazım-ı sani nasb olunacak jandarma küçük zâbitânını jandarma vezâifinin ifâsına hazırlamak.

Bu makâsıddan birincisi Selanik'teki efrâd-ı cedide Mektebi ile ikinci ve üçüncüsü de keza Selanik'teki Zâbit Mektebi ve Posta Kumandanları Mektebiyle temin olundu. Bu posta kumandanları mektebinde aynı zamanda posta kumandanlığına namzed olanlar da tedris edilmektedir. Maa-hazâ yalnız Selanik

alayına mühasırdı; Çünkü diğer Üsküp ve Manastır alayları merkezlerinde de bir karagol kumandanları mektebi vardır (sayfa 45).

A. Efrâd-ı Cedide Mektebi

Hangi esasten olursa olsun tensik olunmuş jandarmaya kayd ve kabulü taahhüd eylemiş bulunan bil-cümle efrâdın efrâd-ı cedide mektebine dâhil olması mecburdur. Yalnız ordudan geçen küçük zâbitân doğrudan doğruya posta kumandanları mektebine sevk olunurlar.

(Tedrisât)

Mektepde icra tedrisât ber-veçhi atidir;

1. Ma'lûmât-ı askeriye _umûmiyyetle vezâif-i askeriye, esliha isti'mali, kapalı ve açık nizamda harekât yürüyüşleri nazarı, 'ameli endaht, muharebe endahtı, jimnastik.

2. Ma'lûmât-ı mesleki; talebelere jandarma hidemâtına ve jandarmanın vezâif-i hususiyesine dair 'ameli bir ma'lûmât i'tası gayesine istihdaf eyler.

3. Tedrisât-i diniyye ve ahlakiye,

4. Tedrisât-i lisâniye. Biraz yazı bilen efrâdı zâbt varakaları, küçük raporlar yazmaya alıştırmak, ekseriyeti teşkil eden efrâda gelince bunları ileride kendi kendilerine veyahut kendisinden daha okuryazar bir arkadaşının muavenetiyle o geridekilerini ilerletebilecek bir ma'lûmât-ı ibtidadiyye verilir.

5. Hıfzı'ül sıhhaya ait ma'lûmât ve yaralılara yapılacak ilk müdâvât (sayfa 46)

Tedrisâtın Müddeti

Tedrisâtın müddeti ahvâle nazaran mütebeddildir. 19 Ağustos 1319 senesinde (1 Eylül 1904'ten) 22 Nisan 1324 tarihine kadar 12 devre-i tedrisiyye yapılmış ve

bunların müddeti dört ile altı ay arasında mütebeddil bulunmuştur. Şimdi mektepte bulunan efrâdın mikdarı jandarma kaydlarına nazaran pek mütehavvildir. Ba'zen mektebin mevcûdu (800)e baliğ olur ba'zen de (24)e kadar tenzil eder. Kayd ve kabulü teshil için talebeler her zaman mektebe kabul olunurlar. Bu da pek lüzumlu bir tedbirdir.

Çünkü muin müddetlerde mektebe kabul mecburiyyeti olursa o müddeti bekleyecek talebelerin vaz geçmesi pek tabiidir. Maa-hazâ bu tarz da tedrisâtta büyük müşkülâta bâ'is olmaktan hali kalmamaktadır.

Tesisat-ı Maddiye

Efrâd-ı cedide mektebi müstemilatı yalılar semtinde üçüncü ordu kumandanlığı dairesinin sol tarafındaki dört pavoyona yerleştirildiler. Mektebin ayrıca bir matbah, bir hamam, bir hapishane, karagol ve ahur gibi ayrı binaları vardır.

450 metrelik bir ders endâhtı ve 600 metrelik muharebe endâhtı meydanı mektebin himmetiyle civarda tesis edildi(sayfa 47).

Zâbitân lokantası, tüfenkçi atölyesi, silahçılık ve bulaşıkxane gibi birtakım mebaninin inşasına lüzum derkârdır.

Hey'et-i Me'mûrin

Mekteb İngiliz zâbitânından birinin idaresine tevdi' olunmuştur. Mekteb bir Osmanlı binbaşısının kumandasında bir tabur teşkil eder. Bu tabur her biri bir yüzbaşıyla bir mülazım-ı evvel ve bir saniden mürekkebe hey'et-i kumandaya mâlik dört bölükten müteşekkildir. Taburun bir zâbitân kadrosundan bir tabur kâtibi, müdürün mülhakkı mülazım-ı sani, iki tâbib, bir eczacı, bir imam, bir tüfengci ustası bir de meç muallimi vardır. Şimdiki halde bölüklerdeki 12 zâbit ile tabur kâtibi ve imam jandarmaya mensûbturlar. Diğer zâbitân muallimleri ordudan gelmiştir. Mektebin efrâd kadrosu 47 rütbeli havidir ki bunların ikis yazıcı 39'u küçük zâbitân ve onbaşı muallim ile jandarma posta neferi borizin ve arabacıdan 'ibarettir.

Bu dâimi muallimlerden başka ba'zen talebe efrâd fazla olduğu zaman jandarma alaylarından ale-l-ekser nefer muallimler muâvin olarak alınır. Bunların miktar da ihtiyaca nazar-ı ithalef eder. El-yevm 26 **maâdin** vardır.

Namzed-i efrâd mektepte buldukları zaman 90 guruş alırlar ki bunun 10 guruşu elbise ve 65 guruşu yemek için tevkif olunur. Bu yemek tevkifatı evvelce 35

guruştı. Fakat son iki sene zarfında Selanik'te erzak fiyatının yükselmesi bunun da tezyidine mucib oldu (sayfa 48).

Mektepte efrâda verilen yemek ordu efrâdına mahsus nizâmnâmeye göredir. Mektebin 44 aylık devre-i faaliyette 30 Nisan – 31 Mayıs'a kadar 3267 nefer mektebe dâhil oldu.

Bunlardan 134'ü haiz oldukları ma'lûmât ve liyakât ile doğrudan doğruya posta kumandanları mektebine gönderildiler. 2657'si jandarmalıkla alaylara tevzi' olundular ki cem'en 2791 nefer muvaffakiyetle tedrisâtı takip etmişlerdir. Son 1 Mayısta mektebde, tahsilde 276 talebe bulunuyordu.

Mektepten çıkarılanlar 200 neferden ibarettir ki yüzde 6/1 ibarettir.¹³⁰ (1). Mektep müdürü Binbaşı (Grogan)ın mutalaatına göre mektepten geçen unsurlar umûmiyyetle iyidir. Gerek askerlik ve gerek jandarma hidematı nokta-yı nazarından evsâf-ı mâtlubeye haizdirlerdir.

Bu son zamanlara kadar mektebe kayd ve kabul olunan gençlerin ekseriyesi ümmiydiler. Mektebde geçirdikleri kısa müddet zarfında onlara okumayı öğretmeyi ümit etmekte; zaten Türkçe lisânının ihtiyacâtıyla tamamıyla ufuk etmeyen grubca alfabenin müşkülât mahsûsasından dolayı mümkün değildir. Maa-hazâ bir kısmı ileride okuyup, yazacak dereceye aslı olmayan çalışabilecek kadar alfabeyi kâfi derece öğrendiler(sayfa 49).

Son 12 ay zarfında mektebe gelen bir dereceye kadar ma'lûmâta haiz talebelerin âdeti evvelkilere nisbetle pek ziyade idi heman nisfina karib miktarı okuyup yazmak biliyor ve bilhassa gönüllüler arasında çoğu oldukça vasi' ma'lûmâta malik bulunuyordu.

Umûmiyyetle talebe ma'lumatlarını tezyide ihtimam ediyorlar. Fakat nazar-ı derslerden ziyade başlıca endâht gibi askeri ta'lîmlerine daha ziyade havâhiş ve kabiliyet göstermektedirler.

Âdem-i itaât, sirkât, serhoşluk vesaire gibi mahkûmiyet ve ağır cezaların miktarı kalille zabt ü rabtın iyi olduğuna hükmedilir, yalnız gayr-i muntazam na-mevcûdiyet kesretli vakı'dır. 44 ay zarfındaki zabt ü rabt istatistiği atideki erkamı gösterir.

Ağır mücâzât: 8 vak'a

Divan-ı harbce hükmedilen mahkûmiyet: 3 vaka

¹³⁰ Mücazat-ı metrebe hakkında ileride verilecek erkama nazaran bu mektepten çıkarılanların kısm-ı azamı terbiye ve inzibata mahalli hareketten değil lakin âdem-i istidad ve liyakâttan çıkarılmışlardır.

Zabt ü rabttan dolayı mektepten ihraç: 26 vaka

Gayr-i muntazam mezuniyyet ve firar: 66 vaka

Fürûsiyyet Dersleri

Süvari sınıfına ayrılan jandarmalarla süvari olmak isteyen piyade jandarma namzedlerine icab eden ta'lim ve terbiyeyi vermek için muvakkaten bir fürûsiyyet kursu tertip edildi (sayfa 50).

Şimdiye kadar vusatı 8 hafta devam etmek üzere 3 devre yapıldı. Birinci devre 1322 (1906) Haziranında açıldı. Ve bu devreyi Cem'an 90 jandarma takip etti.

Bu kursun idaresine ordudan bir süvari yüzbaşısı me'mûr edildi. Buna bir de jandarma süvari onbaşısı muallim olarak verildi. Mektep hayvânât tedarik etti. Bu hayvânât hidemât-ı ta'limiyede bulunduktan sonra süvari çıkan talebelere esmani mukabilde i'ta kılındı. (üçüncü kısım üçüncü fasl hayvânât kısmına müracaât) Şimdiye kadar 72 hayvân satın alındı ve bu suretle efrâda tevzi' olundu.

Zâbitân Mektebiyle Posta Kumandan Mektebi

Mektebin Esası

Zâbitân mektebiyle posta kumandanları mektebi ki kâin olduğu mahallenin ismine izafetle Ayasofya Mektebi ta'bir olunur. Tensik olunan jandarmanın mebani-i teslimiyesinden ilk tesis eyleyenidir. Bidayette eski jandarmanın iyi unsurlarına gerek askerliğe ve gerek yeni nizâmnameye dair mücmel bir ma'lûmât vermek vazifesiyle mükellefti.

Bu babda ecnebi zâbitânının muvâsalatından altı hafta sonra (2 Haziran 1904) ilk acele bir devre açıldı ve buraya üç alaydan intihab olunan jandarmalar ile rütbeliler alındı. Aynı suretle bir ikinci devre bunu takip etti. Fakat buna müteakip

Selanik'teki (sayfa 51) gibi Manastır ve Üsküp'te de birer mekteb küşâd olduğundan Selanik mektebine yalnız alayın namzedleri kabul ve ta'lîm ve tedris olundu.

Bu mekteb bil-ahire gerek ordudan jandarmaya geçen ve gerek jandarma küçük zâbitânının liyâkatleri miyanında intihab olunanlardan yeni jandarma zâbitânı ihzâr etmek gibi daha mühim bir vazife aldı.

Mektebde İcra Kılınan Tadrîsât

Bu mektepte yek-diğerinden pek ziyade farklı üç devre mevcuddur. Talebe-i zâbitân, zâbit namzedi küçük zâbitân ve posta kumandanları talebe devreleri.

A) (Talebe-i zâbitân_, zâbitâna verilen dersler (ordudan jandarmaya geçecek zâbitân) âtîdeki mevâdda şamildir: Jandarma nizâmnâmesi, polis nizâmnâmesi, ma'lûmât-ı adliye (usul-u muhakemat-ı cezaiyye ve kanun-ı ceza) jandarma zâbitânının, me'mûrin-i muhtelif, ordu ve ahaliyle münasebeti, zabt varakalarının tahrir ve tanzimi hidemâta ve muhasebeye ait muherrerât, hıfz-üs-sihha, nazarı ve ameli endâht piyade zâbitânına mahsus fûrusiyyet, süvari zâbitânına mahsus piyade ta'lîmi, *eskrim* telgrafçılığa dair ma'lûmât-ı ibtidâiyye, tabur kâtipliğine namzed zâbitâna idare-i askeriye nizâmnâmesi

B) Zâbitân Namzedleri – Zâbit namzedlerine icra kılınan tadrîsât (Jandarma başçavuş ve çavuşları) şunlardır (sayfa 52):

Akaid-i diniyye – Lisân-ı Türki (Sırf kitabet) hesap, coğrafya, tarih-i Osmani, jandarma nizâmnâmesi jandarma zâbitânının vezâifi, jandarma zâbitânının me'mûrin-i mülkiyye ve askeriye ile münasebeti, ahali ile olan münasebeti, ma'lûmât-ı hukuku, askeri ceza kanunu, polis nizâmnâmesi, ta'lîmâtname-yi askeri, esliha istimalı ve endâht, fûrusiyyet ve ma'lûmât-ı baytariye, topoğrafya, telgraf, hıfz-üs- sıhha, jimnastik ve eskrim.

C) Posta Kumandanları

Posta kumandanları sınıfına ma'lûmât-ı ibtidâiyye (Türkçe yazmak hususunda kolay usüller) hesap, coğrafya, akaid-i diniyye, zabt varakası tanzimi tatbikiyle jandarma nizâmnâmesi, ma'lûmât-ı adliye, askeri ceza kanunu, karagollardaki hesabat, Polis nizâmnâmesi askeri ta'lîmnameler, endâht-ı hıfz-üs-sihha, baytariye telgraf, jimnastik.

Tedrisâtte en ziyade ehemmiyet verilen aksam jandarma nizâmnâmesiyle ifâ-yı vazifeyede bir jandarma zabıt ve küçük zâbitâna elzem olan ma'lûmât-ı adliyedir. Bu tedrisâtın ifâsında mümkün olduğu kadar 'ameli bir usûl takib olunmaktadır.

Fakat bu arzu-yu mektebde tamamıyla ifâ etmek kabul olmadığından zâbitân devreyi ikmal ettikten sonra suret-i katiyyede bir mahalle ta'yin olunmazdan evvel bir jandarma takım kumandanlığına gönderilirler ve orada 2-3 aylık bir tecrübe stajı ifâ ederler. Posta kumandanları talebeleri de tedrisâtın (sayfa 53) son devresinde hidemât-ı 'ameli bir surette ifâ için Selanik'in muhtelif karagollarına tevzi' olunurlar.

Hey'et-i İdâre ve Ta'limiyye

Zâbit mektebiyle posta kumandanları mektebinin müdüriyeti bir ecnebi zâbitâ tevdi' olunmuştur. (İtalya ordusundan Binbaşı Mösyö Ridolfi mektebin bidâyet-i teşkilinden beri bu mevki' işgal ediyor). Mekteb müdürü tedrisâtın hey'et-i umûmiyyesine nezaretten başka bir Osmanlı zâbitânı tercümanın muâvenetiyle zâbitân talebeye jandarma vezâifini tedris eylemektedir. Binbaşı rütbesinde bir Osmanlı zâbiti mekteb kumandanı unvanıyla mektebin zabt ü rabt, idare ve tedrisât-ı umûmiyyesiyle mükellefdir. Kendisi bu muhtelif hidematdan mes'ul olmakla beraber müdürün ihtârât teşrikkârânesini takibe mecburdur.

Mektebin hey'et-i zâbitân mevcûd hâzırı mektebin vüs'at teşkilatına nazaran gayr-i kâfi görülmektedir. Binbaşı kumandandan mâ'adâ (3) mülazım-ı evvel, (2) başçavuş, (6) çavuş (biri hesap me'mûru), (1) onbaşı (hesap me'mûru).

Hukuk dersleri sınıf-ı hükâme mensub bir zat tarafından tedris olunmaktadır.

Efrâd-ı Cedide Mektebi etebbâsından biri mektebin hidemât-ı sıhhiyyesine te'min eylediği gibi hıfz-üs-sıhha dersini de tedris etmektedir. Efrâd-ı cedide (sayfa 54) mektebine mensub eczacıyla eskrim ve jimnastik muallimi ve tûfengçi de posta kumandanları ve zâbitâ mektebinde aid hidemâtı ifâ etmektedirler.

Mekteb müdüriyeti mekteb kadrosundaki zâbitânın hiç jandarma hizmetinde bulunmadan doğrudan doğruya ordudan gelmiş olmaları tedrisâtın ehemmiyet-i tesiri noktasından büyük bir mahzur telakki etmektedir. Binâberin işbu zâbitân tedris ettikleri mevâddın ma'lûmât-ı tatbikiyye ve umûmiyyesine vakıf değillerdir.

Netâyic

Mektebin teşkilinden beri istihsal olunan netâyic ber-vechi atidir. Ordudan gelen zâbitâna mahsus 10 devriye 239 zâbit iştirak eylemiş bunlardan 146'sı jandarma hizmetine kabul edilmiştir. 11. Devre-i tedrîsiyye henüz ibtidâr eylemiş ve otuz zâbitanda ibaret bulunmuştur. Bu devreye dâhil olan zâbitân umûmiyyetle melazım-ı evvellerle mülazım-ı sanilerden mürekkebdir. Maa-hazâ içlerinde birkaç yüzbaşı da vardır.

Bidayette devre-i tedrîsiyyeler müddeti kısaydı. Bil-ahire vustâ dört aya iblağ edildi. Zâbit namzedleri için müddeti bir seneden ibaret 3 devre yapıldı. Bu 3 devreye 57 namzed iştirak eyledi. Bunlardan yalnız 28'i jandarma mülazım-ı saniliğine nasbe layık görüldü. Ve 4. Devre el-yevm 13 talebe ile devam etmektedir. Posta kumandanları kısmı beş ay devam eden munazzım yedi devre (sayfa 55) yaptı. Bunlardan başka eski jandarma ve rütbelilere aid iki müsta'cel devre ile kezalik biri süvari jandarmalarına diğer efrâd-ı cedide mektebi muallimlerine mahsus olmak üzere diğer iki müsta'cel devre yapıldı.

Bu muhtelif devrelere 637 küçük zâbit iştirak eyledi. Bunların yalnız 337'si ya'ni nısfından biraz fazlası posta kumandanlığına layık görüldü.

Tesîsât-ı Mâddiye

Zâbit ve küçük zâbit mektebi bidayet-i teşkilinden itibaren şehir dâhilinde icarlı bir haneye birleştirildi. Jandarma bütçesinden senevvi 17262 guruş icar verilen bu bina eski olup daima ta'mirata muhtaçtır. Bundan başka mektebin müteaddid hidemâtına ve muhtelif sınıflar talebesinin şerâit hasene dairesinde iskânlar yine gayr-i kâfidir.

İdâre

Bütün talebeler mektebde iâşe olunurlar. Zâbitân ile zabıt namzedleri derecelerine göre tanzim edilmiş ayrı ayrı masalar teşkil ederler. Her iki kısım da 2 guruş yevmiye iâşe bedeli alırlar. Posta kumandanları sınıfının ise yevmiye iâşe bedeli bir guruştan ibarettir (sayfa 56). Dört sene evvel ta'yin olunan bu miktar iâşe es'ârın yükselmesinden dolayı bu gün gayr-i kâfidir.

Tahsilde bulunan zâbitân, ordudaki maâş-ı mahassaslarını alırlar. Henüz jandarmaya mensub olmadıkları için bu da pek tabîidir. Fakat bu da mühim muhaziri bâ'is olmaktadır. Ordunun maâşı ba'zen te'hire uğramaktadır. Birçok zâbitân

müte'ehhil olduklarından Selanik'e gelmek için ailelerinden ayrılmaya mecbur olmuşlardır ki fazla masraf ihtiyar etmekte, bu yüzden pek müşğül bir mevkîde bulunmaktadırlar. Bu ahvâle kendilerine verilen ma'lûmâtta mümkün olan istifadeyi hâsıl idebilecek huzur fikr-i ihlale sebep oluyor. Umûmiyyetle idare nokta-yi nazarından şimdiki halde Selanik alayına merbut bulunan Selanik mekteplerinin müstakıl olmaları şayan-ı arzudur. Mektebler ayrı bir kıt'a olmak üzere nazar-ı ibare alınmalı ve masarif-i âdiye hususi bir emr-i müsaade istihsaline lüzum görünmeksizin sene ibtidasında tasdik edilmiş teferruâtlı bütçeye istinaden bi-t-tab' idare nizâm-nâmesinin mevadd-ı ahkâmına tevfi-kân mektebin idare hey'eti tarafından icra edilmiştir.

Bu istiklalin tasdik ve bi-l-hassa işbu mekteblerin Manastır İdadi Askerisi için te'sis eylemiş şerâit dâhilinde m'emurin-i askeriye ve mülkiyye ile doğrudan doğruya muhabere etmesi maksadıyla icab eden teşebbüsatta bulunuldu(sayfa 57).

Posta Kumandanları Mektebi

Üsküb Mektebi

Teşkilât

Kosova alayından karagöl kumandanları yetiştirmeye mahsus olan Üsküb Mektebi 29 Teşrin-i evvel 1904'te küşâd edildi. Mektebin müdirine Üsküb'te bulunan Avusturya – Macar ordusundan bir zâbita ve kumandanlığı da ümeradan bir Osmanlı zâbitâna tevdi' edildi.

Talebelere verilen ma'lûmât Selanik mektebinin posta kumandanları talebesine verilen ma'lûmâtın aynıdır. İşbu ma'lûmât-ı nazariyye devre-i tedrîsiyenin nısfından sonra haftada bir gün devriye vazifesini ifâ eylemek ve karagöllarda hidametın kısm-ı umûmiyyesini ifâ eylemekle ikmal edilmektedir.

Tedrîsât-ı mekteb müdürüve mekteb kumandanı ile muâvin diğer tensîk zâbiti ve ordudan bir yüzbaşı (bölük kumandanı) bir jandarmaya mülazımı (idare vezâifini de ifâ eyley) ordudan bir mülazım-ı evvel, hıfz-üs-sihha derslerine me'mûr bir askeri tabib, hukuk muallimi bir adliye me'mûru tarafından ifâ olunmaktadır. Jandarma küçük zâbitâtı (ihtiyaca göre 3-5) yazıcı muallim vazifesini ifâ etmektedir. Mekteb senevvi 75 lira icar verilen hususi bir binada oldukça iyi bir surette birleşmiştir. Yeniden hususi bir bina inşası için icra kılınan teşebbüsât henüz bir neticeye iktirân itmemiştir(sayfa 58).

Talebeler kendilerine mahsus yevmi birer guruş iâşe bedeline birer guruş daha ilavesiyle gayet iyi şerâit dâhilinde iâşe olunmaktadır.

Netâyic

Mekteb bidayet-i teşkilinden itibaren mecmu‘-i müddeti 22 ay devam eden dokuz devrede 449 posta kumandanları talebe kabul etmiştir. Devre-i tadrîsiyelerin müddeti bir ile dört ay arasında tahvül etmiştir. Muvaffakatiyle devre-i tadrîsiyeyi takib eyleyen talebeler %95 derecesindedir. İcra-i tecarübe göre Üsküp mektebinin tadrîsâtı gayet iyi netâyyic i‘ta eylemiştir. Üsküp mıntıkasındaki takriben 180 kişilik karagol kumandanı ve muâvini mahallerinin yüz ellisini (150) yani %80’i bu mektebten yetişmiş talebeler tarafından işgal olunmaktadır ki bunlar umûmiyyetle vazifelerini şayan-ı memnûnib bir tarzda ifâ etmektedirler.

S) Manastır Karagol Kumândânları Mektebi

Teşkilât

Bu mekteb 20 Eylül 1904’te küşâd edildi. Bu da Üsküp Mektebi gibi münhasıran Manastır Alayının bölüklerine muktezi karagol kumandanı yetiştirmek gayesine ma‘tûftur. Tensik edilmiş bölüklerden mâada gayri mensuk bölüklerden ba‘zılarına da posta kumandanları yetiştirdi. Mektebin tadrîsâtı Türkçe (rapor ve zabt varaklar tanzimi) (sayfa 59) askeri ta‘lîm nazari ve ameli (ta‘lîmname ve endâht) jandarma nizâm-nâmesi ve vezâif-i tatbikiyye ma‘lûmât-ı adliyeden elzem olanlar mebâdi-i hesap, coğrafya ve hıfz-üs sıhhadan ibarettir. Jandarma hidemâtına tadrîsât-ı ‘ameliyesi defterleri tutmak, mahbus sevk etmek, muhabere, taharri, devriye hidemâtına aittir.

Mekteb Manastır mıntıkasına me‘mûr tensik zâbitânından birinin idaresindedir. (Binbaşı Lodi) iki Osmanlı zâbiti kendisine refakat etmektedir. Bunlardan biri münhasıran mektebe merbût olup mekteb kumandanlığı ve idare me‘mûrluğu vazifesini gören bir tabib yüzbaşı mektebin umûr-u sıhhiyyesini der-ûhde eylediği gibi Türkçe ve hıfz-üs-sıhha derslerini de tadrîs eyler.

Manastır mektebi icarlı bir binaya yerleştirilmiştir. Bu bina küçük, gayri kâfidir ve bu suretle talebeyi umûmiyyetle şarklıların me‘lûf olmadıkları intizama alıştırmak, kılık ve kıyafetlerini muntazam bulundurmak gibi hususat-ı lazımiye alıştıramamak mahzuru vardır.

Buradaki talebeler de diğer mekteplerde olduğu gibi yevmiye birer guruş iâşe bedellerine birer guruş ilavesiyle iâşe olunurlar.

Mektepler	Devre-i Tedriselerinin Adedi	Devre-i Tedriselerinin Müddet devamı	Her devrenin vasatı müddeti	Kabul olan talebelerin adedi	Devre-i muafakiyetle ikmal eyleyen talebelerin adedi	Mülâhazât	
Efrâdı-ı Cedide Mektebi	12	44 ay	654 ay	2911	2791	1) 276'dan ziyadesi eylevm mekteplerdir.	
Süvari sınıfı	3	24 ay	8 ay	90		2) Posta kumandanları mektebine gönderilen 134 talebe dâhildir.	
Posta kumandanları mektebi	Selanik	7	35 ay	5 ay	637	337	3) müsta'cel devreler
		3	4				4) Nizamiyeden gelen efrâda mahsus devre
	Manastır	8	27 ay	452 ay	304	155	5) 13 talebeden ibaret 4. Devre eylevm tahsildedir.
	Üsküp	9	22 ay	401 ay	449	425	6) 30 zabıttan ibaret 11. Devre yeni açılmıştır.
Zabıt namzedi	3	3 sene	1 sene	57	28		
Talebe zâbitân	10		4 ay	239	149		

Netâyic

Mekteb daimi surette faaliyette değildir. 3,5 sene zarfında 27 ay devam eden 8 devre-i tadrîsiyye yapmıştır. Her devre iki ile (sayfa 60) 4,5 aydır. Bu devrelere 304 talebe dâhil olunmuştur. Bunlardan 100'ü karagol kumandanları vezâifine layık görülmüştür. Devreyi takip edenlerden 37'si ve karagol kumandanlığına layık görülenlerden 14'ü tensik olunmamış taburlara aiddir.

1907'de (37) talebeden mürekkeb hususi bir devre küşâd edildi ki bunlardan 31'i muvaffakiyetle ikmal eylediler. Bunlar ordudan jandarmaya elverişli olmak üzere alınan ve kayıddan kabûlden sonra posta kumandanları mektebine getirilen efrâddan mürekkeptir.

Bugünkü tadrîsât evvelki senelere nisbeten daha ziyade ve vüs'at-ı kesb eylemiştir. Son devredeki talebeler ekseriyetle okuyup yazıyorlardı. Mektebin bidayet-i teşkilinden beri mektebden gençlerin hey'et-i umûmiyyesine nazaran nısfı heman tamamıyla ümmiydi.

Manastır mektebi müdirinin mektebten çıkan talebelerin tarz-ı hizmeti hakkındaki takdirâtı diğer mektep müdürleri tarafından gösterilen nıkbîni derecesinde değildir.

Mektepten çıkan karagol kumandanlarının umûmiyyetle tarz-ı hizmetleri eski rütbelilerin fevkindedir. Fakat tamamıyla kendilerinden intizar olunan derecede değildir. Bu halin başlıca esbâbı vazife-i hüsnün azlığı ve teşebbüs-ü şahsının fikdânıdır ki bû şarkın an'anevi terbiyesinin bir te'siri gibi hükm olunmaktadır (sayfa 61).

1320, 1321, 1322, 1323 (1904-1908) senelerinde jandarma mekteplerinin faaliyeti mücmelen gösterir cedvel [*] (sayfa 62)

Zâbit ve Jandarma Olmak Usulü, Zâbt ü Rabt, Me'mûrin ve Ahali İle

Münasebat

Mülâhazât-ı Umûmiyye

(Kayd ve Kabul)

Sâlif-ül'arz fasıldan, hususıyla bu kısmın birinci faslında dermiyân olunân şeylerden jandarma hey'et-i me'mûrinin kıymet-i mâddiye ve maneviyesine aid pek

büyük terakki istihsal olunduğu istintâc olunabilir. Herkes bu noktada müttetik-i aleyidir.

Jandarma zâbitânın ecnebi tensik zâbitânı hakkındaki hal ve vaz'iyetleri muntazımdır*. Ba'zen pek nadir ahvâlde tensik zâbitânı bölük kumandanlarının emniyet-i umûmiyeye müteallik aldıkları ma'lûmâtı i'tâdân* vehayut geç olarak istihsal ma'lûmât eylemiş olmaları gibi ta'lîmatlarına âdem-i ri'âyetden şikâyet etmişlerdir. Halen birçok ahvâlde(sayfa 63) zâbitânın mesuliyetleri tam olmadığı tasdik olunur. Elyevm ifâ-yı hizmet etmekte bulunan jandarma zâbitânına umûmî bir tarzda atf olunacak kusur başlıca ma'iyetlerini vâkıfâne bir tarzda yetiştirilmelerine müsait olmayan fen meslek noktasından tecrübesizliklerdir.

Fakat zamâna aid bir kusurdur ki zâbitân tecrübe hâsıl ettikçe ve zâbit mektebindeki devam tahsilleri ziyadeleştikçe yavaş yavaş zail olacaktır.

Bölük yazıcılarının addeden ve liyâkaten âdem-i kifayesi bölük kumandanlarının zamanlarının büyük bir kısmını bölüğün muhaberatına ve umur-ı kırtasiyeye hazır etmeğe sebep olmaktadır. Bu suretle bölük kumandanının gayret ve hüsn-i niyeti ne mertebe olursa olsun faaliyyet-i matlube ile umûmiyyetle bölüğünün ve hususiyetle merkez takımının hidametine nezaret eylemesine müsaid bulunmaktadır. Kıta'atdaki efrâd bugün umûmiyyetle iyidir. Suret-i umûmiyyede esaslı iki kusur bunlara atf olunmaktadır. Bir tarafından ma'lûmât-ı ibtidâiyye noksanı, jandarmaların kısm-ı azamı (takriben dörtte üçü) ve hatta rütbelilerin bir kısmı okuyup yazma bilmemeleri. Diğer taraftan en ma'lûmâtlı unsurlar arasında bulunan bir kısım efrâdın tekamülât-ı bedeniyesinin gayr-i kâfi ve pek genç olmaları.

Her ne surette olursa olsun zâbitân her nokta-yı nazardan vazifelerinin ulviyetine vasıl olunca elyevm jandarmayı teşkil eden insanlardan iyi bir istifade hâsıl olacaktır. Zaten ahvâl ve zamanın tevîd eylediği (sayfa 64) bütün müşkülâta rağmen yine şâyân-ı memnuniyet netâyic-i istihsâl olunmaktadır.

Diğer taraftan kadronun noksanı, kendiîşlerini te'min etmek isteyen me'mûrin-i mülkiyyenin mutalebât-ı daimesi, jandarmaya 'alekser pek fazla vazifeye mecbur eylemektedir. Binâberin jandarma bu vezaiî kemal-i cesaret ve

* Selanik jandarma efrâd-ı cedide mektebi müdiriyyetinde bulunduğu piyade mektebinin ibtida-i küşâd ve faaliyetinden nihayetine yani Bâlkân Harbiyle pângâltı kaderân olan müddet zarfında yetiştirmiş olduğu efrâdı ve tevzi' olundukları kıta'âtı gösterir bir cedvel tanzim etmiştir. Kuyudat-ı esasına müstend olan işbu cedvelin suret-i âtiye derc olunmuştur.

* Pângâltı harbiye mektebinden neşe't eden zabitanın heman ekseriyesinin Fransızcaya oldukça vakıf bulunmaları tensik zâbitânıyla olan münasebetleri teshîl etmektedir.

mutavemetle ifâ eylemekte fakat bu hal ta'lim ve terbiyelerine irâs zarar etmektedir. Zira bu meşguliyet karagol kumandanları tarafından hidemâtın aksam muhtelifesine ve nizâm-nâme-i mevâddına dair muntazaman verilecek olan nazarı derslere müsaid vakit bırakmıyor.

Zabt ü Rabt

Askeri ceza kanunnamesi efrâdın doğrudan doğruya mâ-fevklerine esasen pek az isti'mâl ettikleri mahdud bir salahiyet i'ta eylemektedir. Küçük zâbitân yalnız bir gün hapis cezası¹³¹, mülazım-ı sani, evvel yüzbaşılar 3 gün 'âdi hapis veya riyâzet-i ümerâ 15 gün hapis 'âdi veya riyâzi veya münferid ve beş gün prânga-bend cezası verebiliyorlar.

Ahvâl-i mecburede divan-ı harbe müracaât etmeksizin daha şiddetli bir ceza tatbik için jandarmadaki ecnebi me'mûrine müracaât olunur. 1906'da her alay merkezinde bir binbaşı iki yüzbaşı ve katib (sayfa 65) makamında bir evvel veya sani mülazımdan müretteb şube divan-ı harbleri te'sis olundu. Ve bu divan-ı harbler paşaların daire-i salahiyetinde olan 45 gün hapse kadar mücazât i'ta ettiler. Bundan başka rütbelilerin ref-i rütbesi jandarmadan terkin-i kayd ve orduya iadesine de hükm eylediler. Bu şu'be divan-ı harblerine tevdi' olunan hususât pek çoktur. 1323 senesinde Selanik alayının şu'be divan-ı harbinde 281 cürm tedkik olunmuştur ki 2124 mevcûda nazaran 13 nispetindedir. Divan-ı harbe tevdi' olunan esbab arasında en ziyade eslihanın kırılması 52; mahbus firari 18, suisti'mâl 41; sarhoşluk 27; nam-evcûdiyet 10; sirkat 16; bil-cümle ecnebi tensik zâbitânın raporlarından istintac olunan müsaid beyânattan bu erkamın bir hadd dâhilinde tenezzül edeceği zan olunmaktadır. Bu vekayin çoğu, nev' ve mahiyetlerine rağmen bir takım hafif kabahatlerdir ki başka memleketler de doğrudan doğruya mücrimin mâ-fevki tarafından tecziye olunur. Bu babda şu'be divan-ı harbin huzuruna çıkanların nisbetli tensikâttan beri kaydolunan jandarmalar da eskilere nisbetle daha ziyade olduğu görüldü. Fakat bundan, yenilerin eskilere nisbetle fena olduğu neticesi çıkarılmaz. Çünkü eskiler 4 senden beri pek ciddi bir istifaya tutuldular ve bunlardan en mükemmel olanlar bırakıldı. Hâlbuki yeni jandarmalar bir müddet hizmetle bulunduktan sonra ancak tanılabilmektedir. Bundan başka eski jandarmalar ekseriyetle kasabalardaki hizmetlerde istihdam olunduklarından büyük kabahatler yapacak vesileler zuhur etmemektedirler (sayfa 66).

¹³¹ Göz hapsi

Umûmiyyetle jandarmalar büyük bir namuskârlık ve ahvâli hakkında hayırhahlık gösteriyorlardı, ba'zı def'a suisti'malleri görüldü. (Para mukabilinde takibatı terketmek, yakalanan emvâl-i mehübeyi para mukabilinde başkalarına iade veya fûruht). Fakat bu ahvâl pek nadiren vukua geçmiştir. Bu babds tutulan istatistiğe nazaran 7 suisti'mal 7 derdest olunan eşyanın iâde veya fûruhtı (2124 neferden bir senede)

Haber ve şiddet vakası biraz daha fazladır. Bunların bir kısmı sarhoşluktan mütevelliddir. Jandarmalardan ba'zılarının eski adetleri olduğu üzere cebr ve zorla ahaliden meccânen hayvân tedarîği, odun ve sonuklu gibi hidemât taleb ettikleri, fakat nadiren görüldü. Amirler tarafından lüzumu derecede şiddetle yapılacak takayyüdât esasen pek az olan bu eski suisti'mâllerin de önünü almaya kifayet eyleyecektir.

Me'mûrin-i Mülkiyye ile Münâsebet

Memûrin ile tensîka-i me'mûr-ı zâbitân arasında münasebat daimi ve lev-zahiri olsa da büyük bir samimiyyet içinde cereyan etmiştir. Maamâfih ba'zı hususi ahvâlde bir kısım me'mûrinin jandarmaya karşı vaz'iyetlerinin, tensikâtın memlekette ifâ eylemiş olduğu hidemate göre beklemekte haklı olduğu samimi itimâtkar mahiyette olmadığı te'esüfle görüldü.

Ecnebi tensîk-ı zâbitânıyla Osmanlı zâbitânı rüseâ-yı me'mûrin-i mülkiyyeden (sayfa 67) (mutasarrıf, kaimâkâm) ekseriye açık ve mü'essir bir muavenet gördükleri gibi arada sırada nezaket-i hariciyye altında gizli ba'zen de *ACTIF* fi'li ve bazen de *PASSIF* gayri fi'li husumete maruz kalmışlardır.

Ba'zı kazalarda yeni karagolların inşası hususunun ilerlemesi kaimâkâmın âdem-i faâliyyete atf olunabiliyor. Diğer mahallerdeyse bil-akis kaimâkâmlar bütün kalbleriyle bu vazifeyi der-ûhde ettiklerinden karagollar serien ikmal edilmişlerdir.

Tensikâtın maksad ve netâyici hakkında bir fikir edinemeyen me'mûrlar elde ettikleri ma'lûmâtı jandarmaya i'tadan ictinab ve ecnebi zâbitânına muhafiz efrâd vermek suretiyle âdem-i emniyetlerini izhâr ettiler. Bu suretle ecnebi zâbitânına bir cürmün tahkikâte giden me'mûrin-i adliyye mülâki olarak tahkikâtın bidayetinde bulunabilmek için vaktinde ma'lûmât veriliyordu.

Fakat bu ahvâl me'mûrin-i mülkiyye ve adliye ve saire-yi jandarmayı hidemât-ı muhtelifede istedikleri gibi istihdamdan men' etmemektedir. Maa-hazâ arasına bu babda jandarma zâbitânıyla me'mûrin mumaileyhim arasında ihtilaf tahaddüs eylemekte ve hukuk ve vezaifi tamamiyle bilen jandarma zâbitânı gayri kanuni add

ettikleri mutalibden dolayı ref-i şikâyet etmektedirler. Bu babda müfettiş-i umûmiyyenin bir ta'mimi his olunacak derecede bir ta'dilât husûle getirdi. (21 Nisan 1908 tamim-i ihtilafâtın muhtelit komisyon tarafından tetkiki) İşbu ta'mim ile beyân olunan muhtelit komisyonlar (sayfa 68) bu kabîlden birçok ihtilafâtın vuku'unda içtima' iderek bir tensik zâbitânının huzuruyla müzakerede bulundular ve bunların müzakere ve tedkikâtı şayan memnuniyet netâyice vasıl oldu.

Me'mûrin-i mülkiyyenin jandarma-i zâbitâna karşı mecbûr olduğu riayette kusur eylemiş veyahut hizmet için nezdlerine celb ettiği jandarma rütbelileri hakkında kaba bir surette muamele etmesi gibi pek nadir fakat mahiyeti itibariyle vahim ahvâlî sükût ile geçiştirmek caiz değildir.

Bu gibi ahvâl vaktiyle jandarmalarla zâbitânının me'mûrin-i mülkiyye nezdlerindetaamamiyle ma'iyet mevki'inde bulunmasından ve pek az kadr ü itibarı ha'iz olmasından ileri gelmektedir. Bu hal yavaş yavaş azalacak ve büsbütün azalması jandarmanın vazifesi, zâbitân ve efrâdının kıymeti daha iyi tanındıkça ve takdir olundukça kabul olacaktır.

Zâbitân ve küçük zâbitân vazifelerinin ehemmiyeti, hal ve tavırlarının (*mersitesi*) , hareketlerinin şeref ve haysiyetle herkesin hürmet ve riayetini kazanacaklardır.

Me'mûrin-i Askeri ile Münâsebet

Jandarma hasb'ül-lüzum ordu-yu Osmani'nin diğer unsurları ile suret-i daimede temasta bulunmaktadır. Kadrosunun azlığı ve memleketin hali ekseriyetle ordudan muâvenet talebine mecbur eylemekte ordu da ekseriye jandarmadan hizmet talep etmektedir (sayfa 69).

Fakat mâalesef jandarmanın diğer sunuf-ı zâbitânı ile olan münasebeti hizmetin hüsn-i icrası namına matlub ve elzem olduğu derecede iyi değildir.

Ordu müfrezelerinin birçok mahallerde elzem olan jandarma karagollarının hizmet-i muntazamasına iştirakları uzun müddet tanzim olunamadı. Fakat şimdi oldukça şayan-ı memnuniyet netâyic vermektedir. Jandarma tarafından doğrudan doğruya kıt'at talep edilmesi (nizâmname madde 25) ve jandarmayla ordunun müşterek hizmetin icrasında iki kuvvetin kumandanları arasındaki rütbe farkından dolayı husule gelen ihtilaf gibi ahvelde artık müşkülâta tesadüf olunmuyor.

Ba'zen ordu zâbitânının jandarmalara hatta jandarmanını rütbelerine sû-i mu'âmele etmeleri şayan-ı tesadüfdür. Bu tarz hareket ve jandarma aleyhindeki

haksız fikir ve zehâb me'mûrin-i askeriyenin bu şiddet ve tahkimin men'î hususunda lazımı gibi ciddiyet izhâr etmedikçe jandarmanın nüfuz ve haysiyetine urulmuş ağır bir darbe mahiyetinde kalacaktır.

Ahâli ile Münâsebet

Ahali ve köylülerin suret-i umûmiyyede jandarmaya hüsn-i nazarları vardır. Jandarma, hükümetin birtakım küçük me'mûrini ve çiftlik ashabının adamları, diğer ırk ve mezhepdeki ahali tarafından yapılan zulme (sayfa 70) karşı koydular. Himaye etmekle onların halinde gayr-i kabil-i itiraz bir suretde hiss olunacak salâh husûle getirmiştir. İyi giyinmiş terbiyeli namuskâr tensik görmüş bir jandarma ile eski zâbıta arasındaki fark köylüleri iki jandarmaya karşı teveccühkâr bulunduruyor.

Bu teveccüh ve itimad köylülerin kendi köylerinde karagollar taleb etmiş ve bir fedakârlıkla inşaaasını der-ûhda eylemek suretiyle izhâr eylemektedir.

Bu hissiyât-ı memnuniyetkâraneye her zaman çiftlik ashabı iştirak itmediler. Bunlar iki jandarmayı istifade ettikleri sûisti'mâle bir mân 'a telakki etmişdirler.

Birkaç güzel ve şerif-i aver başka jandarma karagollarının te'sisinde bu büyük çiftlik sahipleri pek cüzi muâvenet gösterdiler.

Jandarmanın bu eşraf karşısındaki vaz'ıyyeti ekseriya pek nâzıkdir, çünkü jandarmalar her vakit iltizâm ve himâye olunacaklarından emin değillerdir.

Jandarma çiftlik sahipleri adamlarının muamelâtı örfiyesine karşı çiftçileri himaye hususunda büyük hizmetler görebilirler.

Ancak jandarmalarla karagol kumandanları vazifelerini ifâ ederken hiçbir şeyden korkmayacaklarını bilmelidirler. Bu da me'mûrin-i mülkiyyenin göstereceği tavır ciddiyet ve gayretle menûtdur(sayfa 71).

ÜÇÜNCÜ KISIM
LEVÂZİM
MAÂŞ VE TAZMİNÂT

Tensikâtın bidayetinden itibaren zâbitân atideki cetvelde gösterildiği vechle maâşâtın her iki zammından müstefit oldular.

Rütbe	Tensikâttan evvelki maâşât-ı mahiye	Yeni ma'aşat	
		1/14 Haziran 1904'ten 1/14 Ağustos 1907'ye kadar mahiye	1/14 Ağustos 1907'den mahiye
Guruş			
Miralay	2950	3020	3500
Binbaşı	1290	1610	1700
İdare emiri	1190	1240	1240
Yüzbaşı	660	850	1000
Tabur kâtibi	660	700	800
Mülazım-ı evvel	Süvari 530 Piyade 410	650	800
Mülazım-ı Sani	Süvari 430 Piyade 360	560	650

Bâ-lâde ki cedvel-i maâşât ile tayin bedelini irâ'e eder.

Jandarma zâbitân ve efrâdı kendilerine ait olan mahsusatı nakden alırlar. Tekaüd-i kanuna tevfiken zâbitân mahsusatından %5 aidat tekaüdiye olarak tevkif olunur.¹³² (sayfa 72)

1907 senesine ait yeni maâş cetvelini tanzim için bir jandarma zâbitânının rütbe mâ-fevkindeki süvari zâbitânının mahsusatı seneviyesine musavvi bir mahsusatı olması esasına istinad ettirildi. Süvari zâbitânın mahsusatı hesabında yem

¹³² Ordudan Jandarma hidemâtının müsdahdem zâbitân (tensikât-ı umûmiyye, mektepler, muâvini askerilere mülhik) Ordudaki rütbe maâşlarını alırlar. Ancak jandarma bütçesinden kendilerine mahiye 300 kuruş tazminat verilir.

bedeliyle, bir hayvânın bedel-i mübayaasının taksit-i senevisi ile ordu zâbitânının senede 323 guruştan ibaret elbise bedeli ithal edildi.

Fil-hâkikâ (1904) senesinden itibaren yeni maâştân müstefid olan jandarma zâbiti elbisesini kendi yaptırmaya ve hayvânına kendisi bakmaya mecburdur.

Bil-cümle jandarma zâbitânı atlıdır. Yalnız idare zâbitânı (idare emiri ve tabur kâtibi) tabî müstesnadır. Umûmiyyetle jandarma zâbitânı ikametgâhlarını bedel-i icarını kendilerini te'diye ederler, takım merkezlerindeki karagollarda zâbitân için birer oda tahsis edildi. Bu takım merkezleri ali'ül-ekser ehemmiyetsiz bir takım köylerde bulunduğundan zâbitânın münasib bir ikametgâh bulması pek müşküldür.

Muâvin-i askeriler konferansı bu son senede her jandarma zâbitâna ikinci sınıf bir jandarmanın emri bir olarak verilmesini kabul etti. Ancak kadro müsaid olmadığından bu karar muntazaman tadbik edilmedi.

A) Harcirâh

Bir ay hizmet-i seyahat eden her jandarma zâbiti ikametgâhı (sayfa 73) haricinde geçirdiği gecelerde harcirâh almak malikdir. Bu harcirâh iki kısımdır: Zâbita merkezinin bulunduğu arazide ve bölük mıntikasının dâhilinde icraât kılınan sabâhta küçük harcirâh bu hudud haricinde olursa büyük harcirâh verilir, elyevm mer'î olan 1904 tarihli nizâmnameye göre harcirâh cetveli atideki cedvele göredir.

Rütbe	Küçük Harcirâh		Büyük Harcirâh	
	Seyhat	İkamet	Seyhat	İkamet
	Guruş	Guruş	Guruş	Guruş
Miralaylar	15	10	25	14
Kaimâkâm ve Binbaşılar	10	6	25	14
Yüzbaşılar	6	4	20	12
Mulazım-ı Evvel ve Saniler	6	4	15	18

Zâbit aynı muvakkat mahalde birkaç geceyi geçirirse ikamet harcırahı ve diğer ahvâlde seyahat harcırahına müstehak olur.

Şimendüferle seyahatte zâbit şimendüfer biletinin bedelini alır. (Ümerâ birinci mevki' zâbitân ikinci mevki') Eğer seyahat büyük harcırah kısmına dâhil olursa zâbitân ayrıca üçüncü mevki' bilet-i Osmani'de alır. İki seneden beri Osmanlı zâbitânın harcırah tarifesini tezyid eylemek lüzumu tasdik edildi. Ve bu bapdaki teklifât 1323 bütçesinin tanziminde yapıldı. Bir netice hâsıl olmadığından (sayfa 74) 1324 senesi bütçesinin ikinci kısmında tekrar gösterildi.

Aynı zamanda birçok nevâkısı ve mühim bir takım fıkratı havi olan 1904 nizâmnâmesinin ta'adili de icra edilecektir. Bâ-lâdaki her iki nevâkısı karşı bir proje ihzâr edildi.

B) Efrâd

Efrâd maâşıda zâbitânın maâşısı gibi 1/14 Haziran 1904'den itibaren tezyid kılındı. Ancak o zamandan beri başkaca bir zam ve tezyid vuku' bulmadı.

Tensîkâttten Evvelki Maâşla Şimdiki Maâşın Tespiti (sayfa 75)

Rütbe	Eski Maâşât	Yeni Maâşât	
		1. Sınıf	2. Sınıf
Piyade Başçavuş	180	220	200
Çavuş	170	210	190
Onbaşı	160	200	180
Nefer	150	190	170
Süvari Başçavuşu	310	370	330
Süvari Çavuşu	300	360	320
Süvari Onbaşısı	290	350	310
Süvari Neferi	280	340	300

2. Sınıf maâşı tensîk görmüş jandarmaların kasabada ki hidemât-ı sâbite de istihdam olunanlara bil-umum tensîk görmemiş bölükler jandarmalarına i'ta olunur. Yalnız tensîk görmemiş jandarmalar ikinci sınıf süvari maâşı alırlar.

Jandarmalar aynen hiçbir ta'yin almazlar. Bu ta'yinâtın bedeli (erzak ve yem) maâşlarına dâhildir.¹³³

Binâenaleyh jandarma kendisini ve hayvânı varsa hayvânı iâşeye mecburdur. Süvari jandarması kezalik kendi bedelinden bir hayvân tedarîğine mecburdur. (hayvânat kısmına müracaat) elbise de kezalik jandarmanın kendi hesabınadır. Selanik merkez debboyu tarafından kendisine aynen verilir. ((2) elbise kısmına müracaat) buna mukabil süvari jandarmasından 20 piyadeden 18, 2. sınıftan 10 guruş mahiye tevkifat yapılır.

Selanik jandarma efrâdı cedide talebesi mahiye 90 guruş alırlar. Bundan 15 guruş elbise tevkifatı olarak kat' olunur.

C) Tazminât

1906 senesi nihayetinden itibaren karagol kumandanlarıyla yazıcılara istihdam olundukları müddet zarfında vazifelerini hüsn-ü ifâ eyledikleri (sayfa 76) ve evsaf-ı lazıma haiz oldukları tahakkuk edince vazife mükâfatı i'ta edilmektedir.

Bu tazminatın mahiye miktarı ber-vechi atidir:

Başçavuşlar 450, çavuşlar 300, onbaşılar 200, neferlere 10 guruştur. Bu mükâfat dûçâr mücazat olanlardan veyahut vezifesinde ihmal ve tekâsül gösterenlerden kat' olunur.

Bu mükâfat esas i'tibâriyle okuyup yazması olan karagol kumandanlarına verilir. Büsbütün müstesna bir mahiyetde olmak üzere karagol kumandanları sıfatıyla evsaf-ı istisnaiye gösteren ümmi rütbelilere de verilir. Fakat bu gibi ahvâlde mükâfatın miktarı ümmi posta kumandanlarının yanında bulunması mecburi olan yazıcı neferine ait 10 guruş noksan olarak verilir.

Ordunun harcirâh nizâmnâmesinde muharrer olan ahvâl haricinde hiçbir nefere tebdil-i mevki'ndan dolayı harcirâh verilmez. 1906 ve 1907'deki muâvin-i askeri konferansında hizmet mecburiyetiyle ikametgâhların haricinde geceleme mecburiyetinde bulunun efrâda da harcirâh i'tası arzusu der-miyân edilmişse de 1323 bütçesin de gösterilen bu teklif semeredâr olmadı.

¹³³ Erzak (40) ve yem (120) kuruş hesap edilir.

Bu babda bir proje hazırlanmıştır.

Müfettiş-i umûmiyye Cenerâl De Corcis arasında cereyan eden mükâlemât-ı şifâhiyeden posta ve sevkine me'mûr olan jandarmalar ile çanta (sayfa 77) nakleden jandarmalara ait olduğu makamdan bir tazminat i'tasını ümit ettirmektedir.

Bu babda müfettiş umûmîliğe vuku' bulan teklifât 32-8-323-5-9-1097 muharrerât (15538) henüz bir netice-i hale mazhar olamamıştır.

D) Maâşın Te'diyesi

1907 senesinde vilayât-ı selasenin muamelet-ı nakdiyesine me'mûr olan Osmanlı bankası ile yapılan bir itilafı müteakib maâşâtın te'diyesine muktezi mebalîğ doğrudan doğruya her ay bölük kumandanlarına kaza merkezlerinde mevcut ise banka şubeleri veyahut kaza mal müdüriyeti tarafından te'diye olunmaktadır.

Bu suretle her taburdan bir zâbitân mebalîğ-i mukteziyeyi almak için vilâyet merkezine gelmesi ve bölüklere ait mebalîğın kezalik birer zâbit ile gönderilmesi usulü ilga edildi.

Bölükler her karagola karagol mevcûdunun esamisini müş'ir bir defterle maâşâtı gönderirler ki bil-ahire efrâd tarafından temhir olunan bu defter makbuz makamına kaim olur. Bu irsalat-ı para alındıktan sonra en kısa bir zaman zarfında vuku' bulur ancak hidamet-i adiyenin ihlalinden tevakki olunmalıdır. Tensikâttan mukaddem müfrez karagollardaki jandarmalar maâşlarını almak için bizzat bölük merkezine gelirler. Vehayut kendi mühürlerine hamil olan arkadaşlarından birini paraları (sayfa 79) almak ve makbuz defterini mühürlemek üzere gönderirlerdi.

Tensikât bidayetinden beri maâşat tedahüle kalmayarak gayet mumtazan te'diye olunmaktadır. Maalesef bu zamandan evvel vuku' bulan mütedahil maâşâtın pek cüzi bir kısmı te'diye olunabilmiştir. Bu mütedahil maâşât alakadarının veya akrabalarının hükümete olan vergileriyle kapatılmaktadır.

E) Âidât-ı Tekâüddiye

Jandarma nizâmnâmesinin 26. maddesine göre jandarma zâbitân ve efrâdının gerek kadimen ve gerek ma'lûliyet hesabıyla hakk-ı tekaüdleri ve vefatları vuku'nda ailelerinin hukuku eytamı askeri tekaüd kanunuyla ta'yin edilmiştir.

Mamafih jandarma nizâmnâmesi jandarma efrâdına 15 sene hizmetten sonra hakk-ı tekaüd bahş etmektedir.

Hâlbuki 30 Kanun-i evvel sene 321 tarihli tekaüd kanunu mevcibince bu hakk-ı tekaüd ancak 20 sene hizmetten sonra bahş olunmaktadır. Bu nizâmnâmenin

jandarmaya tatbiki ba'zı tereddütü mucib olmaktadır. Mesela tekaüd maâşının hesabında jandarmanın maâş mahsusu yoksa ordudaki emsali rütbesinin maâş üzerine mi hesap olunacaktır. Sarâhaten anlaşılmıyor.

Bu karışık ahvâl nazar-ı dikkate alındığı takdirde mübhemiyet daha ziyade artmaktadır. Çünkü i'ta edilecek tekaüd maâş hesabâtının (sayfa 79) hangi esas üzerine yapılacağı ta'yin eylemek gayr-i mümkündür. Binâenalyeh tekaüd kanununun esasât-ı umûmiyyesinden jandarmaya kabil-i tatbik tadilat-ı mahsusaya haiz hususi bir nizâmnâme neşri elzemdir.

Melbusât, Techizât, Teselluhât, Hayvânât

A) Melbusât, Techizât

Jandarmaya melbusât aynen i'ta kılınır. Melbusâtın esmani jandarmanın her ay maâşlarından vuku' bulan tevkifat ile te'diye olunur. Usulen her jandarmanın 3 kat elbisesi vardır. Biri mavi çukadan ma'mul setre ve pantolonu havi büyük üniforma, aynı kumaşdan ma'mul çaket ve külota havi kışlık elbise ile ketenden ma'mul çaket ve patolondan ibaret yazlık elbise.

Bunlardan yalnız büyük üniforma resmen irade-i padişahiye iktiran eylemiştir. Maa-hazâ büyük şehirlerle ikinci derecede ki kasabalarda eyam-ı resmîyede iktisa olunur.

İkinci sınıf jandarmalar eski biçimde koyu lacivert çukadan pantolon setre ile kışlık elbise ve ketenden ma'mul ceket ve pantolon ile yazlık elbise iktisa ederler.

Resmî ayakkabı çizmedir. Yalnız süvari çizmelerinde mehmüz (sayfa 81) vardır. Fakat hidemât-ı hariciyede jandarmalar çarık ile tozluk giyerler.*

Mevsim-i şitada yağmurlu günlerde jandarmaların kullandıkları manto sitre kumaşına müşabe çukadan i'mal edilmiş kukuletalı kapputtur. Elbise tevkifatına gelince her ay süvari jandarmaların maâşından 20 ve piyadelerden 18 ve ikinci sınıf efrâdten 10 guruş tevkif edilir. Bu miktar-ı tevkifat, tensikâtın esasında ta'yin edilmişti. (1 Haziran 1904 tamimi) jandarmanın 5 senelik hizmet mükellefiyeti esnasında alacağı elbise ve eşya fiyatının bu müddet zarfında işbu tevkifat ile tesviye edileceği zannedilmişti. Hâlbuki işbu 4 senelik tecrübe esnasında hakikat-i hâlin

* İtalya'ya sipariş edilmiş ve efrâde tecrübe tevzi' edilmiş olan kunduralardan iyi bir netice istihsal olunamadığından bu modelden sarf-ı nazar edildi. Meheza mevcûd kunduralar isti'mal edilecektir.

böyle olmadığı ve 5 sene hitâmında jandarmanın hükümete borçlu kalacağı ta'yin edildi. Binâenaleyh bu hal ve vaz'iyet karşısında tadilât-ı lazıma icrası icab eylemektedir. Elbise debboy-ı umûmiyyesi alakadar her iki taraf için de makul bir suret-i hal bulabilmek için birtakım esasât ihzarıyla meşgul olmaktadır(sayfa 81).*

Melbusâta müteallik eşya, küçük teçhizât (çamaşur, kundura) ile büyük teçhizât, hayvân takımı Selanik Alay Kumandanlığı dairesi yanında tesis kılınmış olan elbise merkez debboyu tarafından tedarik ve muhafaza olunmaktadır. Bu müessese 1904 senesinde Selanik Hükümet Konağı'nın alt katında te'sis olunmuş ve binbaşı rütbesinde bir müdirin idaresine verilmiştir. Müdüre bir idare emiriyle bir tabur kâtibi (elyevm bu mevki' bir mülazım-ı sani tarafından işgal olunmaktadır.) muavenet eylemektedir.

Tensikât-ı Umûmiyye idare-yi merkeziyesinden Binbaşı Goroni, merkez debboyunun merâkebesiyle mükelleftir. Selanik alay kumandanı ile bir Rus zâbiti debboyun kontrol me'mûru tensik zâbiti iledebboyun üç zâbitinden mürekkeb bir komisyon debboyun idare-i umûmiyyesine mukavelelerin tanzimine, müte'ayidlerin teslimâtına ve imalâtına nezaretle mükelleftir.

Melbusât ve ayakkabı imalâtı Selanik o bâb sanayisine veriliyor. Elbiseler debboyda makasidarlık hizmetiyle görevli iki kişi tarafından kesilir.

Ma'lûmât-ı dâhiliyeyi tervic eylemek hususundaki arzu-yı samimiye rağmen şerâit-i lazımaya haiz eşya bulmak imkansızlığı karşısında gerek ham ve gerek ma'mul eşya için memalik-i ecnebiyeye müracaât mecburiyetinde kalınmaktadır.

Atideki cedvel-i elbise debboyunun bidayet tesisinden beri tedarik olunan eşyanın başlıcalarıyla vuku' bulan i'malatın kıymetlerini göstermektedir (sayfa 82).

* Elbise fiyatı hakkında alınan ma'lûmât yek-diğerine muhaliftir. İngiliz zâbitânına nazaran 5 sene zarfında birinci sınıf piyade jandarmasına tevzi olunan elbise ve eşyanın bedeli 2836 kuruş İtalyan zâbitânına nazaran takriben 1700 kuruştan ibarettir. Binâenaleyh elbise tavgifatı takriben 38 kuruş olmak icab eder.

Nev'-i Eşya	Tedarik Olunan Mahall	Mikdar	Kıymeti Guruş
Elbiselik Cuha	İstanbul	20.000 metre	7.460.000
“	Londra	40.000 “	1.004.000
“	A. Rus Şiyo	56.000 “	1.804.107
Yazlık elbise kumaşı	Ureni . Müvenza	191.815 “	656.756
Astarlı Keten	“ “	40.300 “	100.660
Fes	Skavya. Murtara	160.000 adet	54.500
Çizme	Muhtelif , Selanik	20.200 çift	
Çarık	“ “	9.300 “	90.350
Battaniye	Piyeron . Bardolini	6.033 adet	3.050.000
Gömlek	İtalya Harbiye	22.000 “	370.000
Don	Nezareti	22.000 “	
Bezden Mamul Çanta	“	3.842 “	75.000
Ekmek Torbası	“	6.000 “	370.000
Eğer Takımı	Kontatar Noren	331 “	148.00

Selanik'te İ'mal Olunan Eşya (sayfa 83)

Nev-i Ma'mulat		Miktar	Kıymeti, Guruş
.....		2000	40000
Hidmet Elbisesi	Birinci Sınıf	14000	183000
	İkinci Sınıf	5780	83000
Yazlık Elbise	Birinci Sınıf	15000	103000
	İkinci Sınıf	6500	41600
Ceket Pantolon		7000	108000
Kapput	Birinci Sınıf	2900	6500

Elbise Merkez Debboyunda Ma'mûl ve Gayr-i Ma'mûl Eşya (sayfa 84)

Büyük Üniforma (Setre Pantolon)	131 Kat
İkinci Sınıf Elbisesi	21 Kat
İkinci Hidmet Elbisesi(Ceket,Pantolon)	1603 Kat
Yazlık Hidmet Elbisesi birinci sınıf	3376 Kat
Hidmet Elbisesi ikinci sınıf	815 Kat
Kapput elbisesi birinci sınıf	228 adet
Kapput elbisesi ikinci sınıf	342 adet
Süvari Pantolonu	149 adet
Gömlek	6.139 ‘
Don	6.082 ‘
Fes	7.037 ‘
Çizme	1.018 ‘

Çarık	3.562 ‘‘
Dolak, Tozluk	2.353 ‘‘
Çorab	1.924 ‘‘
Açık Mavi Çuka	5.823 metre
Koyu Mavi Çuka	7.395 ‘‘
Astar	9.715 ‘‘
Yazlık elbise ve keten	28.253 adet
Battaniye	441 ‘‘
Eğer Takımı	20 ‘‘
Kütük	1.285 ‘‘
Tüfenk kayışı	3.012 ‘‘
Bel kayışı	435 ‘‘

Her alay kumandanlığında her 3 aylık ihtiyaca göre mevâdd-ı lazıma haiz olması lazım gelen alay debboyları te’sis olunmuştur. Bu alay debboyları bölükler tarafından her 3 ayda veya daha evvel gönderilen ihtiyaç cedvellerine nazaran lüzumu olan eşyayı ihzâr ederler. Bunu müteakib debboy-ı umûmîden eksikliklerini ikmal eyerler. Her jandarmada bir elbise cüzdanı vardır. Bu cüzdan almış olduğu eşya ile ta’vizâtına mukabil maâşından vuku’ bulan tevkifatı gösterir. Bir jandarma suret-i ka’tiyede kıt’asını terk eylediği zaman elbise ve eşyay-yı askeriyesi kendisinden alınarak takdir fiyat edilir ve bu takdir olunan kıymeti elbise cüzdanındaki hesabına kayd olunur. Bundan sonra hesabı görülür. Hesab neticesinde deyni ile matlubi arasındaki mü’vazene jandarmanın lehine çıkacak olursa bakiye-i matlubi kendisine te’diye olunur. Eğer bil-akis deyni matlubından ziyade ise, ki hal-i hazırda heman daima böyledir, jandarma hükümete karşı borçlu kalmış bulunur.

Hal-i hazırdaki usuli ilbasın mucib olduğu ciddi müşkülât merkez debboyunun uzun müddet borçlu kalması keyfiyetidir.

Fil-hakika debboyun dû-çâr olduğu müşkülât yalnız jandarmaya i’ta olunan eşyanın uzun bir zaman zarfında te’diye olunmasından değil aynı zamanda melbusât ve teçhizât işinin muntazaman cereyanı için gerek ham ve gerek ma’mül eşya

tedariki mecburiyetinde bulunmasından ileri gelmektedir. Binâenaleyh tevzi‘ eylemiş olduğu eşyanın bedelini ancak uzun bir (sayfa 85) zamanda alacağı için elinde heman hiçbir avans bulunmuyor. İşte şimdi karşılığı olmayan bu açık 937.379 guruş gibi mühim bir meblağa bâliğ olmaktadır.

Debboy umurunun muntazaman cereyanını te‘min için lüzumlu olan mübayaatı yapmak hususunda müteveffa Ceneral De Corcis merkez debboyunun borcunu şahsıyla te‘min eylemiş idi.

Bu mahzure jandarmanın mesarif-, bütçesine (1) bir defalık duyûn-ı mevcûdesinin imhasına kâfi meblağ (2) her sene malzeme ve eşyanın tecdidine muktezi-i tahsisât ilave etmekle çare bulunabilecektir. Diğer taraftan vuku‘ bulacak tevkifât vesaire aynı bütçenin vâridât faslına yazılarak tahsisâtın yekûnü, birinci sene müstesna, umuruna tezyid edilmiş olmayacaktır.¹³⁴

Bâ-lâda beyân olunan esbabdan dolayı bütçeye ilavesi elzem olan melbusâta muktezi mebalîğ diğer cihetten daha müsait şerâit dairesinde mühim mübâyaatın icrası faydasını te‘min eyleyecektir.

Büyük techizât eşyası (bel kayışı, *okunmuyor* vesaire) hükümetin malıdır. Binâenaleyh jandarmada ancak müddet-i hizmetleri esnasında muvakkaten (sayfa 86) verilmiş olduğundan jandarma tarafından bedeli tevzi‘ye olunmaz. İşbu techizât jandarma elbise debboyu tarafından her sene bütçeye konulan tahsisat ile işтира‘ olunurlar.

Hayvân takımına gelince: Bunlar bil-akis süvarinin malı olduğundan asmani jandarmalar tarafından tesviye ediliyorlar. Eyer takımının esmani defaten tesviye edilmediği takdirde hayvân mübayaası için verilen tazminata mukabil vuku‘ bulacak tevkifât ile karıştırılarak her ay nihayetinde hususi bir tevkifat ile tesviye ettirilir. Tam bir eyer takımının fiyatı 450 guruştur.

Netice: Tensîk olunmuş jandarmanın bu şu‘be idariyesi suret-i muntazamada cereyan etmiyor; yalnız müfettiş-i umûmiyyenin lütuf-ı delaleti ile vuku‘ bulan ta‘ahhüdâte karşılık bulunabiliyor. Fakat bu da gayr-i muntazam bir surette oluyor.

¹³⁴ Merkez elbise deboyu tarafından idare olunmak üzere tasarruf sandığı tesisi kararkir olmuştur. Bu sandık masraf-i ruzmereye muktezi mebalîğ temin eyleyecek ve birkaç sene içinde yalnız mübadele suretiyle ihtiyacata kifayet eyleyecektir. Bu sandık sermayesi ihtiyat ile kullanılmalıdır ki daimi surette ta‘ diyata tekabül edebilsin.

B) Teselluhât

Tensîkâten mukaddem ve tensîkâtın ilk senelerinde jandarmalar martini tûfengiyle müsellağ idiler. (Süvari jandarmalarda da piyadeler gibi aynı muadilde tûfengler vardı). Bu eski ve ekseriya pek iyi tutulmamış olan tûfengler sıhat-i endâhte malik olmadıklarından heman umûmiyyetle son sistem esliha ile mechuz çetelerle müsademe esnasında jandarmalar mâdûn mevki'nde kalıyorlardı (sayfa 87).

Bu ahvâlden dolayı jandarma zâbitânı hatta tensîk zâbitânı mütemadiyen eslihanın tebdilini talep ediyorlardı. 1906'da tensîkâta me'mûr muâvinlerin bir konferans neticesinde süferaya tevdi' olunan bir muhtıranın bir maddesi de jandarmaların (Filinta Noidde *okunmuyor*) kısa küçük çaplı seri ateşli tûfenglerle techizini talep ediyordu.

Bu arz-ı talep son mart ayı içinde Osmanlı ordusunun elinde bulunan mavzer tûfengleri cinsinden 3807 tûfengin jandarmaya i'tası suretiyle kısmen is'âf edildi. Her tûfenge yüz fişeng verildi. Bil-ahire jandarmada 1138 mavzer tûfengi ihzâr eyledi. Müfettiş umûmîlikden mevrud işarete nazaran daha 235 mavzer verilecek mecmu'î (5180)e balığ olacaktır.

Ahiren mevcut olan 1138 tûfeng de jandarmaya verilen tûfenklerin çapında idi. Bu son defa verilenler teferruâtı i'tibâriyle daha mükemmeldir. Eski tûfengler peyderpey yeni tûfenglerle tebdil olunacaktır.

Efrâd-ı cedideye endâht için 50 fişeng i'ta edilir. Kıt'atte bulunan jandarmaya endâht için 8 fişeng verilmektedir.

Tevzi' edilmiş olan esliha efrâd-ı cedide mektebinin debboyunda muhafaza edilmektedir. Mektebin tûfengçi ustası umûmiyyetle isti'mal olunan eslihaden mahallerinde ta'miri kabil olmayanların ta'miratıyla mükelleftir. Binâberin jandarma mevcûd hâzırının seri ateşli tûfenglerle teslihi keyfiyeti te'min edilmiştir. Ancak hususât-ı atıye şayan-ı dikkatdir. Bu esliha askeri muâvinlerin muhtıralarında talep ettikleri Fransız (sayfa 88) jandarmalarının eydi-i isti'malinde bulunan veyahut jandarma hidematının ifasına daha elverişli olan İtalyan karabiniyerlerinin eslihası gibi kısa ve hafif esliha değildi. Saniyen jandarma mevcûd hâzırının tezyidi karşısında yeniden silah olmak için teşebusât ve muhaberât-ı cedide bulunmak icab edecektir.

Muâvin askeriler jandarmaların böyle bir tûfengten mâ'adâ bir revolverlerle de mücehhez olmalarını arzu etmişlerdi. Çünkü ba'zı ahvâl ve müsademelerde

revolverlerin isti'mali tûfengten daha kolay ve daha müessirdir. Meselâ bir kalabalık içinde bir ev dâhilinde yakından ve birdenbire dû-çâr-ı tecavüz olan jandarma revolverini daha güzel istimal eyler. Bu mesele elyevm İstanbul'da mevki-i müzakerededir. Kariben bunların suret-i memnuniyetkaranede hall olunacağı ümid olunmaktadır.

C) Hayvânât

Jandarma zâbitân ve efrâdı binecekleri hayvânları kendileri tedarik ederler. Bidayette jandarmalar hayvânlarını kendi diledikleri gibi tedarik ediyorlar. Kumandanlığın hiçbir müdahalesi vuku' bulmuyordu. Bittab' bu usul bir çok muhaziri dâ'i idi. Hayvân tedarigi için jandarmalara hükümet tarafından hiçbir avans verilmediğinden merkûmân bir hayvân mübayaasına muktezi mebaligi gayet ağır şerâit altında hâricden istikrâza mecbur oluyordu, bu suretle senelerce borç altında (sayfa 89) kalıyordu. Bittab' fazla duyûna giriftar olmamak için görünüşü, o kadar fenâ değildi fakat hizmete elverişi olmayan hayvân mübayaasına mecbur oluyorlardı.

Bu muhazir-i muhtelifeyi izale için hayvân mübayaası mecburiyetinde bulunan her jandarmaya 800 guruş ta'viz i'tası karar-kîr oldu. Bu ta'viz mahiye maâşlarından icra kılınan 30 guruş tevkifat ile te'diye kılınıyordu. Mübayaaya olunan hayvân jandarmanın mensub olduğu bölük kumandanıyla tensik-ı zâbitândan ve yine diğer jandarma zâbitânıyla baytardan mürekkeb bir komisyonun muayenesinden geçirilir. Gerek hayvânın ve gerek hayvân takımları için verilen ta'vizât ve buna mukabil icra kılınan tevkifata aid hesabât-ı şahsiye neferin elbise cüzdanına kayd olunur.

Jandarmanın binek hayvânâtı keyfiyetinin daha ziyade ıslahı için Efrâd-ı Cedide Mektebi tarafından bir miktar hayvân mübayaaya olundu. Bu hayvânlar mezkûr mektebde süvariye tefrik olunacak efrâdın fûrusiyet ta'lîmlerinde kullanıldıktan sonra esmânının te'diyesi baladaki şerâit tahtında olmak üzere mekten çıkan bu süvari efrâdına tevzi' olundu.

Ya doğrudan doğruya hükümetten hayvân veyahut hayvân ta'vizi alan jandarma borcunu tamamıyla te'diye etmeden terk-i hizmet edecek olursa derhal mütebâki-i deynini defa'aten tasfiyesi icab eder. Aksi halde hayvânıyla takımı kendisinden istirdad olunarak takdir olunacak kıymeti cüzdanındaki duyûnât hanesinden matlubat hanesine geçirilir (sayfa 90). Eğer bu suretle de borcu tamamıyla tesviye edilmiyorsa elbise esmânını kalan borcunun şerâit tesviyesine tabî bulunur.

Hidmet esnasında yaralanmak veyahut herhangi bir kazaya dû-çâr olmak yüzünden jandarmanın hayvânı mürd olur veyahut hizmet edemeyecek hale düşer ve kıymetini kaybederse hayvân bedeli veya satılabilecek haldeyse tenezzül kıymetle münasib bir meblağ jandarmanın bütçesinden te'diye kılınur.

Jandarmanın hayvânâtı muamelesini tanzim ve aynı zamanda süvari jandarmasının hal ve vaziyetini ıslah için Cenerâl De Corcis her süvari neferinden mahiye kat' olunacak 20 guruş hayvânât sermayesi sandığı teşkil etmeyi düşündü. Bu sermaye ile hayvânât almak mecburiyetinde bulunan jandarmalara tevzi' olunmak üzere muktezi hayvânât mübayaası edilecek ve bu suretle jandarmanın kendisi tarafından hayvân tedariki usulü ilga edilmiş olacaktı.

Binâenaleyh jandarmalar hayvâna malik olmak için ayrıca bir para vermeye mecbur olmayacaklar. Ve bu suretle kendileri hayvân tedarik istedikleri zaman daha ziyade suhûlete mazhar olacaklardı. Bundan başka altı sene hizmetde hayvânı muhafaza eden jandarmanın bu müddet zarfında hayvân esmânını kemilen kapanmış olacağından mahiye i'ta eyleyeceği 20 guruş hayvân sermayesi sandığına konulacak yerde jandarmaya i'ta olunacaktır(sayfa 91).

Esasen iyi bakılmış olan bir hayvân 6 seneden ziyade hizmet edeceğinden bu suretle jandarmanın hayvâna sahip olmak gibi bir mükafâta nail olmuş bulunacaktı. Her ay verilen 20 guruş 6 sene zarfında 1440 guruş eder ki bir jandarmanın hayvânının vusâtı fiyatının fevkindedir. Bu hâsıl olan fark ile bir emniyet sandığı (Sigorta) tesis olunacak ki yalnız hizmet esnasında değil hizmet haricinde de vuku'a gelen kaza ve **ziyâlarda** (ancak jandarmanın bizzat kendisi sebebiyet vermiş olmasın) bununla hayvânının tazminatı te'diye edilmiş olacaktı.

1323 senesi bütçesi tanzim olunduğu sırada bu teklifât yapıldıysa da muktezası ifâ kılınmadı ve müsa'ade-i ali istihsal olunmadı. Aynı teklifât 1324 senesi bütçesinin ikinci kısmında da tekrar edildi.

Zâbitân_ Umûmiyyetle jandarmanın zâbitânı binecekleri hayvânı bizzat hariçten kendileri tedarik ederler. Bir hayvânla takımları mübayaasının istilzam eylediği masarif-i mühimmeden dolayı zâbitân, hayvân için 1200 ve eyer takımı için 300 guruş ta'viz alırlar ki bunu maâşlarından mahiye vuku' bulan tevkifât ile tesviye ederler.

Efrâd ve Hayvânâtın İâşesi

Maâşât bahsinde beyân olunduğu vechile jandarmalar gerek iâşelerini ve gerek hayvânâtın i'âşesini kendi tahsisatlarından tesviye ve tedarik iderler(sayfa 92).

Efrâd İâşesi

Bölük kumandanlarıyla tensîk zâbitânı mümkün olduğu mertebede bir karagolda bulunan efrâdın müctemien ta'âm etmelerini teşvik etmektedirler. Yeni inşa edilmiş olan bil-cümle karagollarda oldukça muntazam bir matbah vardır. 1323 senesi bütçesinde yemek pişirilmesine mahsus kap-kacak tedarîği için bir tahsisât konulmuşsa da tasdik-i nazar tepenahiye iktirân eylemediği için istifade olunamadı. Jandarmalar kendileri istedikleri kaplarla bu işi görmektedirler.

Birlikte ta'âm etmek usulü heman birçok karagollarda tatbik olunmaya başladı. Karagoldaki nöbetçi neferi, hidamet-i hariciyede bulunan arkadaşlarının yemeklerini ihzar etmektedir.

Mevcûdu ziyade karagollarda, ta'âmhaneye ayrıca bir usta tahsis edilmiştir. Şehirlerde kendi yemeklerini bizzat ihzar etmekten kaçındıklarından jandarmalar ekseriyetle karagollarına civar, kısmen ucuz lokantalarda ta'âm etmektedirler ki inzibât ve hıfz-üs-sıhha noktasından muhâziri mucibdir. Mevcûdu ziyade olan karagolların taksimâtı müsaid olduğu takdirde efrâdın müctemien ta'âm etmelerini te'min eylemek lazımdır. Böyle mevcûdu ziyade karagollar masarif-i şahsiyelerini fazla tezyid etmeksizin bir sivil aşçı tutabilirler (sayfa 93).

Hayvânât Yemi

Jandarmalar hayvânâtının yemini buldukları mahallden tedarik ederler. Pek kesir olan hidemât-ı hariciye esnasında hayvânlarına muktezi yemi hancılardan tedarik ederler. Memleketin usûl ve teâmülüne nazaran hancılar hayvân için ahur kirası talep etmezler. Ancak verdikleri yemin parasını alırlar. Bir zamanlar jandarmaya da tatbik edilmek istenilen müteahhiden yem tedarikle jandarmalara aynen i'tası bu esbattan dolayı kaideli değildir.

1907 senesinden beri yem fiyatlarında husule gelen galâ dolayısıyla jandarmaya verilen mahiye 120 guruş main yem bedelinin kaza kaimâkâmının riyaseti altında mahalli jandarma kumandanıyla meclis-i idare ve meclis-i belediye a'zasından mürekkebe bir komisyonun râyice nazâran ta'yin edileceği fiyat i'tası karar-kîr olmuştur. Yem bedelinin esasâtını tesbite hizmet eden yevmi yem miktarı 3 kıyye arpa (3 kilo 840 guruş), 4 okka saman (5 kilo 120) dan ibarettir.

Hayvân îâşesinde samanın gösterilmesi jandarma zâbitânının ve gerek tensîk zâbitânının şikâyetini mucib olmuştur. Çünkü bazı mahallerde saman tedarîği imkânı olmadığından umûmiyyetle jandarmaların ot ile hayvânlarını besledikleri ve bunun fiyatı da saman fiyatından yüksek olduğunu beyân etmişlerdir(sayfa 94).

4- İkametgâh

Hâl-i İbtidaiyye

(Teşkilat-ı umûmiyye, birinci kısım) bahsinde beyân olunduğu vechile tensîkâten mukaddem jandarma bölükleri efrâdı heman ekseriyetle kaza merkezlerinde toplanmışlardı. Ancak bir ehemmiyet-i mahsuseyi haiz nahiyeler gibi mevaki‘ de ve bir hususi tarassud ve nezâret istilzam eden mevaki de 2-4 hatta ba‘zen tek jandarmadan küçük müfrezeler bulunuyordu.

Kaza ve nahiye merkezlerinde umûmiyyetle jandarmalar hükümet konaklarında birleşmiş bulunuyordu. Fakat ba‘zen hükümet konağında müsaid mahall bulunmadığı zaman (Süvari jandarmalar hakkında ekseriye vakı‘ idi) efrâdın bir kısmı hanlarda ikamet ediyordu. Diğer mahallerde jandarmalar ya birtakım eski karagöhlanelerde veyahut köylüler tarafından gösterilmiş mahallerde bulunuyorlardı.

Suret-i umûmiyyede gerek kaza ve nahiye merkezinde olsun gerek diğer mahallerde bulunsun bütün bu ikametgâhlar fena bir halde idi. Karagöhlânın memleketin her tarafında muntazaman te’sis ve tevzi‘ sırasında en evvelâ iskân meselesiyle iştigal edilmek lazım geldi. Bu karagöhlânlardan büyük bir miktarının sürat-i mümkününe ile te’sisi icab ettiğinden bu mesele de ilzâm-ı sürat edildi. Eski müfrezelerin bulunduğu mahaller kabil-i iskân ise heman onlardan istifade edildi. Hükümete aid (sayfa 95) mebaninin âdem-i mevcûdiyyetinde köylü veya sahibi tarafından verilen veyahut icarla tutulan mahallere yerleştirildi. Ekseriye icarlı idi. Bedel-i icarlar jandarma bütçesinden tesviye olundu.

Yeni Karagöhlâne İnşası

Aynı zamanda bu muvakkat ve suret-i umûmiyyede işe yaramaz mebani yerine daha kullanışlı ve jandarmanın haysiyetiyle mütenâsib diğer mebani vücûda getirmek hususuna tevessül edildi.

İnşaat-ı lazıme öyle yüksek bir masrafı mucib etti ki bunu gayet dar olan jandarma bütçesine idhal etmek imkânı yoktu. Müfettiş-i umûmî Fransa ve İtalya’da

ikametgâhlarının mahalli bütçelerine aid olduğu (vilâyet, sancâklar)* mutalaatına istinad ederek yeni inşa olunacak karagolların ahaliye tahmil edilmesine ve alelade menâfi-i umûmiyeye müteallik hastahane, kışla, hükümet konağı gibi mebaninin inşasında kullanılan iane usulünün tatbikine karar verdi.

Bidayette her karagolun mıntikasında bulunan köylülerin ianesiyle inşası (sayfa 96) düşünöldü.

Fakat Cenerâl De Corcis bu usulün büyük mahzurları olduğunu meselâ dağlık arazilerde yalnız fakir 2-3 köy ahalişi bu masrafı yükleneceklerini hâlbuki ovalık mahallde zengin 20-30 köy ahalişi arasında taksim olunmak gibi adalete menafî ve ba'zen tatbiki gayr-i mümkün halet zuhur edeceğinden toplanılacak ianenin sancâkaların arzusu gibi liva merkezlerinde değil kazalarda toplanmasını, bu suretle muhâzir-i sâlifenin kısmen izalesinin te'min edileceğini beyân ve istihsal eyledi.

Müfettiş-i umûmîliğin 29 Ağustos – 11 Eylül 1905 tarihli emr ve ta'mimi vuku' bulacak ianenin şekl-i cibâyet ve mebaninin suret-i inşasını tayin ve tesbit eyledi.

Bu emirdeki fikr-i esasî her kazada kaimâkâmın* riyaseti altında mahalli jandarma kumandanıyla (umûmiyyetle yüzbaşı) ve merkez kazada meclis-i idare ve belediyeden müntahab iki hristiyan azadan mürekkebe bir komisyon teşkilidir.

Kazanın tensîkâte me'mûr olan zâbit komisyonunun icraâtını (sayfa 97) takib ile mükelleftir. İnşa edilecek mebaninin cedveli (en elzem olanlara inhisar eden cetvel) muâvin-i askeriler tarafından tesbit ve me'mûrin-i idareye tevdi' edildiler. Tensîkât-ı umûmiyye merkezi en ziyade müstacel olan 559 piyadelik karagolhanelerle muhtelit karagollar ve kazalarda yapılacaklara esas olabilecek takım merkezlerindeki karagolhanelere aid plan numuneleri vücuda getirdi. Bütün bu mebani bir zemin kati ile birinci kattan ibaretti. Her binada efrâd koğuşundan başka bir karagol kumandanı odası, bir emniyet odası ve bir matbah vardı. Muhtelit karagollarda iktisada ri'âyet edilmek için ahurlar zemin katına konuldu. Umûmiyyetle atiyen daha sahi bir tarzda yapmak ve ahurları ayrı bir binaya koymak için masrafın tezyidi tercih edildi.

* Bu mukayese tamamıyla doğru değildir. Çünkü Türkiye'de belediyelerden başka mahalli idarelerinin Fransa ve İtalya vilayetlerinde olduğu vâridât mahalliyeden mürekkebe müstakil bütçeleri yoktur.

* 1907 Teşrin evvelinde inki'âd eden muâvin askeriler konferansında gösterilen lüzum üzerine müfettiş-i umûmîlik inşaat komisyonlarının riyaseti kaymakamlardan alarak mahalli jandarma kumandanlarına (bölük, tabur kumandanı) verdi. Ma-hazâ müfettiş-i umûmîliğin 16 Mart 1324 tarihli tahriratde kaimâkâmların inşaat komisyonuna muâvinette devamlarını ve bilhassa iane cem'inde gayretlerini zikr ve tahsis eylemektedir

Komisyonlar vuku‘ bulacak inşaata muktezi-i masârif lazıma esmânı ta‘yin etmiş olduklarından atide beyân olunan vergi tarzında köyler tarafından sene-i cariye esnasında mal sandıklarına i‘ta kılınan meblağın cedâvil-i hesabiyesini tanzim ediyorlardı. Â’sâr, iğnam, temettü ve hayvânât-ı ahaliye rüsumu (bil-ahire lağv edilmiştir.)

İnşaata muktezi mebalîğ vergilerinin yekûnü tesbitinde köyler ile kasabalar arasında taksim edilmişti. Her mahaldeki tevzi‘ât ihtiyar meclisleri tarafından icra olunur. Ve muhtarlar bir makbuz mukabilinde ahalinin hesabını toplayarak mecmu‘unu komisyona teslim ederdi. Köylere (sayfa 98) taş, tuğla, ağaç ve kireç gibi malzeme-i inşaiyenin aynen i‘tasına müsaade olunmuştu. Bunların fiyatı kendi hisse-i iaşelerinden tenzil olunurdu.

1905 senesi hitamından itibaren kazalardaki komisyonlar sene-i atiyenin ilkbaharında inşaata başlayabilmek için inşaat münâkasasını ihzar ve icraya başladılar.

“Netâyic”

Atideki cedvel tensikâtın bidayetinden bugüne kadar ilk önce tensik olunmuş taburlarda icra edilmiş olan inşaat hakkında bir fikir i'ta eyleyecektir(sayfa 99).

Taburlar	Karagolların Yekunü	Evvelce mevcud mebani	İnşa olunan mebani				İnşa olunmakta bulunan mebani	İnşa olunacak mebani
			1905	1906	1907	1908		
Selanik	143	5		26	21	5	10	66
Siroz	64	5		16	12	4	10	27
Drama	29	12		9	2	1	1	4
Manastır	79	6		19	12	1	1	41
Üsküp	82	2		26	20	1	2	36
Yekûn	401	30		96	77	11	13	174
İnşa olunmuş ve inşa edilmekte bulunmuş mebani yekunü	197							

Bu son sene zarfında tensikâtına ibtidâr edilmiş olan Serfice taburunun 50 karagolu muvakkat mahallere yerleştirilmiştir. Fakat yeni mebani inşasına muktezi mebalîğ cem' edilmekte olup inşaata başlamıştır.

Bâ-ladaki cedvel evvelce tensikâtına başlanmış olan taburlarda yeni inşa olunan karagolların yekunü karagollar mevcûdu yekunünün heman nısfına müsâvi olduğu ve inşa edilecek olanların da umûmî karagolların %44'ü derecesinde bulunduğunu irâe eylemektedir. Kezalik bu cetvelden ilk sene zarfındaki inşaatın diğer senelere nisbeten fazla olduğu ve gittikçe inşaatın azaldığı görülmektedir ki bundan, yeniden

inşa olunacak karagolların pek uzun bir müddet zarfında ikmal olunacakları endişesine i'ta etmektedirler.

Bunun başlıca esbabı ber-vechi atidir: Birincisi her ne kadar ahali ve bil-hassa Hristiyanlar umûmiyyetle jandarma tesisatından memnun göründüler. Birçok mahallerde karagolların muvakkaten ikamesine binalar i'ta ettiler. Bir kısmı meccânen karagol inşa olunacak araziye terk eylediler. Bir kısmı kezalik meccânen malzeme-i inşaiye i'ta eylediler.

Fakat suret-i kat'iyede olmasa da esasen ağır olan vergilere muntazam yeni bir verginin ilave ve ihdâsı Makedonya köylülerinin vaz'iyet-i hazrasını vehametleştirdiğinden hoş görünmedi.

İlk birinci sene az bir miktardaki inşaat için hesap olunan iane layıkıyla istihsal edildi. Fakat ilk inşaat silsilesi ikmal olunduğu zaman diğerine geçilmek ve bu suretle yeni vergi taleb (sayfa 100) edilmek icab etti. Evvelce i'ta etmiş oldukları ianeyle hisselerini savmış olduklarını zanneden ahali bu defa o mertebe hüsn-i niyet göstermediler. Hatta ba'zı kazalarda paranın mefkudiyeti inşaatın geri kalmasını mucib eyledi. Vaz'iyet pek ziyade nezaket kesb eylemişti.

Bir taraftan ahalinin jandarma hakkında göstermiş olduğu hüsn-i kabul ve nazarin âdem-i hoşnudiye tebeddül etmemesi için tedabir-i tazyikiyeyi müracaattan çekiniliyordu.¹³⁵ Diğer cihetten bütçede mevcûd olmayan bu vergilerin, maliye komisyonunun kontrolü haricinde icra kılınmakta olan tahsilatı tamamıyla kanuni bir şekilde gibi gösteriliyordu. Ve-l-hâsıl bazı menatikda ihtilal komiteleri bu inşaat hisse-i ianesinin vermemeleri için ahaliye tazyikât ecr ettiler.

İkincisi; para mevcûd olduğu halde bile müteahhid ve amele bulunamadığı için ekseriya inşaat te'hirate dû-çâr oldu. Jandarma karagolhaneleri inşaatının bidayeti her tarafta ve bil-hassa Selanik Sancâğında umûmî, hususi inşaatın faal bir devresine tesadûf eylemişti. Gerek müteahhidler, gerek usta ve ameleler menfaatli iş bulmakta olduklarından uzak mahallere gitmek istemiyorlardı.

Usta ve amelelerin birçoğu Debre mülhakâtında bulunan köylüleri olduğundan Yunan çetelerin tecavüzüne maruz kalmak istemiyorlardı. Bu ahvâl ve esbabın hey'et-i mecmuası malzeme-i inşaatıye ve amele ücretlerinin (sayfa 101) artması ve bu suretle masarîf-i inşaatıyenin keşf fiyatını mahsus derecede geçmesi mucib oldu.

¹³⁵ Bu tehlikeyi Avusturya – Macaristan askeri muâvini üsküp sancağı için suret-i mahsusada eş'ar eylemiştir.

Bir müteahhid ile şerâit-i makule dairesinde ‘akd mukavele olunamadığı mahallerde inşaat-ı idare icra ediliyordu. Fakat amelelerin acemiliği ve muntazam devamlı bir nazaratın âdem-ı imkânı daha ziyade müşkülât tevellüd etti. Üçüncü; ba‘zı kazalarda kaimâkâmlar ianenin tahsilini tesriden ibaret vazifelerini ifâsında gayret-i lazımede teberüat-ı nakdiyeye, araziye ve malzeme i‘tasına teşvik hususunda mütemevvelan ahaliye, vaz‘iyyetten istifade ederek gali fiyatlar talebinde bulunmak gibi suisti‘mallerine mâni’ olmak için müteahidlere haiz oldukları nüfuz ve tesiri göstermediler.

Kaza komisyonlarındaki sivil azalar da vazifelerini gayret ve alaka ile ifâ etmediler. Bu suretle inşaatın bütün yükü jandarma zâbitıyla tensîk zâbitânının üzerine tahmil olundu.

Dördüncüsü; tecrübe gösterdi ki 1905 senesindeki ta‘mimle ittihâz olunan tedabir-i noksanı ve varidât ve masarifi kâfi derecede murâkabe ve teftişe gayr-i müsaid idi. Kezalik ba‘zı kazalarda intizamsızlıklar hatta oldukça mühim suiistimaller husule geldi.

Atide bu muhaziri bir taraf için bir takım yeni tedabir ithaz olunacaktır ki başlıcaları bir veche atidir:

A) Hisse-i ianenin maliye tahsildarları tarafından tahsili

B) Tahsil olunan mebalinin resmi bir bankaya tevdi‘ (sayfa 102) (Osmanlı Bankası ve zirâ‘at bankası) birkaç kazada bu suret tatbik edilmiştir.

C) Bil-cümle masarifatın komisyon reisiyle azadan bir veya iki kişinin imzasıyla verilecek makbuz üzerine bankaca te‘diyesi

D) Her sene-i maliye nihayetinde hesabatın tesbiti

İnşaa olunacak diğer karagolların ikmali için (Serfice sancâğıyla Gilan ve Preş ve kazaları dahil) daha 42620 lira-yı Osmaniyye lüzum vardı.

Evvelce mevzu-i ianeden kısmen tahsil olunmuş fakat henüz sarf edilmemiş kısmen de bakayadan tahsil edilmiş olan 16600 lira mevcuddu. Ancak eski bakayanın tahsili için ahaliye yeniden 28660 liralık bir iane daha tarh itmek icab ediyordu.

En son ma‘lûmâta nazaran baladaki mebalîğ taburlar arasında tarz-ı atide tevzi‘ edilmiştir(sayfa 103).

Taburlar	İnşaatın ikmaline muktezi mebalîğ	Yeniden tarh olunan iane
	Guruş	Guruş
Selanik	1.523.000	1.325.000
Siroz	408.000	370.000
Drama	40.000	40.000
Manastır (kesriye)	609.000	248.000
Serfice	664.000	248.000
Üsküp	1.002.000	577.000
Priştine (Gilan, Preşova)	280.000	280.000
Yekûn	4.526.000	2.866.000

İnşaatın kemaline mukteza yeni ianat-ı lazımanın tahsiline iptidardan evvel bu tahsisatın bir şekli-i resmisini ahz etmesi maliye komisyonunun kontrolü tahtında tahsildarlar tarafından tahsil olunması için evvel emrde maliye komisyonuyla itilaf hasıl etmek faidelidir. Bundan başka tecrübe şübhesiz atide yeni karagollar ihdasına veya eskilerin mahallerini tebdil veya tezyidine lüzum gösterilecektir.

Binâenaleyh öyle bir usul koymalıdır ki ahaliye tarh olunan hisse-i ianat yalnız elyevm mevcûd olan karagolların inşaasına hasır olunsun bil-ahire görünecek lüzum üzerine açılacak karagolların jandarma bütçesine konulacak masarîf ile inşaaları te'min olsun.

Mebaninin Tamirât ve Bakımı

Jandarma mebanisinin tamir ve termimi alay kumandanının dikkat ve nezareti ve jandarma bütçesinde buna iad tahsisat ile icra kılınır. Hidemâtın bu kısmı şimdiki halde tam bir suretle ifâ edilmemektedir.

Karagol kumandanlarıyla bölük kumandanları ikametgâhların hüsn-i halde bulunması hususunda kafi derecede alakadar olmuyor. Vakti merhununda icrası mukteza-i tamiratı alaya bildirmiyorlar. Tensîk zâbitânının raporları bu babda daimi surette nazar-ı dikkatten hali kalmamaktadır.

Binâenaleyh bütçeye konulmuş ve oldukça geniş hesap edilmiş olan bu tahsisatın cüzî bir kısmı sarf olunmaktadır. Mesela 1323 (sayfa 104) senesinde Manastır ve Kosova alayları bütçenin tamirat ve termimat faslında muharrer 40.000 guruştan ancak 13.000 guruşu sarf edilmiştir.

Bu babda bölük kumandanlarına daha vasi salahiyet vermelidir. Yani esasen büyük bir kısmı karagolların hüsn-i halde idamesini te'min hususta vuku' bulacak tamiratın icrasını tesri' ve teshil için bölük kumandanına alay kumandanının müsaadesini istihsal etmeksizin bir kısım sarfiyat yapabilmesine müsaade edilmelidir. Bazı küçük tamirat masarafını derhal te'diye için kendisinde bir kısım mebalide hazır bulunmalıdır. Bunlara dair bir nizâmnâme müsveddesi ihzar edilmiştir.

V- Mefruşa, Teshin, Tenvir

Zabıt mevkileriyle karagollara mukteza masa, iskemle ve efrâda aid yatak mahalleri gibi mefruşât asmani bütçede mevcuttur. Her sene mefruşât faslına konan tahsisat zâbitân dairelerinin veya yeni açılan karagolların mefruşâtı itmam ve ikmale müsaiddir.

Yalnız şurası şayan-ı teessüftür ki jandarma ümerası bu mebalığın sarfinda serbest-i kafiyeye malik değildirler. Bunun için mefruşât tahsisâtı senesi içinde heman istikmal edilmemiş bir halde kalır ve bundan da (sayfa 105) bölükler kendisine lüzumu olan mevâddı alamadıkları gibi eskimiş fersûdeleşmiş eşyayı da tamir veya yenisiyle tebdil ittirmezler.

1323 senesi bütçesinde matbah-ı alet ve edevâtıyla nezâfet ve taharet ve karagollardaki ahurlara aid mevâddın mübayaası için 94.550 guruş konulmuştur. Bütçe iradeye iktirân ettiği zaman tensîkât merkez-i umûmîsi bu mevâddın mübayaası hakkında alaylara ta'limât-ı lazıma göndermek istedi.

Fakat bütçenin tasdik olunmasına rağmen nezaretten müsaade istihsali icab etti. Derhal teşebüsât-ı lazımda bulunduysa da sene-i maliyenin hitami zamanına kadar cevab vürûd etmedi.

Karagol kumandanları karagolda mefruşâtın jandarmalar tarafından hüsn-i isti'mal edilmesine ve tahribden ve vekâye edilmesine itina etmekle beraber ihtiyaç

görüldüğü her anda esasen ihtiyaca kâfi gelecek tarzda hesap edilmiş olan tahsisat-ı mevcûde dâhilinde tamirat veya yeniden mübayaasını talep ve beyân etmelidir. Şimdiki halde bütün karagollarda lüzumu olan eşya mevcuddur. Binâenaleyh tahsisatın bir kısmını ihtiyacat-ı şeddideden olmayıb bil-ahire tecrübeten lüzum ve fevâidi anlaşılan mevâddın mübayaasıyla karagol kumandanlık dairelerinin ikmal mefruşatına tahsis-i muaffak olacaktır.

Zaten mevki mer'iyetde bulunan ta'limât (müfettiş umûmîliğın 31 Teşrin-i evvel 322 tarih ve 6720 numero ve tahriratı) her bölük kumandanlığı için 3 sene bir 250 ve takım kumandanlığı (sayfa 106) için 150, karagollar için de 100 guruş mefruşat tahsisatı vermektedir.

Tenvir ve Teshin

Jandarma daireleri ve karagolların tenvir ve teshini alaylara¹³⁶ verilmiş olan mebalîğ-i mahsusadan doğrudan doğruya mübeıye suretiyle te'min olunmaktadır.

Büdcede muharrer olan tahsisat-ı ihtiyac hakiki te'mine kâfi derecededir. Ancak kıt'at-ı askeriyyeye mahsus idare nizâmnâmesinin jandarmaya da tatbik edilmekte olmasından dolayı birçok müşkülât tahdis etmekte devam eylemektedir. Her ne kadar efrâd-ı askeriyyeye mahsus istihkak taz'if edilmişse de büdcedeki tahsisat kullanılmadığından dolayı gayr-i kâfi kalmaktadır. Bölük kumandanlarıyla tensîk zâbitânının raporları efrâdın soğuktan şikâyet eylediklerini ve mahrukatı kendi keselerinden mübaiye etmekte olduklarını bildirmektedir.

Velhasıl 29 Teşrin-i sani 1323 tarihli müfettiş-i umûmîliğın bir tebligatı harbiye Nezaretinin müsaadesiyle odun istihkakı her karagol ve jandarma dairesinde hakikaten mevcûd soba başına yevmiye 23* (sayfa 107) kilogramdan ve odun fiyatının râic mahali üzerinden hesap olunmasını ta'mim eyledi.

Tashinin müddet-i nizamiyesi senede 118 gündür. Maa-hazâ bir alay mıntıkasında yekdiğerine nazaran daha soğuk daha mu'tedil mahaller bulunduğundan bunların idare-i maslahat edilmesi tabîidir.

(Manastır ve Kosova için tamamıyla doğru değildir.)

5 gün evvel 1905 tarih 7168 numerou emre nazaran mahrukat-ı ahvâle göre taburlar veya bölükler ve hatta icabında eğer bir menfaâtı mucib ve suisti'mal melhûz değilse karagol tarafından mübayaa olunacaktır. Şerâit-i muhtelifiye nazaran

¹³⁶ Jandarmalar yemeklerini pişirmeye mahsus mahrukatı kendileri tedarik ve te'diye ederler.

* Bölüklerden gelen ma'lûmât yevmiye vasıta Olarak sarfiyatın 20 okka yani 25 kilo olduğunu gösteriyordu.

gayet dakik bir nazarat altında bu babda daha büyük bir serbesti vermek mucib menfaattir. Ekseriye köyler ormanların bir kısmına tasarruf olduklarından hem civar karagollara ucuzca odun tedarik ederler.

Binâenaleyh daha yazın mahrukatın ucuz bulunduğu bir sırada toptan odun tedarikine mukteza mebalığın alay kumandanına i'ta olunması muvaffaktır. Aksi halde kışın hulûli bekletecek olursa gayet yüksek fiyatla mübayaa mecburiyeti karşısında kalınmış olur.

Tenvirat noktasından da vaz'iyet-i teshin için evvelce mevcut olan ahvâle müşabihdir. İstihsal kılınan tecrübeye nazaran elde edilebilecek olan bir fey-i mu'ayyen üzerinden karagollarda mevcûd lambaların hakiki miktarına göre tahsisatı tesbit mümkün-ül-husûldür (sayfa 108).

Büdcce

Tensîk olunmuş jandarmanın bütçesi merbut bulunduğu vilayât-i selase bütçenin bir faslını teşkil eder. Aynı fasıla Manastır ve Kosova vilâyetlerinin tensîk görmemiş jandarmasıyla vilayâet-i selase polis masarifi de dâhildir.

Jandarma bütçesi muhtelif mıntikalardan vuku' bulan teklifata nazaran tensîkât merkez-i umûmiyyesiyle tanzim olunur. Bu suretle tanzim kılınan jandarma bütçesi müfettiş umûmîliğe takdim olunur. Müfettişlik de vilayât-ı selase umûmî bütçesinin füsûl-i sairesiyle birlikte maliye komisyonuna tevdi' eyler. 1906 ve 1907 senesinde jandarma bütçesinin tensîkâta me'mûr Cenerâli ile birlikte tedkik eylemişti. (1908 senesinde komisyon tarafından bütçenin tedkiki sırasında Cenerâl Corcis mezun bulunuyordu.) Maliye komisyonu tarafından kabul ve tasdik edilmiş olan bütçe irâde-i seniyyeye arz olunur. Bütçenin tasdik ve kabûl-i kat'iyyesi ekseriyetle pek güç tebliğ olunmaktadır.

Mesela 1323 bütçesi Temmuzda tasdik olunmuş ve yeni teklif olunmuş kısmı (zâbitân maâşının tezyidi, Serfice taburuyla Preştine taburundan bir kısmı tensîk görmüş jandarmaya idhali) ancak Ağustos ibtidasından mer'î bulunmuştur.

1907 Teşrin-i evvelinde askeri muâvinlerinin son konferansında maliye komisyonu tarafından tasvib edilen bütçenin ahkamı sene-i (sayfa 109) maliyenin ibtidasından (1-14 Mart) itibaren irade-i seniyyeye iktirân edinceye kadar mevki'î mer'iyete konulması teklif edildi.

İlk muntazam bir suretle yapılan bütçe 1321 (1905-1906) bütçesidir. Atideki cedvel elyevm hitam bulmuş olan 3 senelik tahsisat ile masarifi göstermektedir(sayfa 110).

Sene-i Hesabiye	Maâşât		Yekûn	
	Tahsisat	Masarıfat	Tahsisat	Masarıfat
1321 (1905 – 1906)	14.937.720	13.941.403	16.855.120	15.455.299
1322 (1906 – 1907)	14.749.349	14.991.056	16.375.787	15.223.098
1323 (1907 – 1908)	17.449.953	16.780.818	19.109.202	18.106.439

1322 senesinin bütçesi 1321 senesi bütçesine nazaran nokсандır. Bunun sebebi tahsisatın hesabında münhalattan yapılacak iktisad ile istihsal edilen tecrübe neâîcine nazaran fazla olduğu anlaşılan birtakım malzeme masrafının taklil edilmiş olmasından ibarettir.

1322 senesinde görülen mühim tezayyüd zâbitân maâşının tesbitinden ve yeniden sekiz bölüğün tensikâte idhâl edilmiş olmasından mütevellid görülüyor ki sene-i hesabiye içinde vuku' bulan masârif daima tahsis kılınan mebalîğın devninde bulunuyor. Bunun başlıca sebebi kuvve-i umûmiyyede mevcut olan büyük miktardaki münhalatdır. 1323 senesinde zâbitândan %6 ve efrâdden %15 noksan nazar-ı itibar alınmak suretiyle tahsisât hesab edildi. Fil-hakika münhalatın vusatisi zâbitân için %7-11 efrâd için 2-21'dir. Maamâfih fazla kalan tahsisatın bir kısmı hayvânâtın yemine mahsus ot mübayaasındaki fark fiyata hasr olundu.

1324 senesine aid bütçe layıhası tensikât hey'et-i merkeziyesince tanzim olunarak bir ay tasdik Roma'da bulunan Cenerâl Corcis'e tevdi edildi. Bu bütçee 3

kısma ayrılmışdı. Bunlardan birincisi esasen mevaki mer'iyette bulunan ahkâma istinad eyleyen masârif: ikincisi yeniden vuku' bulan teklifata nazaran icab eden tahsisat (yeniden birtakım zâbitân mevaki'nin ihdası, Osmanlı zâbitânının harcırahlarının tezyidi, jandarma küçük zabitan ve efrâdının harcırahı jandarmaların melbusat mükâfatı, hayvânât mübayaatının te'diyesi sermayesi (sayfa 111) tekâüdlüğü anında jandarmalara muavenat). Üçüncüsü mukavelelerinin tecdidi münasebetiyle bazı ecnebi zâbitânının tebdilinden münbais masarif (seyâhat ve ilk techîzât ve eşyâ bedeli)

Bu bütceyi diğerinden farklı aksama ayırmak gibi ittihâz tedabir edilmiş olunmasına rağmen birinci kısmı hidemâtın inkişaf tabiyesinden mütevellid bir tezayüdi göstermektedir ki Cenerâl De Corcisin tasdikine bakmayarak bila – müşkilat kabul olunabildi. Hâlbuki müfettiş umûmî, Ceneralin gaybüyetinden dolayı işbu bütçe layıhasını almayı vezâiften adetmedi. Maliye komisyonu umûmî bütçede jandarmaya ait kısmı 1323 sene-i hesabiyesindeki arkamı koydu. Fakat umûmî bütçenin masarif-ı gayrı melhuza kısmına jandarma umur ve muamelatında tabi olarak husule gelmesi melhuz olan fazla masarif nev'inden 800 lira ilave eyledi. Bu zaruri fazla masarif arasında başlıcaları bunlardan ibarettir:

1) Maâşat: Mevcudun kadrodan suret-i daimada %15 noksan kalmayacağı tahmin edilmesine nazaran maâşât için sene-i ahirede gösterilen tahsisat bu suretle kifayet etmiş olamayacaktır.

2) Es'arın galası hesabıyla hayvânât yemine tahsis olunacak tazminat. Bu tazminat sene-i ahirede münhallatın vusatisi %15 olacakken 21,2 olduğundan buradan tasarruf edilen mebaligle te'diye edilmiştir. Eğer mevcut tezayüd edecek olursa bu sene aynı suretle olmayacaktır.

3) Mukavelelerinin hitami münasebetiyle memleketlerine avdet eden dokuz ecnebi zabitan yerine tayin olunanların masarifi (2 Avusturya, 3 Fransız, 2 İtalyan, 2 Rus) (Takriben 100.000 guruş)

İlave

Vilayât-i selase taksimat-ı mülkiyye Cedveli

Mu‘terize içinde gösterilen sancâklar tensikâte dâhil olacaktır.

Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
	Selanik Vilâyeti ¹³⁷			
Selanik	Selanik	<i>Kelmeriye</i>	26	
		Vardar	26	
		<i>Menteşa</i>	39	101
	Langaza			
	Kesendire merkezi Poliroz			98
		<i>Deyzor</i>	32	
		Kesendire merkezi ve <i>İlta</i>	23	
	Avrathisar ve <i>Merzi</i> <i>Kalkış</i>		44	
		Karaağaç Merkezi ve <i>Ayan merkezi</i>	86	130
	Toyra			85
	Strumca		50	
		Yeniköy	15	65
	<i>Tikveş. Kadora</i>		66	
		Drenovo	15	
		<i>Rucan. Bohila</i>	12	93
	Gevgili		49	
		<i>Notya</i>	8	57
<i>Karacaabad.</i>		21		

¹³⁷ Kazaların karşısındaki köyler nahiyeye merbût olmayıp geriden de geriye kaza merkezine merbutdur

	<i>Sobočka</i>			
		<i>Fuřtan</i>	23	44
	Vodina		43	
		Istrovo	14	57
	Yenice Vardar		42	

	Göminice	23	65
Karaferiye		40	
	Ağustos (Niyavosta)	5	45
Katrin		20	
	<i>Lithor</i>	8	34
	<i>Geylendir</i>	6	
Aynoroz(Tensîka dahil değil)			32

Sancâk		Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
Siroz	Siroz		89	
		Bayraklı Cuma	25	
		<i>Rondi Bala</i>	1	
		<i>Tiktirita</i>	32	
		Çay Ağzı	16	163
	Demirhisar		65	
		Porvi	12	77
Petriç			46	
		<i>Çaçaredo</i>	24	70
	Menlik		57	
		Kresna	8	65
	Cumabala			50
	Razlık			12
	Nevrekop			120

	Zihne (Zilihova)			47
Hülasa	8 Kaza	7 Nahiye		604

Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
	Drama		99	
(Drama)		Çeç (m) Bilyan	22	
		Pürsıçan	10	131
	Pravişte		44	
		Leftra	18	62
	Kavala			21
	Sarı Şaban			62
	Rupçoz (m) Devlen		8	
		Barotan	6	
		Trigrad	6	
		Tumreş	6	
Hülasa	5 Kaza	6 Nahiye		302
Taşoz Adası				9
Vilâyetin Hülasası	4 Sancâk 28 Kaza	29 Nahiye		1908

Manastır Vilâyeti

Manastır Vilâyeti				
Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
Manastır	Manastır	Resne	142	
		Prespa	39	
		Kroşova	9	
		Pirpilis	35	
		<i>Similovvo</i> (<i>merkez</i>) <i>Gopes</i>	12	292
	Pirlepe		90	

Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
		<i>Moriçova(Merkez)</i> <i>Vitolişte</i>	12	
		<i>Debreşite</i>	12	
		Donya	12	136
	Kırçova		29	
		Porça Merkezi Kovaç	36	115
	Ohri		56	
		Struga	22	
		Debreçeh (Merkez) İzdağlar	25	103
	Florina		28	
		Rodnik (Merkez) Soroviç	18	

		Neveska	10	
		Voştoran	20	76
Hülasa	5 Kaza	41 Nahiye		697
	Serfice		42	
		Volondos	5	29
	Kozan		69	
		Sarı hanlar	19	85
	Kayalar		31	
		Katr-ince	9	40
	Nasliç		14	
		Saçiste	5	
		Jopan	14	32
	Grabene		91	
		Vança	23	114
	Alosonya		25	
		Lovida	11	
		Domitik	16	
		Dişkat	20	
Hülasa	6 Kaza	9 Nahiye		373
Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Nahiye Başına	Kaza Başına
Görice	Görice		65	
		Peşte	53	
		Opar	35	
		Levskovik	8	161
	İstarve		74	
		Kovik	26	100
	(Kesriye)		51	
		Çorpişte	29	
		Kilisora	4	
		Burbuçko	10	

		<i>Konomlat</i>	9	
		<i>Nistram</i>	17	120
	Kolonya			54
Hülasa	4 Kaza	9 Nahiye		435
Debre	Bebre-i bala		62	
		<i>Kovaçiça</i>	20	
		<i>Kalenpe</i>	29	111
	Debre-i zir (Merkez)			37
	Pekopa			32
	Rakkalar			44

Hülasa	4 Kaza	2 Nahiye		224
İlbasan	İlbasan			155
	Gramoş			66
	Peklin			53
Hülasa	3 Kaza			274
Manastır Vilâyetinin Hülasası	5 Sancâk 22 Kaza	35 Nahiye		1998
Tensîk Olunmuş Kısmı	2 Sancâk 12 Kaza	29 Nahiye		1185
Tensîk Olunmayan Kısmı	3 Sancâk 10 Kaza	6 Nahiye		813

Kosova Vilâyeti

KOSOVA VİLİYETİ				
Sancák	Kaza	Nahiye	Köy Miktarı	
			Kazada	Nahiyede
Üsküp	Üsküp		99	
		<i>Görelor</i>	28	
		<i>Zele Nikovo</i>	26	153
	Orhaniye Merkezi Kaçanik		28	28
	Köprülü		65	
		Bogomil Merkez- <i>Snogla</i>	15	
		<i>Çiçevo</i>	12	92
	İştib		104	
		Bereketli Merkez Kilisalı	18	

		Leskoviça	18	140
	Radovište			59
	Osmaniyye (m) Behçove		22	
		Çarove	24	
	Koçana		55	
		Saz	4	59
	Kratova			69
	Eğri Planga			
	Kumanova		83	
		Uçepole (merkez) Gradište	29	112
Hülasa	10 Kaza	9 Nahiye		806

Sancâk	Kaza	Nahiye	Köylerin Miktarı	
			Kaza	Nahiye
	Priştine			
		Firzovik		341
Priştine	Gilan			190
	Preşova	Bodanofçe		
				134
	Mitroviça			170
	Vulçitrin			120
	Yeni Pazar			364

Hülasa	6 Kaza	2 Nahiye		1224
	Senice		1	137
	Kolaşın	Veraniş	9	
		Movikofçe	9	
		Ravnarka	13	32
Senice	Yeni Varoş			19
	Akova	Bistirça	44	
		Bihor	45	
		Kamdat	38	
		Prejova	11	138
Hülasa	4 Kaza	7 Nahiye		326

Sancâk	Kaza	Nahiye	Köy Miktarı	
			Kaza	Nahiye
	İpek			190
İpek	Yakova			149
	Brana			24
	Gosinya			8
	Tregovişte			62
Hülasa	5 Kaza	Nahiye		433
		Taşlıca		44
		Prepol	19	
Taşlıca		Priboy	10	29

Hülasa	2 Kaza	1 Nahiye		73
	Prizrin		56	
		Rahofça	134	190
Prizrin	Kalkandelen			107
	Gustovar			54
	Loma			49
Hülasa	4 Kaza	1 Nahiye		400
Kosova'nın Hülasa	6 Sancâk 31 Kaza	20 Nahiye		3262
Tensik olunmuş Kısım	1 Sancâk 12 Kaza	10 Nahiye		1130
Tensik Olunmamış Kısım	5 Sancâk 19 Kaza	10 Nahiye		2132

VİLAYÂT-İ SELASE HÜLASASI

Vilâyet	Tensik olunmuş Kısım				Tensik Olunmamış Kısım				Hülasa			
	Sancâk	Kaza	Nahiye	Köy	Sancâk	Kaza	Nahiye	Köy	Sancâk	Kaza	Nahiye	Köy
Selanik	4	28	29	1908	0	0	0	0	4	28	29	1908
Manastır	2	12	29	1185	3	10	6	813	5	22	35	1998
Üsküp	1	12	10	113	5	19	10	2132	6	31	20	3262
Yekûn	7	52	68	4223	8	29	16	2945	15	81	83	7168

B

Vilâyât-ı Selase Jandarma Teşkilat ve Tertibatı (Tensik Olunmuş Jandarma)

Kaza	Bölük	Miktarı		Meri Kadro		Takımların Esamisi
		Takım	Karago 1	Zabıt	Efrâd	
Selanik vilâyeti – Selanik Alayı Selanik Sancâğı A) Selanik Sahil YesarTaburu						
Selanik	Selanik Merkez Dahili	2	7	3	190	Hükümet Kelmiriye
	Selanik Merkez Harici	3	9	3	126	Selanik Merkez Menteşa Lotra.
Langaza	Langaza	3	12	3	153	Langaza, Sohova, Eğribucak
Kesendire Merkezi		4	16	4	177	Poliroz, Aymoz
Poliroz						Ayanikola, İzvor
Aynoroz						Aynoroz Takımına aid
Karbeyesi					
Avrathisar	Avrathisar	3	12	3	130	Kalkış, Dragomir, Rayanovo
Merkez Kalkış						
Toyran	Toyran	2	8	2	85	Toyran, Valandova
Strumça	Strumça	2	12	2	100	Motopisit
7 Kaza	7 Bölük	19	76	22	969	Tabur Ekranı Dahil

B) Selanik Sahil Yemin Taburu ¹³⁸						
Katrin	Katrin	2	8	2	83	Litohor
Karferiye	Karferiye	3	10	3	102	Karferiye_Melinik, Niyovoşıta
Vodina	Vodina	3	13	4	107	Vodina_Soboço,ko, Skoştan
Karacaabad(m)						
Soboço						
Tikveş (m) Kavadar	Tikveş	3	12	3	132	Kavadar, sihovişte,Skonoçipa
Gevgili	Gevgili	3	12	3	132	Gevgili_Lominça, Maçokova
Yenice Vardar	Yenice Vardar	3	8	3	95	Yenice Kaza Köy ve
Hülasa						
7 Kaza	6 Bölük	17	63	20	704	Tabur Erkanı Dahil

Selanik Sancâğının Hülasesı

14 Kaza	13 Bölük	36	139	42	1673	Yeni Taburun Erkanı dahil
Kaza	Bölük	Miktarı		Meri Kadro		Takımların Esamisi
		Takım	Karago 1	Zabıt	Efrâd	
Siroz Sancâğı Siroz Taburu						
Siroz	Siroz	3	13	3	151	Siroz, Rondi, Bala, Nikerita
Demirhisar	Demirhisar	2	7	2	70	Demirhisar, Poromi

¹³⁸ 4 Müfreze küçük karagol başka

Petriç	Petriç	4	15	4	164	Petriç, Çaparevve, Menlik
Menlik						Kresna
Cuma-i Bala	Cuma-i- Bala	2	11	2	125	Cuma-i Bala, Razlık
Razlık						
Nevrekob Zihne	Nevrekob	3	18	3	169	Nevrekob, Borov, Zilhova
Hülasa						
8 Kaza	5 Bölük	14	64	18	679	Tabur Erkanı Dâhil

(1)

1) Muvakkat küçük Karagoldan Başka

Drama Sancâğı – Drama Taburu

Drama	Drama	4	14	5	194	Drama, Pürsıçan, Devlen
Rupçoz			(1)			Duspat
Pravişte	Kavala	3	15	4	164	Kavala- Pravişte
Sarı Şaban						Sarı Şaban
Hülasa						
5 Kaza	2 Bölük	7	29	12	361	Tabur Erkanı Dahil

(1) Mefruz 6 karagol başka

Manastır Vilâyeti – Manastır Alayı
Manastır Sancâğı – Manastır Taburu

Manastır	1. Manastır Bölüğü	3	13	4	222	Manastır 1.2.3. takım
	2. Manastır Bölüğü	4	15	5	148	Prilpiliç_ Kroşova Gopeş, Resne
Pirlepe	Pirlepe	3	13	3	147	Pirlepe, Dopriçe, Donya
Kırçova	Korçova	2	11	2	103	1. ve 2. Kırçova
Ohri	Ohri	2	9	2	99	Ohri-Saz ve Struga
Florina.	Florina	2	8	2	103	Florina, Surviç

Görice Sancâğı – Görice Taburu

Kesriye	Kesriye	3	10	3	161	1. ve 2. Kesriye, Horpişte
---------	---------	---	----	---	-----	-------------------------------

Hülasa

6 Kaza	7 Bölük	19	79	31	983	Alay ve Tabur Erkânı Dâhil
--------	---------	----	----	----	-----	-------------------------------

Serfice Sancâğı – Serfice Taburu

Serfice	Serfice	3	6	3	114	Serfice, Velendos Mokron
Kozona	Kozona	3	6	3	96	1. ve 2. Kozona, Sarı hanlar
Kayalar	Kayalar	3	6	3	101	1. ve 2. Kaylar, Katraniça
Nasliç	Nasliç	3	7	3	81	Nasliç,Satişte, Jopan,
Grebene	Grebene	3	12	3	136	Grebene, Veniça, Vodetko,
Alasonya	Alasonya	4	13	4	117	Alasonya, Domenhik
						Dişkat, Vlahol- Bovavon

Hülasa

6 Kaza	6 Bölük	19	50	22	469	Tabur Erkanı Dahil
--------	---------	----	----	----	-----	--------------------

Kosova Vilâyeti– Kosova Alayı

Üsküp Sancâğı – Üsküp Taburu

Üsküp Orhaniye(Kaçanik)	1. Üsküp Bölüğü	4	1 6	4	20 3	Üsküp_Koçavišta,Görelere_Kaçani k
Üsküp	2. Üsküp Bölüğü	2	7	4	15 7	Zelenikov.Varovara
Kumanova	Kumanov	3	1	3	12	Kumanova-Algonya,

	a		0		7	Gravişte
Eğri Palanga.	Eğri Palanga	2	6	2	78	1. ve 2. Eğri Palanga
Kratova	Kratova	2	8	2	100	Kratova,Zilatora
Köprülü	Köprülü	2	9	3	126	Köprülü – Suđla
İştib	İştib	2	10	3	111	İştib, Kilisalı
Radovişte	Radovişte	2	5	2	73	1. ve 2. Radovişte
Koçana	Koçana	2	8	3	103	Koçana, Viniça
Osmaniye (bihçore)	Osmaniye	2	7	2	89	Osmaniye _ Çarve

Hülasa

10 Kaza	10 Bölük	23	88	38	1195	Alay ve Tabur Erkanı Dahil
---------	----------	----	----	----	------	----------------------------

Preştne Sancâğı – Preştne Taburu

Gilan	Gilan	2	4	2	63	
Preşova	Preşova	3	8	3	85	Preşova, Tregovişte, Boyanofça

Hülasa

2 Kaza	2 Bölük	5	12	5	148	
--------	---------	---	----	---	-----	--

(1) Gilan Sancâğının Karagolları tamamıyla tesbit edilmiş değildir.

Üç Vilâyetin Hülasası

Tabur	Bölük	Miktar(?)		Meri Kadro	
		Takım	Karagol	Zabıt	Efrâd
Selanik Alay Erkânıyla		0	0	10	26
Elbise Debboy Zâbitânı					
Selanik Taburu	14 Kaza – 13 Bölük	36	139	42	1673
Siroz Taburu	8 Kaza – 5 Bölük	14	64	18	679
Drama Taburu	5 Kaza – 2 Bölük	7	29	12	361
TaşozTakımı	Alay Kumandanlığına Marbut müstakil takım	1	3	1	28
Selanik Alayı	28 Kaza – 20 Bölük	58	235	83	2767
Manastır Taburu ve Kesriye Bölüğü	6 Kaza – 7 Bölük	19	79	31	983
Serfice Taburu	6 Kaza – 6 Bölük	19	50	22	649
Manastır Alayı	12 Kaza – 13 Bölük	38	129	53	1632
Üsküp Taburu	10 Kaza – 10 Bölük	23	86	38	1195
Preştne Taburu	2 Kaza – 2 Bölük	5	12	5	148
Kosova Alayı	12 Kaza – 13 Bölük	28	98	43	1343
	Mektep Kadrosu	0	0	19	55
Yekûn Umûmî	52 Kaza – 45 Bölük	124	462	198	5797

Tensik Olunmayan Jandarma

Sancâk ve Tabur	Kaza	Bölük	Meri Kadro	
			Zabıt	Efrâd

Manastır Alayı

İkinci Görice	Görice	Görice	3	142
	Strova	Strova	3	84

	Kolonya	Kolonya	3	80
		Tabur Erkan Zabitanı	2	0
		Yekûn	11	306
Üçüncü İlbisan	İlbisan	İlbsan	3	132
	Peklin	Peklin	3	101
	Gramoş			
		Tabur Erkan Zabitanı	2	0
		Yekûn	8	233
Dördüncü debre	Debre-i bala	Debre-i bala	3	106
	Debre-i Zir	Mat, Debre-i zir	3	72
	Mat			
	Rakkalar	Rakkalar	3	97
		Tabur Erkanı	2	
		Yekûn	11	275

Tesikata dâhil olmayan yekûn	3 tabur	8 bölük	30	814
------------------------------	---------	---------	----	-----

Kosova Alayı

İkinci Priştine	Priştine	1. bölük	3	103
		2. bölük	3	105
	Viçtrin	Viçtrin	2	59
	Mitroviçe	Mitroviçe	3	83
	Yeni Pazar	Yeni Pazar	3	85
		Tabur Erkanı	2	
		Yekûn	16	435

	Senice	Senice	3	125
Üçüncü Senice Senice Sancâğı	Yeni Varoş, Akova	Akova, Kolaşin	3	87
	Kolaşin			
Taşlıca Sancâğı	Taşlıca Prepol	Taşlıca	3	98
		Tabur Kâtibi	2	
		Yekûn	11	304
Dördüncü İpek	İpek	1. bölük	3	83
		2. bölük	3	91
	Yakova	Yakova	3	77
	Brana Gosina Tregovişte	Brana	3	87

		Tabur Erkanı	2	
		Yekûn	14	338
Beşinci Prizrin	Prizrin	1. Prizrin	3	82
		2. Prizrin	3	83
		3. Prizrin	3	83
	Kalkandelen	Kalkandelen	2	72
	Gustovar	Gustovar	2	64
	Loma	Loma	2	39
		Tabur Erkânı	2	
			17	423
Üsküp Yekûnü	4 tabur	18 bölük	58	1500
Manastır Yekûnü	3 tabur	8 bölük	30	814
Tensîk olunmaya jandarma yekûnü	7 tabur	26 bölük	88	2314

Hatâ-Savâb Cedveli*

Sahife	Satır	Hatâ	Savâb
2	2	İbtidar olunan rapor	İbtidar olunan jandarma
2	8	19.088	1908
3	2	Hem sini	Hem sin
4	18	Ahenkzar	Ahenkzar
5	21	gayr	gayr
5	21	tan	zan
9	4	Kalmış	Kalkamış
10	Son Satır	Alaları	Alay
7	13	Netaret	Nezaret
7	14	Mürştug	Mürşterg
11	15	Teşkili	Teşkil
14	15	Piyade Zâbitânı, Süvari Zâbitânı	Süvari Zâbitânı
1	16	Bir Cüzi-i Kısım	Bir cüz-i Kısım
24	19	(2)Vahha	(2) Karacaabad
3	22	ve bu defâ esas	ve bu defâ esasi

* Kitabın mütaalaasını teshil için bizim matbaalarda vuku' tabi olan tertip hatalarının evvelden tahsisi muvafıktır.

Sahife	Satır	Hatâ	Savâb
22	6	Bu tashih	Bu tashih
22	8	gösterdiklerinden	gösterdiklerinden
22	16	yani	olduğu
24	3	mirem	mibrem
24	4	Veyalat	Vilayât
26	15	sarâhatle	sarâhatden
36	4	İstihsalı	İstihsale
38	8	Tasnif	Tasfiye
39	18	Müsellahdır	müslimdir
40	19	Menabi-i âdin	Menabi-i adiyenin
44	20	Tekasül	Tekamül
47	3	19 Ağustos 1329	19 Ağustos 1319
48	12	Rütbeli	Rütbeliyi
48	17	Maaden	Muâvin
50	5	Malutlarını	Malumatlarını
50	5	İhmam	İhtimam
51	10	Posta Kumandan	Posta Kumandanı
53	19	Katiyeded	Kat'iyeden
54	7	Zâbitâmı	Zâbiti
55	20	Münzam	Muntazam
56	2	Diğer	Diğeri
56	5	Bunları	Bunlardan

Sahife	Satır	Hatâ	Savab
57	21	Teşebbüsatad	Teşebbüsatda
59	7	İcra	İcra kılınan
64	5	Fakat Zamana	Fakat bu Zamana
60	10	Zabıt ü Rabt	Mücazât
67	7	2124 arden	2124 neferden
70	17	Hali	Ahali
74	3	Sebahate	Seyahate
78	3	32	23
78	9	1097	1907
95	9	Birleşmiş	Yerleşmiş
99	2	Hisse-i îâşe	Hisse-i îâne
102	7	Gayret-i lazımda	Gayret-i lazımda bulunmadılar
102	8	Nakdiyeye, Araziye	Nakdiye ve araziye
104	2	Resmisini	Resmiyi
105	11	Mefruşa	Mefruşat

Sahife	Fihrist
2	Eser hakkında bir iki söz
4	Mukaddime
8	Jandarma Teşkilat ve Hedameti
13	Tensikât
21	Jandarma Nizâmname
22	Jandarma vezâfi
29	Kayd, kabul ve kadro (Zâbitân)
31	Jandarma hey'etinin teşkilat hazrası
34	Muhtelif unsurların kıymeti
36	Tensikâttan mukaddem ahvâl
38	Efrâd kayd ve kabulünün şimdiki tarzı
41	Kayd ve kabulünün netâyic maddiyesi
43	Ahvâl-i Maneviye
45	Jandarma Mektepleri
46	Efrâd-ı Cedide Mektebi
47	Tedrisatın Müddeti ve Tesisat-ı Maddiye
48	Heyet-i Me'mûrin
51	Zâbit Mektebiyle Posta Kumandanları Mektebi

Sahife	Fihrist
52	Mektebde icra kılınan tedrisât
54	Hey'et-i idare ve ta'limiye
55	Netâyic
58	Üsküp Mektebi
59	Manastır Mektebi
61	Netâyic
63	Müle hazat-ı umûmîye, kayd ve kabul
65	Mücazat
67	Me'mûrin-i mülkiye ile münasebât
69	Me'mûrin-i askeriye ile münasebât
70	Ahali ile münasebât
72	Levâzım
73	Harcırâh
75	Efrâd maâşı
76	Tazminât
78	Maâşın te'diyesi
79	Aidat-ı tekaüdiye
80	Melbusat
87	Teslihat

Sahife	Fihrist
89	Hayvânat
93	Efrâdın iâşesi
94	Hayvânat Yemi
95	İkametgâh
99	Netâyic
104	Mebaninin Tamirat ve Bakımı
105	Mefruşat
107	Tenvir ve Tashin
109	Bütçe
113	İlave Cetveller

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Transkripsiyonu yapılan rapor 1904-1908 tarihleri arasında Makedonya’da Osmanlı jandarmanında yapılan düzenlemeleri kapsamaktadır. Bu düzenlemeler modern anlamda Osmanlı jandarmanının temellerini oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçların başarılı olmasından sonra 1908 yılı başlarında tensikatin başına getirilen Robilan Paşa’nın II. Meşrutiyetin ilanından sonra da jandarmada yapılan düzenlemelere devam etmiştir.

Robilan Paşa, raporun görev kendisine verildikten sonra yapılmış olan işleri daha iyi anlamak ve daha nelerin yapılacağına karar vermek için kaleme alındığını belirtmektedir. Rapor tensikatta yapılmış yöntemden hareketle Makedonya’da jandarmanın 1908 yılında gelmiş olduğu noktayı analiz etmektedir. Bu bakımdan karşılaştırmalı perspektif sunmaktadır.

Makedonya’da yapılan düzenlemeler yalnız jandarmayı kapsamadığından jandarma ıslahatı mali komisyonun kontrolü altında gelişmiştir. Mali komisyon Makedonya vilayetlerinde yapılacak diğer ıslahatları finanse etmek zorunda olduğundan sahip olduğu kısıtlı bütçenin ancak küçük bir kısmını jandarmaya vermiştir. Mali sorunlar Makedonya’da jandarma tensikatinin önündeki en önemli sorun olmuştur. Robilan Paşa, Makedonya’da mülki memurların içinde bulunduğu kötü durum, suiistimaller, küçük rekabetler ve tensikatta olan itirazların anlaşılabilmesi için raporun iyi analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Robilan Paşa, zaman ve herkesin iyi niyetli olmasıyla tensikatta başarılı olunabileceğini vurgulamaktadır.

General Robilan jandarmanın komitacıların yakalanmasında ve etkisiz hale getirilmesinde başarısız olduğu şeklindeki düşüncenin yanlış olduğunu, jandarmanın kedisinden beklenen desteği fedakârca yerine getirdiğini ve bu yolda birçok jandarmanın hayatını kaybettiğini belirtmiştir.

Belirtilen bu noktalar çerçevesinde raporun jandarmanın hakiki bir istikamette olmadığı şeklindeki düşünce ve yorumlara bir cevap olduğu belirtilmektedir.

1.Makedonya’da Jandarma Teşkilatının Yapısı ve Görevleri

Jandarma teşkilatı ve hizmetlerinin işlendiği birinci bölümde öncelikle tensikattan önce jandarma teşkilatının içinde bulunduğu durum ele alınmaktadır. Bu dönemde Osmanlı jandarmasının emir, komuta ve düzen olarak Harbiye Nezaretine bağlı olduğu belirtilmektedir. Jandarmanın subay kadrosunun jandarma küçük zabitanından (çavuş ve başçavuş) kadrosundan alındığı ve bunların askeri görevler bakımından orduda hizmette bulunmadığı, bununda görev ve hizmetlerin yerine getirilmesinde aksamalara neden olmuştur. Jandarma subay rütbeleri tensikat başlamadan birkaç yıl önce ordu subaylarının durumuna getirilmiştir. Jandarma tensikat döneminde olduğu gibi alay tabur ve bölüklerden oluşmaktaydı. Bölüklerde piyade ve süvari sınıfı da vardı. Her vilayette bir jandarma alayı ve her sancakta bir jandarma taburu mevcuttu. Genellikle her kazada bir piyade bölüğü vardı. Her taburun bir süvari bölüğü vardı. Yalnız Selanik sancağının üç bölüklü bir süvari taburu mevcuttu. Bu açıklamalarla jandarmanın bir panoramik görüntüsü ortaya konmuştur.

Makedonya’da tensikatın öncelikli başlayacağı mıntıklar; Selanik vilayeti, Manastır sancağı, Görice sancağının Kesriye kazası, Kosova vilayetinde Üsküp sancağıdır. Bu bölgelerde tensikata tabi olan jandarmanın toplamı 4069’dur. Tensikat bölgelerine bağlı sancak ve kazalarda jandarmaların içinde bulunduğu durum tensikat subayları için önemli konu başlıklarından biriydi. Özellikle kaza merkezlerinde bulunan jandarmanın yapısı kırsala müdahale için önemliydi.

Piyade bölüklerinin küçük zabitan (çavuş, başçavuş) ve efradın büyük bir kısmı kaza merkezlerinde mutasarrıf ve kaymakamların emri altındaydı. Bir kısım süvari muhtelif kazalara taksim edilmişti. Geri kalanları sancak merkezlerinde kalmaktaydı. Kaza merkezleri dışında iki veya üç piyade ve süvariden hatta tek bir jandarmadan ibaret müfrezelerin bulunduğu belirtilmektedir. Bu müfrezeler şu noktalarda bulunmaktaydı;

- Nahiye müdürünün yanında,
- Etnik açıdan heterojen ve karışıklık çıkacak bölgelerde,
- İstasyon, köprü, inşaat ve sanayi gibi önemli noktalarda ve tren hatlarında,
- Orduya kılavuzluk

Merkezde bulunan jandarmaların görevi şunlardı;

-Hükümet konaklarında, vezne, posta, telgrafhane ve Osmanlı bankası şubelerinde nöbet tutmak,

-Kasaba civarındaki karakollarda bulunmak ve devriye yapmak

-Hapishanelerin iç ve dış muhafazası

-Posta sürücülerine refakat

- Teftişe çıkan memurları ve halk için muteber kişileri korumak

-Bu görevleri yapmayan jandarmalar; mülkiye ve adliye memurlarının altında evrak dağıtımı, adliye müzekkeresi tebliği, takip edilen şahısların yakalanması ve tutuklanması gibi görevlerde istihdam edilmekteydiler.

-Kasabalarda ise polisin yapması gereken işleri asker tarafından tutulması gereken nöbetleri yerine getirmekteydiler.

-Şehir haricinde kırlarda tren hatlarında önemli noktaların muhafazası gibi önemli askeri mahiyetteki görevleri yapmaktadırlar.

-Köylerdeki karakollar kendilerine verilen noktanın dışında hiçbir işe bakmıyordu. Civar karakollarla bağlantıları yoktu. Bu karakollar korumasız, disiplin ve düzenden uzaktılar.

Raporda tensikattan önce Osmanlı jandarmasının durumu bu şekilde ortaya konmuştur. Bu görevler analiz edildiğinde jandarmalar şehir merkezlerinde polis teşkilatının yapması gereken görevleri de yerine getirtmekteydi. Bunun sebebi de polis teşkilatının sisteminin henüz tam anlamıyla yapılanmamış ve kurulmamış olmasıydı. Tensikat subaylarına göre bir jandarma sitemi vardı ancak batıda olduğu gibi jandarma idaresi yoktu. Bu sistem Osmanlı jandarmasının muntazam bir şekilde görevini yetirmesine en oluyordu. Bu sistemin yeniden düzenlenmesi gerekiyordu.

Tensikattan sorumlu subaylar 1904 Nisanının sonunda Selanik'e gelmişler ve mayıs ayının sonunda görevlerine başlamışlardı. Tensikat komisyonunda her devletten 5 subay vardı. Bunlar tensikat bölgelerinin taksimatından sonra belgelerinde göreve başlamışlardır. Bunun dışında jandarma mekteplerinin düzenlenmesi için İngiliz heyetinden bir subayla, İtalyan heyetinden bir subay Selanik'te bırakılmıştır.

Tensikata 1904 Mayısında başlanmıştır. Jandarmanın görev yapması uygun görülmemiş subay ve efradın tasfiyesinden başka jandarmanın düzenlenmesinde yapılan başlıca düzenlemeler şunlardır;

-Alaylarda hizmetin yerine getirilmesinden sorumlu subay ve küçük subay (çavuş, başçavuş) kadrosunun tamamlanması,

- Müstakil kıta süvari bölüklerinin kaldırılarak subay ve erlerin diğer bölüklere kaydırılması, bununla piyade ve süvari subayları arasındaki farkların kaldırılması,

- Her bölükte merkez takımının doğrudan doğruya bölük komutanının komutasında olması,

- Piyade ve süvari jandarmaların bölük mıntıkalarına dağıtılmış, bu bölgelerde karakolların kurulması tensikatın esasını teşkil etmektedir. Çünkü batıda iyi bir jandarmanın vazifesi ve hizmeti karakol teşkilatı üzerine kurulmuştur.

Tensik subaylarının ilk işi karakol binalarının durumunun analizi ve karakol mıntıklarının yeniden taksimini belirlemek olmuştur. Karakolların köylerdeki devriyeleri jandarmanın nizamnamesine göre belirlenmiştir.

Jandarmalar tarafından yerine getirilen şehirdeki karakollardaki nöbetçilik, posta refakatçiliği gibi görevlerin büyük kısmı kaldırılmıştır. Bu suretle köylerde kurulacak karakollar için kadro yaratılmıştır.

Kaldırılması mümkün olmayan görev ve hizmetler için (hapishane muhafızlığı, mülki, adli ve mali postalık) görevde bulunan jandarmaların maaşından daha küçük maaş alan ve başka elbise giyen ikinci sınıf jandarmanın kurulmuştur.

Düzenleme kapsamında bazı bölükler kaldırılmıştır. Bu bölükler şunlardır; Üçüncü Selanik, Üçüncü Üsküp, Demirhisar, Ruçoz, Sarışaban bölükleri.

1906 senesinden itibaren belirlenen hemen her mıntıkada karakollar tesis edilmiştir. Rapor yazıldığı sırada yeni karakolların inşası devam etmekteydi.

Selanik vilayetinin tamamı tensikat kapsamındaydı. Kosova ve Manastır vilayetlerinde tensik olunacak jandarmanın mıntıkları genişletilmiştir. 1908'e gelindiğinde tensikat mıntikasının durumu şu şekildeydi:

-Selanik vilayetinin tamamı (28 kaza)

-Manastır ve Serfice sancaklarının tamamı, Görice sancağının Kesriye kazası,

-Üsküp sancağı, Priştine sancağının Gilan, Preşova kazaları,

1907 senesinde tensik olunan jandarmaların toplamı şu şekildedir;

-Selanik alayını tamamı, 20 bölük, 235 karakol, 83 subay, 2125 birinci Sınıf piyade efradı, 210 ikinci sınıf piyade efradı, 432 süvari efradı.

-Manastır alayı, 13 bölük, 129 karakol, 53 subay, 1264, birinci piyade efradı, 103 ikinci sınıf piyade efradı, 265 süvari efradı.

-Üsküp alayı, 12 bölük, 98 karakol, 43 subay, 1036 birinci sınıf efrat, 173 ikinci sınıf efrat, 134 süvari efradı.

Raporun sonunda tensik olunan jandarmaların toplamı idari taksimat ile birlikte tablolar halinde verilmiştir.

2.Jandarma Nizamnamesi

1904 Ocak ayında tensikat başlamadan Harbiye Nezaretine bağlı jandarma dairesinde jandarma nizamnamesi düzenlenmiştir. Bu nizamname Fransız Jandarma Nizamnamesinden alalecele çevrilmiştir. Nizamname hazırlanırken Osmanlı coğrafyasının durumu göz önüne alınmadığı için uygulanmasında sıkıntılar yaşanmıştır.

Jandarma nizamnamesinin uygulanmasında sahada karşılaşılan zorluklar sebebiyle 1906'da askeri muavinler konferansında nizamnamede değişiklik yapılması kararlaştırılmıştır.

3.Kadro ve Özlük Hakları

Birçok bölgede jandarma asıl vazifesini yerini getirme hususunda gerek mevcudunun azlığı gerekse memleketin durumunda dolayı ordunun desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple bazı jandarma karakollarının yanına askeri müfrezeler yerleştirilmiştir. Çoğu zaman ordu ile müşterek görev yapması sağlanmıştır. Jandarma tensik subayları bu durumdan şikâyet etmişlerdir. Onların öncelikli görevi jandarma kadrosunu artırılması olmuştur.

Düzenlemeden önce jandarma subaylarının tamamı küçük rütbeli subaylardan (çavuş, başçavuş) yetiştirilmekteydi. Tensikat başlamadan ordudan geçen subaylar tensik subaylarının işini kolaylaştırmıştır. Rapora göre, tensikat başlamadan önce jandarma subayları vasat durumdadır.

Tensikat subaylarının ilk görevi liyakatli ve kabiliyetli olmayan subayların tasfiyesi olmuştur. Bununla birlikte illegal işlere karışan subaylarda jandarmadan uzaklaştırılmıştır. İhraç ve tasfiyenin diğer sebepleri, cehalet ve halkın şikâyetleridir.

Tensik olunmuş jandarma subayları üç unsurda oluşmuştur;

-Tensik olunan bölüklerde istihdama layık olduğuna karar verilen jandarma subayı, düzenlemeden önce ordudan gelen subaylar,

-Düzenlemeden önce ordudan gelen gelip subay mektebinde bir dönem ders gören subaylar,

-Selanik posta kumandanları ve subay mektebinde bir dönem eğitim ile yüzbaşı rütbesi verilen çavuş ve başçavuşlar

Tasfiyelerde sonra jandarmadaki subay sayısı eğitimle artırılmaya çalışılmıştır. En büyük tasfiye tensikatın ilk iki yılın da gerçekleşmiştir. Tasfiye sonrası jandarma subay kadrosu iyi bir duruma gelmiştir. Eğitim ile subay sınıfının nitelikleri artırılmıştır.

Erlere olarak tensikattan önce ordunun nizamiye ve redif sınıflarında yapanlar jandarmaya kabul olunmaktadır. Bunla birlikte askerlik yapmayan gayr-i Müslimler jandarmaya kabul edilmektedir. Tensikattan önce ordu erleri ile ordu erleri arasında ciddi fark vardır.

Tensikatla beraber jandarma erleriyle ordu erleri arasındaki fark ortadan kaldırılmıştır. Gönüllü olarak jandarmaya kayıt ve kabul olanlar askerlik hizmetten muaf olanlar ve nizamiye de askerlik hizmetini yapan 25 ile 45 yaş arası bulunanlardı. Gönüllü olanlar 2 sene görev yapmaktadır. Düzenlemelerin son evresinde nispeten önemli miktarda Hıristiyan gönüllü jandarmaya alınmıştır.

Askerlik görevini yapmadan jandarmaya alınanlar askerlik bilgisinden yoksundu. Pek azı silah kullanmayı bilmekteydi. İstihdam olunduğların nöbet, disiplin ve intizama alışık değillerdi. Maaşları düşük oldukları için kendileri ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için köylülere musallat olmaktaydılar. Özellikle müfreze karakollarındaki jandarmalar köylülere kötü muamele yapmaktaydılar.

Tensikatın başlamasıyla birlikte sarhoşluk, hırsızlık, ahlaki suç işleyenler tasfiye olunmuştur. Tensikatla beraber yapılan düzenlemeyle jandarmaya kayıt ve kabul şu şekildedir;

-18 yaşını doldurmuş, askerlik görevine haiz gençler

- Askerlik görevini yapmış efrat ile 28 yaşını doldurmamış Müslüman efrat,

-18-23 yaş arası Hıristiyan gönüllüler, genel gücün %20'si nispetinde. Tensikatın başlangıcında bu oran mevcut iken oran gittikçe azalır. Tensikat subaylarına göre bunun en önemli sebebi ulusal kindir.

Jandarma efradının görev süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre dolduğunda isteyenlere 3 yıl daha ek görev süresinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Tensikatla beraber jandarmaya kabul edilenlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. 13 Haziran 1908'e gelindiğinde jandarma efradının sayısı 4694'tür.

4.Eğitim

Tensikatın başlamasıyla birlikte hem efrat için hem de subay kadrosu için yeni okullar açılmıştır. Bu mekteplerin amaçları şu şekilde belirtilmiştir;

-Jandarmaya yeni kayıt olan efrada askeri ve mesleğe ait bilgiler vermek,

-Çavuş/başçavuş subay kadrosundan terfi ettirilecek rütbeli personelle bilgiler vermek ve subaylığa hazırlamak

- Jandarmaya girmek ordu subaylarını görevlerine hazırlamak

Efrat için Selanik'te Efrad-ı Cedide Mektebi açılmıştır. Subay kadrosu Selanik'te Zabitan Mektebi, Üsküp ve Manastır'da Posta Kumandanları Mektebi açılmıştır.

Efrad-ı Cedide Mektebine tensik olunmuş jandarmaya kayıt ve kabulü taahhüt edilmiş efradın kabul olduğu mekteptir. Yalnız ordudan geçen çavuş, başçavuş gibi olanlar doğrudan doğruya posta kumandanları mektebine dahil olmaktadır. Eğitim süresi 1904'ten 1908'e kadar 12 devreye ayrılmış, bu devlerin süresi 4 ile 6 ay arasında değişmiştir. Kayıt olan efrat sayısı dönemlere göre değişiklik göstermiştir. Okul binası Selanik'te üçüncü ordu komutanlığının yanındadır. Okul İngiliz tensik Sunaylarından birisinin idaresine bırakılmıştır.

Mektebe 44 aylık döneminde 3267 nefer kayıt olmuştur. 134'ü doğrudan doğruya posta kumandanları mektebine gönderilmiştir. 2657'si mezun olarak

jandarma alaylarında görevlendirilmiştir. Mektepten çıkarılanların sayısı 200 neferdir.

Okul jandarma erleri okuma yazama oranının artırılması, daha profesyonel kadroların yetiştirilmesi jandarmaların yetiştirilmesinde çok önemli bir işlev görmüştür. Makedonya'da sağlanan başarıdan sonra diğer vilayetlerde de okullar açılmıştır.

Selanik'teki subay ve posta kumandanları mektebi Ayasofya mahallesinde bulunmaktadır. Tensik subaylarının gelişinden 6 hafta sonra 2 Haziran 1904'te hemen bir devre açılmıştır. Alaylarda rütbeliler okula kabul olunmuştur.

Dersler 3 farklı kategoriye ayrılmıştır. Ordudan geçen subaylar, Subay adayı çavuş ve başçavuşlar.

Ordudan geçen subaylara; Jandarma nizamnamesi, Polis nizamnamesi, Hukuk dersleri, ordu ve hakla ilişkiler, silah ve atış bilgisi, süvari bilgisi gibi dersler verilmektedir.

Subay adayı çavuş ve başçavuşlara; Din bilgisi, Türkçe, Osmanlı Tarihi, Jandarma nizamnamesi, jandarmanın görevleri, mülki ve adli memurlarla ilişkiler, asker ve halkla ilişkiler, polis nizamnamesi, süvari, silah ve atış bilgisi gibi dersler.

Posta Kumandanlarına; Türkçe dersler, hesap, coğrafya, din, jandarma nizamnamesi, askeri ceza kanunu, polis nizamnamesi, askeri bilgiler ve bu sınıfa ait dersler.

Selanik'teki subay mektebiyle posta kumandanları mektebinin idaresi İtalyan Binbaşı Rodolfi'ye bırakılmıştır. Binbaşı rütbesinde bir Osmanlı subayı okul kumandanı unvanıyla düzen ve disiplinden sorumluydu.

Ordudan gelen subaylara mahsus 10 devreye 239 subay iştirak etmiş 146'sı jandarma hizmetine alınmıştır. Eğitim devreleri 3 aydan 4 aya çıkarılmıştır. Muhtelif devrelerde 637 çavuş /başçavuş iştirak etmiş, bunların 337'si posta kumandanlığına layık görülmüştür.

Selanik'teki mekteplerle birlikte Manastır ve Üsküp'te birer posta kumandanları mektebi açılmıştır.

Kosova alayında karakol kumandanları yetiştirmeye mahsus Üsküp Posta kumandanları mektebi 11 Kasım 1904 tarihinde açıldı. Mektep müdürlüğüne Üsküp'te bulunan Avusturya- Macaristan ordusundan bir komutan atandı. Bu okulda Selanik Posta Kumandanları mektebinde verilen derslerle aynıydı. Mektebe kuruluşundan itibaren 22 ay devam eden devrede 449 posta kumandanı adayı kabul edilmiştir. Dönem dersleri 1 ile 4 ay arasında planlanmıştır. %95 derecesinde sonuç alınmıştır.

Manastır Posta kumandanları mektebi 20 Eylül 1904 tarihinde açıldı. Mektebin amacı Manastır alayından karakol komutanı yetiştirmektir. Mektebin idaresi Manastır tensikatına memur Binbaşı Lodi'ye bırakıldı. Mektepte 3,5 sene zarfında 27 ay devam eden 8 dönem eğitim yapılmıştır. Bu devrelerde toplam 304 talebe eğitime kabul edilmiştir. Bunlardan 100'ü e karakol komutanlığına atanmıştır.

5.Maaş ve Emeklilik

Raporun üçüncü bölümün jandarma maaşı, emeklilik hakları, harcırah, donanım, karakolların durumu gibi konuları ele alınmaktadır. Tensikatla beraber 1904 senesinden itibaren jandarma maaşları yeniden düzenlenmiştir. Subaylar ve erat arasında ciddi rahatsızlıklara neden olan maaşların düzenli ödenmemesi konusu tensikatın en önemli konularından biriydi. Buna bir çeki düzen verilmiş jandarmaların maaşlarının düzenli ödemesi için mali komisyonla koordineli çalışılmıştır. Efrat maaşları Haziran 1904'ten itibaren yeniden düzenlenmiştir. Maaşların Osmanlı bankası aracılığıyla ödenmesi kararlaştırılmıştır. Jandarma nizamnamesine jandarma efradı 15 senelik hizmet süresinden sonra emekliliğe ayrılma hakkı kazanmaktaydı.

6.Silah ve Donanım

Tensikattan önce ve tensikatın ilk devrelerinde jandarma martini tüfeği kullanmaktaydı. Jandarmalar, Bu eski ve menzili kısa tüfekler son sistem silah teçhizatıyla donatılmış çetelere karşı çatışmalarda başarısız kalıyordu. Bu sebeple hem jandarma subayları hem de tensikat subayları silahların değiştirilmesini talep ediyordu. 1906 yılında tensikata memur askeri muavinler konferansında jandarmaların silahlarının seri ateşli silahlarla değiştirilmesi kabul edildi. Osmanlı ordusunun elinde bulunan 3807 mavzer jandarmaya verildi.

7.Karakollar

Jandarmalar nahiye ve kaza merkezlerinde genellikle hükümet konaklarını kullanıyordu. Hükümet konağı olmayan yerlerde efrat hanları kullanmaktaydı. Bütün karakol binaları kötü durumdaydı. Tensikat subayları Makedonya’da bir karakol sistemi yaratmak için kapsamlı projeler yapmıştır. Bu projeler 1906 yılından itibaren hayata geçirilmiştir.

Selanik’te 1906-1908 tarihleri arasında 52 karakol binası, Siroz’da 1906-1908 tarihleri arasında 32, Drama’da aynı tarihler arasında 12, aynı tarihler arasında Manastır’da 32 ve Üsküp’te ise 47 karakol binası inşa edilmiştir.

Hükümete ait binanın olmadığı köy ve nahiyelerde jandarmalar kiralanan binalara yerleştirildi. Kira jandarma bütçesinden karşılandı. Serfice taburunun 50 karakolu geçici binalara yerleştirildi. Bu binaların iç donanımı birbiriyle irtibatlı hale getirilmesi için kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. İç donanımlar için yapılan harcamalar jandarma bütçesinden karşılanmıştır.

Karakol sistemi jandarmaların Makedonya kırsalında daha etkili görev yapmasını sağlamıştır. Özellikle nahiye ve köylerde asayişin sağlanması öncelikli konuydu. Jandarmalar özellikle devlet iktidarının kırsaldaki gözü olmuştur.

8. Bütçe

Tensik olunmuş jandarma bütçesi Makedonya vilayetlerinin bütçesinin bir faslını teşkil etmekteydi. Bütçenin yönetimi mali komisyona aitti. Aslında bu çalışmaların başarılı olması bütçeyle doğru orantılı yürümüştür.

Jandarma tensikatu modern bir jandarma sisteminin alt yapısını oluşturduğunu belirtmek gerekir. Makedonya’da Jandarma tensikatından olumlu sonuçların alınmasının ardından diğer vilayetlerde de uygulanmıştır. Tensikat Generali De Giorgis’in vefatından sonra 1908 yılında bu göreve getirilen Robilan Paşa tensikattan sonra Osmanlı Jandarmasını düzenlenmesine devam etmiştir. Osmanlı için öncelikli konu özellikle asayiş ve isyanların görüldüğü bölgelerde jandarma teşkilatının yapılandırılması olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Trankripsiyonu Yapılan Eser

Rûmeli Vilâyât-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı, Mütercimi Kâimakâm Tal'at, Dersa'âdet 1338.

2. Kitaplar ve Makaleler

ADANIR, Fikret, *Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2001.

AKMAN, Nurettin, *Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991.

ALYOT, Halim, *Türkiye'de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Kanaat Basımevi, Ankara 1947.

BAKIRCILAR, Nimet Ayşe "Mürszteg reform planı" nın tam metni için bkz. "Makedonya Sorunu üzerine Bir Risale ", History Studies 3 Ocak 2011, s. 16-43.

BAYRAKTAR, Kaya *Makedonya Sorunu ve Uluslararası Mali Komisyon (1902-1909)*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2011.

-----"Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi (1902-1905)", Bilig, S. 69, 2014, s. 1-28.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılap Tarihi*, c. I, Kısım: 1, TTK Yayınları, Ankara 1991.

BEYDİLLİ, Kemal, "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair", *Osmanlı Araştırmaları*, IX, İstanbul 1989, s. 77-99.

ÇETİNKAYA, Selma Göktürk, "Umum Jandarma Kumandanlığı'nın Tarihi Gelişimi ve Değişimi (1919-1939)", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, c. 6, S. 3, s. 974-990.

ÇETİNSAYA, Gökhan, "II. Abdülhamid'in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi", *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, XLVII (2016), s. 353-409.

- DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Haz. Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1998.
- DİKİCİ, Ali “Osmanlı Makedonya’sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürzsteg Reform Programı”, *Karadeniz Araştırmaları*, c. 6, S. 24, 2010, s. 75-108.
- HACISALİHOĞLU, Mehmet, “İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkileri, Tarih Dergisi, S.38, İstanbul Üniversitesi Yayını, 2003, s. 101-118.
- HACISALİHOĞLU, Mehmet, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu 1890-1918*, Çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.
- İRTEM, Süleyman Kani, *Makedonya Meselesi*, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul 1999.
- JEZERNİK, Bozidar, *Vahşi Avrupa – Batı’da Balkan İmajı*, Küre Yayınları, İstanbul 2006.
- KAHRAMAN, Mehmet *Türk İdari Teşkilatında Jandarma*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Konya 2000.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri 1876-1907*, c. VIII, TTK, Ankara 2011.
- KOPARAN, Necdet, *Türk Jandarma Teşkilatı 1908-1923*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- ÖZCAN, Ahmet, “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Teşkilatının Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi 1839”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 32, S. 53, 2013, s. 173-194.
- ÖZBEK, Nadir, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet 1876-1909”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 16, 2004, s. 59-94.
- ÖZBEK, Nadir, “Osmanlı Taşrasında Denetim Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu’nda Jandarma 1876-1908”, Tarihsel Perspektiften Türkiye’de Güvenlik Siyaseti, Ordu ve Devlet, edited by Evren Balta and İsmet Akça, 47-78. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.
- SAATÇI, Meltem Begüm, “Makedonya’da İki Örgütün Kuruluşu: Makedonya İç Devrim Örgütü ve Yüksek Makedonya Komitesi”, *Toplumsal Tarihi*, c. 10, S. 56, s. 9-11.

- SAATÇI, Meltem Begüm, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Döneminde Makedonya Sorunu”, Makedonya Sorunu Düünden Bugüne, Ed. Murat Hatipoğlu, ASAM Yayınları, Ankara 2002, s. 45-70.
- SAATÇI, Meltem Begüm, “XIX. Yüzyıl Sonunda Makedonya Sorunu ve Makedonya’da Kurulan Örgütler”, Türkler Ansiklopedisi, c. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 115.
- SERT, Serap, “Osmanlı Devleti’nin Rumeli Vilayetlerinde Asayiş ve Emniyetin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olarak Jandarma 1896-1901”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 6, S. 18, 2019, s. 483-496.
- SÖNMEZ, Ali, “Binbaşı Mehmed Kemal Bey’in Eserine Göre Mahkeme-i Adalete Duhül Edilen Kapı: Jandarma Karakolları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 13, S. 69, Mart 2000, s. 483-491.
- TEKİR, Süleyman, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Jandarma*, Timaş Yayınları, İstanbul 2020.
- TOKAY, Gül, *Makedonya Sorunu 1903-1908*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995.
- TÜRKMEN, Zekeriya “Jandarma”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, s. 689.
- TÜRKMEN, Zekeriya, Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkıya İle Mücadelesi”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri-1*, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara 2005, s. 287-319.
- UZER, Tahsin, *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, TTK Yayınları, Ankara 1979.

